

Urbánek, Rudolf

Obecné uznání Jiříkovo

In: Urbánek, Rudolf. *Dvě studie o době poděbradské*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, 1929, pp. [295]-383

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118734>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

C. OBECNÉ UZNÁNÍ JIŘÍKOVO.

Přes to, že se na počátku r. 1459 utvářila situace příznivě pro Jiřika, byly to zatím přece jen možnosti, při nichž nebylo vyloučeno, že se v poslední ještě chvíli obrátí proti němu. Knížata němečtí, u nichž byla tehdy patrná ochota k změně dotavadního poměru k Jiříkovi, ať to byli na jedné straně Albrecht Braniborský a Vilém Saský nebo na straně druhé Fridrich Falcký, odhodlávali se k tomuto obratu, ne-li ještě přímo z donucení, pod nátlakem poměrů, za nichž každý pokus o vojenskou akci proti mocnému králi českému zdál se býti škodlivým tříštěním sil prospěšným jen za hrozícího již konfliktu v Němcích soupeřům — tedy alespoň se zdráhavými rozpaky, aby se vůči Jiříkovi neukvapili. Situace nebyla ještě tak ustálena, aby na straně sasko-braniborské již nebylo naděje, že se přece podaří nějakým způsobem ani ne tak konflikt samý znemožniti, jako spíše jej omeziti jen na boj s Fridrichem Falckým: při tom, šlo-li na jedné straně o to, aby byl od Fridricha odloučen Ludvík Bavorský, hledělo se na straně druhé k tomu, aby byla zachována i možnost společné akce proti Jiříkovi. Proto ani v poslední chvíli, když se již činily přípravy ke sjezdu wunsiedelskému, nechybělo nejen známek stále nerozhodné zdržlivosti, nýbrž dokonce ani přímých pokusů, užiti jiného způsobu řešení nežli smírné dohody, k níž již přivolení k sjezdu wunsiedelskému zdálo se ukazovati. Zdálo by se, že s tím patrně souviselo i jeho odložení z 18. ledna na 2. únor. Víme-li však, že se tento odklad stal na žádost Jiříkova nejen pro krátkost času, nýbrž i pro zvláštní příčiny, spojené s jízdou královou na konci ledna do Znojma¹, nebylo to asi ani Albrechtovi Braniborskému a Vilémovi Saskému nevhod.

¹ Řeč Knorrova z 3/3 1459 ke Karlovi VII.: Ludewig IX. 732.

I vlastnímu prostředníkovi, Albrechtovi Braniborskému, mohl brzo potom, na sjezdu chebském, Jiřík vytýkati, že mu stále od-pírá příslušný titul, třebaš ve formě mírnější a zdvořilejší nežli Vilém Saský: nazýval-li jej tento prostě „povýšencem“ („eyn vffgeruckter“), užíval Albrecht v nezbytné formy „volenec“ („eyn erwelter“), a bylo-li jemu třeba s ním jednati, posílal k němu posly, ale sám jemu přímo neodpovídal, „snad proto, že by ho byl nerad nazýval králem“¹. A Fridrich Falcký ani v době, kdy již vstoupil ve Wunsiedlu ve styk se zástupci Jiříkovými, ne-spouštěl se zřetele branných opatření v Amberce proti Čechům². Proto netřeba se diviti, že i Vilém, třebaš již zcela neodmítal myšlenku vyrovnání s Jiříkem, přece zůstával státi na osudném rozcestí, současně se zahájeným již jednáním s Čechy znovu se pokoušeje o to, aby jak v zemích vedlejších, tak v cizině, u císaře a na dvoře francouzském, došel uznání i pomoci v boji s Jiříkem, jenž by se tak stal nevyhnutelným.

Ani po sjezdu bamberském nepřestával Vilém jednati s kní-žaty o pomoc a válka s Čechy se zdála býti přede dveřmi, jak na dvoře francouzském ujišťoval dr. Knorre, jenž spolu s Janem Schenkem ze Seumen, hejtmanem na Königsberce, a s kancléřem Janem Seifridem byl poslán do Francie jednati o Lucembursko i o pomoc proti Jiříkovi³. Vilém by byl chtěl s tímto posláním počkati, až jak dopadne sjezd wunsiedelský, o němž ovšem krále Karla již předem ujišťoval, že v jeho příznivý výsledek nedoufá. Avšak příchod známého již diplomata francouzského Dětricha z Lenoncourtu způsobil, že déle neváhal a poselstvo, jehož vy-pravení již někdy na konci roku 1458 sliboval, asi v polovině ledna

¹ Drážd. 8023. 5 f. 225 b (zpráva zástupců Vilémových z 10/4 1459). Jinak užíval i Albrecht formy „herr Girzick“ (sr. list Vilémovi Sas. 18/5 1458 v Drážd. I. 143 a).

² Zpráva týchž poslů v Drážd. III. 14 b. V Amberce měl „hulff gein Behem“ zaříditi Pavel ze Streitperga, avšak vedl si liknavě; v únoru mělo se tam vložit asi 200 koní k případné denní válce.

³ Řeč Knorrova u Ludewiga IX. 730 a 733 (Vilém „amicos invocat, gentes congregat, auxilia parat . . .“; o válce s Jiříkem – „adversarius Bohemus“ – se praví: „quod [bellum] haut cunctanter levabitur“). Pověření poslů z 6/1 1459 ve Výmaru je tamtéž 707.

hned odeslal spolu s vracejícím se Lenoncourtem: bylot třeba si pospíšiti, aby dohoda s králem Karlem o Lucembursko byla dojednána do velikonoc, kdy zde docházela lhůta přeжатé ochrany¹.

Pro Viléma a jeho rádce, mezi nimiž, zdá se, i v této věci přední slovo připadalo Knorrovi, nebylo pochybností, že na udržení vzdáleného Lucemburska proti veliké moci burgundské nelze mysliti a že tedy nezbyvá, leč se s Karlem smluviti o náhradu, za niž by se sám držby Lucemburska ujal. Je pravděpodobno, že takové řešení Vilémovi navrhovali i zbývající členové oposice protiburgundské v Lucembursku, kteří si nepřáli silné vlády Filipovy, ať již z jakýchkoli důvodů. Tak vyznívaly i rady knížecích přátel Vilémových na sjezdu bamberském, správně tušících, jak nepřiznivě by působila nová zápletka s Burgundskem na postavení Vilémovo i celé jejich strany. Vilémovi bylo těžko prostě se zřici lucemburské části dědictví; avšak každé prohlášení nároků dědic-
kých, nemohlo-li býti provázeno i příslušným důrazem vojenským, bylo by jen dokladem Vilémovy slabosti, který by vrhl svůj reflex i na dobrou pověst jeho přátel a spojenců. A na vojenskou akci proti Filipovi Burgundskému nebylo za nebezpečí války s Jiříkem ani pomýšlení, ačkoli Vilémovi zástupci ve Francii mluvili o alternativě, která by nastala, kdyby se král Karel vzdal ochrany Lucemburska: buď prý by bylo Vilémovi třeba od války s Jiříkem vůbec upustiti, nebo síly proti oběma nepřátelům, Jiříkovi i Filipovi, rozdělit. Naopak finanční vyrovnání s Karlem o postup Lucemburska, k němuž Vilém svým zástupcům hned

¹ Tamtéž 731–32. N. van Werveke, *Definitive Erwerbung des Luxemburger Landes* 16 myslí, že poslové vyjeli mezi 15. a 20. lednem. Zmínka o tom, že Vilém Karlovi o poselstvu již „novissime“ psal, je v pověření z 6/1 1459. Mínení Wervekovo 10, že se list Albrechta Branibor. z 18/5 1458 (FRA. 20. 152) týká Lucemburska, je jen potud správné, že i při Lucembursku šlo o část dědictví po Ladislavovi, na něž Vilém měl rychle nároky zdvihnouti, aby se snad jinak nezdálo, že se jich vzdává. Lenoncourt, jenž byl již na počátku listopadu zmocněn k jízdě k Vilémovi – ten zatím chtěl listem z 24/11 použití jeho prostřednictví k omluvě u krále, proč stále ještě poselstvo do Francie neposílá – přijel k němu někdy v polovině prosince 1458 (Beaucourt VI. 204–05). Vrátil se pak se saským poselstvem, opatřiv je potřebnými glejty, a po skvělém pohoštění ve Vitry, kde hejtmánil, dovedl je až ke králi (Ludewig IX. 732).

dal své zmocnění, mohlo se i v českém sporu významně uplatnit na prospěch Vilémův¹.

Jestliže Vilém svým poslům dával ve Francii prohlašovati Karla za hlavní své útočiště, ježto prý císař Fridrich i bratr jeho Albrecht nebudou Jiříkovi na překážku pro své spory, takže jeho choť Anna se strany otcovské nemá žádného přítele pomocného² — přes to, že se již od císaře žádné podpory nenadál, přece uznával za dobré znovu poslati k císaři do Nového Města a za tím účelem instruoval i své posly, které na počátku února posílal do Wunsiedlu³. Bylo by alespoň dobře, kdyby císař zachoval i nadále své, tehdy již jen ovšem zdánlivě nerozhodné stanovisko a přímo neuznal Jiříka za krále, jako až dosud nebylo známo, že by ho za krále měl nový papež. Z toho bylo patrné, že v Římě ani nedávné posláni Plaghalovo nemělo úspěchu, třebaš asi ani papež Pius neodmítal rozhodčí úlohy, takže Vilémovy vyhlídky pro případ vážného vedení pře byly stejné u kurie jako na dvoře císařském. A tak v nezbytí uskromnil se Vilém a pokládal alespoň za věc důležitou, že papež Jiříka dosud neuznal, nevěda zatím o jeho pozvání do Mantovy, které ovšem ještě tehdy bylo v rukou císařových. Podobný, třebaš jen negativní význam přičítal Vilém i tomu, že Jiřík stále nebyl uznáván ani od kurfiřtů za spolukurfiřta: z těchto naopak se arcibiskup mohučský Dětřich z Erbachu přiznal, že by raději chtěl, aby zahynulo jeho arcibiskupství, než aby uznal Jiříka za kurfiřta⁴. Důvěry též Vilémovi dodávaly

¹ Werveke 10 a d. (mohl užiti Vilémovy instrukce poslům). Styk se šlechtou lucemburskou zdá se býti zřejmý z potvrzení výsad, které Vilém 12/12 1458 ve Výmaru vydal jako vévoda lucemburský, hrabě v Chiny i v la Roche Gerhardovi z Rodemacher, proboštu trevírskému Filipovi ze Sirku, Bedřichovi z Brandenburgu, Gerhardovi z Wiltzu, Adamovi z Dalštejna atd. (Würth-Paquet 31. 23; též 23. 215); z téhož dne je podobné potvrzení i Thionvillským (tamtéž 31. 23—24) a z 8/1 1459 připomíná Werveke 15 list Vilémův Bedřichovi z Brandenburgu. Zmocnění poslům k prodeji Lucemburska se všemi právy bylo vydáno 2/1 1459 na Eckersburce (Bertholet, Histoire eccles. et civ. du duché de Luxemb. VIII., 1743, str. LXXXVII—XCI i Würth-Paquet 31. 25—27); z téhož dne jsou i vidimusy potřebných dokladů (Verkooren, Invent. IV. 368—73, č. 1832—36).

² Ludewig IX. 733.

³ FRA. 20. 173 (zpráva o sjezdu wunsiedelském).

⁴ Zpráva saská o témže sjezdu v Drážď. III. 15a.

pověsti z Čech, že Jiřík je v neshodě s pány, takže vznikaly domněnky, jako by se česká koruna mohla za takových okolností dostatí pravým dědicům, přivolí-li Jiřík k „tajdinkům“¹. Proti hojně rozšířeným pověstem, že se Durynkové a Míšňáci dají obměkčiti a s Jiříkem se smíří, uvádělo se však též, že ony tři sliby, k nimž se Jiřík zavázal při volbě (o vrácení odcizených území ke koruně, o vymáhání českých pohledávek i o pomoci Fictumům), Jiříkovi smír překazí². Tyto pochybnosti, zdá se, sdílelo i okolí Vilémovo, jež stále ještě více věřilo v možnost úspěchu i bez kompromisu s Jiříkem, spojujíc jisté naděje s dotčenými právě českými rozmiškami a hlavně nevzdávajíc se staré naděje, třebaš nedávnými událostmi již značně otřesené, v konečnou dohodu se Slezáky.

Proto se Vilém i dále staral, aby se smluvený sjezd v Chotěbuzi sešel a byl hojně obeslán, mezi jinými i od Šestiměstských³. Jestliže byl poněkud zneklidněn, že dosud ze Slez nedostal žádné zprávy, bude-li se opravdu sjezd konati⁴, po zprávě sjezdu lubínského z 19. ledna mohl již konati přípravy k jízdě do Chotěbuze. V Lubíně se sjeli pravidelní účastníci dřívějších sjezdů, členové ligy slezské Jindřich Hlohovský, Baltazar i Jan Zahaňští, Konrád Bílý, Hedvika Lehnická se synem Fridrichem, zástupci náměstků biskupa Jošta i kapituly vratislavské, manů i měst Vratislavě, Namyslavě a Středy, a slíbili přijeti na sjezd chotěbuzský; Svidničtí nečinili o tom zatím určité přípovědi, nýbrž vznesli to na své doma⁵.

¹ Tamtéž („Idoch nach dem der Girzick mit den behemischen herren allen nicht am einsten ist, so meynen etlich...“). Patrně se již k Vilémovi donesly zprávy nejen o sporu Jiříkově se Zdeňkem ze Šternberka, nýbrž i o nespokojenosti panské k vůli berni (FRA. 20. 172–73: zpráva do Zhořelce 11/2 1459).

² Táž zpráva v Drážď. III. 15b.

³ 13./1 1459 z Bamberka pobízel Budyšínské – a s nimi jistě i jiné Lužičany – aby do Chotěbuze poslali své zástupce (ARRAS v N. Laus. Mag. 72. 146); 20./1 v listu k Vratislavským doufal, že i v Chotěbuzi ukáží svou přichylnost k jeho nárokům, a sliboval jim podati informace o sjezdu bamberském, žádaje na nich určitou zprávu, pošlou-li do Chotěbuze (SS. rr. Sil. VIII. 11).

⁴ 17./1 1459 žádal o tom z Rudolštatu za informace Baltazara Zahaň. (Drážď. I. 180); že adresátem byl Baltazar, svědčí jeho odpověď z 28/1 (I. 272).

⁵ List sjezdu Vilémovi (I. 274). Ještě 27/1 neměl Jindřich Hlohov. od Svidnických odpověď; Šestiměstští, jimž o to dopsal i Baltazar Zahaň., měli se

Než v Lubíně liga učinila i jiné, významné usnesení, vyvolané nepochybně tím, že přišla odpověď z Říma na její list z loňského podzimku, jejíž obsah sice neznáme, avšak přece se ho můžeme dohadovati. Nový papež, i když snad Slezáky pochválil za jejich horlivost u víře, sotva jim určitěji naznačil, jak si mají k Jiříkovi vésti, obcházíje asi opatrně věc hlavní, neboť jinak bychom zajisté našli odraz jeho odpovědi v dalších projevech slezských: mlčení v nich naznačuje, že odpověď papežská byla nerozhodná. Než hrozby českých stavů nutily znovu hledati podpory papežské. I poslala liga do Říma nové poselstvo, kanovníka vratislavského Dr. Petra Wartenberga a mana zahaňského, panaše Matyáše Unrue, aby se u nového papeže ve své tísní, když císař je již zřejmě opouštěl, dožadovala pomoci proti množství odpůrců, „kteří si království české i titul královský osobili a tak psáti se opovázili a ani dnes se toho neostýchají“¹. Poselstvo toto se však vypravilo až později, takže poselstvo Jiříkovo, které krátce po sjezdu lubínském bylo do Říma posláno a jehož odklad snad právě s ohledem na usnesení lubínské, o němž asi král velmi brzo zvěděl, nemohl býti prodlužován, je předešlo leč přece ne při svém několikanedělním pobytu v Sieně tou něrrou, aby se obě poselstva u kurie nesetkala a papeže Pia neuvedla v nepříjemnou situaci, rozhodnouti, na které straně kurií více záleží².

rozhodnouti na svém sjezdu 28/1 (list Jindřichův 27/1 Baltazarovi a list Baltazarův Vilémovi z 28/1: I. 271 a 272). Vilém knížatům i městům slezským za to poděkoval 27/1 1459 (SS. rr. Sil. VIII. 11 při č. 14).

¹ Eschenloer, SS. VII. 41 i pověření poslu z 20/1 1459 tamtéž VIII. 12.

² Palacký IV. 2. 71 klade odjezd Jana z Rabštejna do Říma ještě před vánoco 1458, s čímž i Tomek VI. 319 souhlasí („kdysi v prosinci“). Podle Voigta III. 440 přišel však Rabštejn do Sieny až na konci února; Markgraf, Über d. Verhältniss (1867) 13 míní, že asi vyjel až na počátku února, a shoduje se tak s Voigtem v čase, nikoli však v místě audience Rabštejnovy z 4/3, kterou klade do Říma (str. 38 i v SS. rr. Sil. VIII. 12–13), což po něm opakuje i Bachmann, Böhmen u. seine Nachbarländer 78¹. Pokud jde o místo audience, o Sienu, má Voigt pravdu, neboť Pius na své cestě do Mantovy opustil Řím již 22/1, načež 24/2 vjel do Sieny (III. 30 a 35), takže Rabštejn nemusil ani do Říma jeti. Ježto pak poslové slezští Unrue i Wartenberg, kteří do Sieny přijeli 1/4, ve svých zvláštních zprávách z 11/4 určují příchod Rabštejnův, první o čtyři neděle napřed („vier wochen vor vns“: Drážd. III. 67 a) a druhý o pět neděl („funff wochen vor vns“: III. 68 a i FRA. 20. 176), tedy někdy na roz-

Ještě však dříve, nežli české poselstvo z Prahy vyjelo, donutily Jiříka ohledy na situaci v Uhrách, aby odejel na Moravu, do Znojma, ponechávaje zemskou správu své choti Johaně. Účel své cesty zakrýval neurčitým výrazem, že tam jede „pro potřebné věci a poctivé země této i země moravské“¹: oč při tom šlo, naznačuje kromě jeho pobytu ve Znojmě a v Uherském Hradišti i spojení povšechné zmínky o důvěrném jednání s císařem Fridrichem, jenž brzo potom, 17. února, v Güssingu byl zvolen za krále uherského, se současnými pověstmi o tom, že Uhři, bouřící se proti Matyášovi, nabízejí korunu Jiříkovi². Je z toho patrné, že podnět při tom vycházel z dvojí strany, nejen od odbojných

hraní měsíců února a března, je i časové udání Voigtovo pravdě nejbližší. Při tom však je možno přijmouti i mínění Markgrafovo o počátku února jako o době výjezdu Rabštejnova; doba cesty do Říma, trvající asi měsíc, zkrátila se o vzdálenost Sieny od Říma, obnášející podle současného výčtu polského 25 mil (Papée, Studya i szkice z czasów Kazimierza Jagiellończyka [1907] 278–80): to podle udání deníku českého poselstva do Francie r. 1464, kde lze bráti asi 7 mil za denní průměr cestovní (AČ. VII. 429 a d.), značilo 3–4 dny úspory časové. Ještě v 16. století jezdila pošta s nachystanými koni z Benátek do Prahy přes Inšpruk a Norimberk 15 dní (Winter, O cestování za starodávna v „Miniaturách“ 178).

¹ List z 23/1 1459 stavům kraje bechyňského v AČ. V. 275. Cochlaeus 418 praví, že král odejel po 25/1 a vrátil se opět až „post festa Paschalia“ (hod velikonoční byl 25/3). Že král jel do Znojma, kde „aliquamdiu substitit, secretiora quaedam conferens cum caesare per nuncios“ – víme jen z Pešin y, Mars mor. 700; potom prý byl v Brně a v Uherském Hradišti „ac tandem per festa Paschalia Olomucii“ (datum toto je ovšem mylně kombinováno podle předchozího udání Cochlaeova). Zdá se ovšem, že pořad měst, kde Jiřík byl, je jiný, že Jiřík jel ze Znojma do Hradiště, načež přes Brno jel do Olomouce.

² Jde tu o zprávu pisáře Jakuba „vff dem Steine“ – rozumí se tu nepochybně hrad Grabštejn, patřící Venčovi z Donína – Zhořeleckým ve FRA. 20. 172, jak si Uhři přejí mítí Jiříka králem i jak Matyáš zamítá sňatek s jeho dcerou. Palacký IV. 2. 67⁴⁰ spojil ji s podobnou zprávou legáta Jeronyma Kretského z r. 1462, týkající se však syna Jiříkova Jindřicha, v čemž ho následoval i Fessler-Klein, Gesch. v. Ungarn III (1874) 18⁴. Než to Bachmann v článku „Die ungarische Krone und König Georg von Böhmen“ v Ztschr. für die österr. Gymnas. 1877. 329 a d. pokládá z důvodů, které uznal i Fraknóti, Mathias Corvinus 85³, za nemožné a přesouvá tuto nabídku koruny uherské synu Jiříkovu Jindřichovi doprostřed roku 1462 (Fraknóti 85 však k r. 1461, avšak omylem ji spojuje s Viktorinem): zřejmým ovšem omylem je, klade-li Bachmann, Deutsche Reichsgesch. im ZA. Friedrichs III. und Max I. sv. I. 391¹ relaci

magnátů uherských, mezi nimiž přední místo náleželo Ujlakimu, nýbrž i od císaře, jenž se po smlouvě říjnové nadál, že u Jiříka najde podporu ve své nové politice uherské. A zdá se, že souvislost mezi moravskou jízdou Jiříkovou i odkladem sjezdu wunsiedelského a patrně i oddálením odjezdu připraveného již poselstva k papeži nebyla jen časová, nýbrž i věcná a že si Jiřík přál, aby obojí toto jednání bylo již pod vlivem účinků smluv znojenských; vydal-li ještě v Praze 21. ledna pověřující list poslům, určeným do Wunsiedlu¹, stalo se tak tehdy nepochybně i u Jana z Rabštejna, mladšího bratra kancléře Prokopa, jenž měl jeti ke kurii: tyto instrukce obojímu poselstvu však měly ještě býti doplněny podle výsledků jednání znojenského.

Jeronymovu k r. 1460, čímž by vlastně podryl hlavní výsledek dotčeného svého článku z r. 1877, jež lze přijmouti, že totiž zpráva Jeronymova o kandidatuře Jindřichově nepatří k počátku r. 1459. Přes to však zprávu písaře Jakuba nelze zamítnouti jako nespolehlivou pověst, jak činí Bachmann, Die ung. Krone 333. Zpráva tato, kterou věcně přijal Tomek VI. 320, ovšem jen ve smyslu, týkajícím se samého krále Jiříka, nespojuje však s tím, jako Palacký, jeho syna Jindřicha, není osamocená, nýbrž nalézá svou dobu, třeba hned již se zvláštním výkladem toho, jak byl uherský podnět přijat od Jiříka, ve zprávě saské o sjezdu wunsiedelském, kde se praví (Drážd. III. 15b): „Item der Girzik sol in meynung sei[n], das konigrich zu Hongern selbs inzunemen, doselbs auch konig zu werden vnd dem Math[iasch] sin tochter nicht zu geben.“ Proto ani nepřekvapuje o rok později narážka Mairova při jeho poslání milánském, ve které se mluvilo o možnosti, že by se Jiřík stal králem uherským nebo římským (FRA. 20. 207 a 212). Tak se zdá býti potvrzeno, že se v lednu 1459 ve veřejném mínění opravdu styky Jiříkovy s opicí uherskou vykládaly tak jako by tu šlo o českou kandidaturu. Poslové saští při tom věděli, že Jiřík s císařem jedná, a to, jak se podle pověsti, v tom ovšem nesprávně, domnívali, v samé Vídni; zaznamenali však z pověsti i výraz naděje, že se Jiřík s císařem o Čechách přece jen nedohodne, byť i ho hleděl obměkčiti zprávou o příštím jednání wunsiedelském, a že ani jeho zlato, ani slova nic nezmohou. — V tuto souvislost, zdá se, náleží i dosud nepovšimnutá poznámka z jakéhosi polemického spisu (leccos z jeho obsahu se shoduje se spisem Karvajalovým z konce r. 1466, avšak věc vlastní, o kterou nám tu jde, zde není), uvedená od Höflera v AÖG. XII. 318, jak prý Jiřík podle vlastního přiznání nejen bažil po české koruně, nýbrž se snažil dosíci i koruny uherské („in minore adhuc aetate constitutus“). Na to, že by v tom byl odraz známých podezření, ještě z doby života Ladislava, o účasti Jiříkově na piklech hunyadovských proti mladému králi nezdá se stručný citát ukazovati.

¹ FRA. 20. 166.

Energie mladého Matyášc, jenž, když se jeho strýc Michal Szilágyi i po vynuceném složení hodnosti gubernátorské a po smíru s ním (v srpnu 1458) znovu zaplétal s Garou, již předtím sesazeným s palatinátu, i s Ujlakim v odbojné plány, neváhal ho 8. října zatknouti a uvězniti, působila více na vrstvy lidové než na magnátské nespokojence¹. Tito, když prosincový sněm szegedínský podstatně zesílil vojenskou pravomoc královu a když hned potom na novém sněmu budínském dal si Matyáš od stavů obnoviti přísahu věrnosti se závazkem, nepřijímati za jeho života nikoho jiného za krále², neviděli, nechť se novým řádům podříditi, pomoci leč ve spolku s některým mocným knížetem sousedním. Neobraceli se při tom do Polska, nezapomínajíce patrně, jak málo energie král Kazimír ukázal při uprázdnění uherského trůnu po smrti Ladislavové, nýbrž na západ, a to snad ne po prvé, nýbrž opakujíce zde své starší pokusy o zjednání cizí opory, které se stoupajícím důrazem moci Matyášovy nabývaly tím větší naléhavosti. Jestliže si jedni, u nichž by snad bylo možno předpokládati vliv Garův jako důsledek starších tradic, přáli spolku s císařem Fridrichem, ve skupině druhé, která byla pro kandidaturu Jiříkovu, bychom mohli tušiti jako hlavního činitele Ujlakiho: byl asi pro Jiříka, když zatím kandidatura jeho příštího zetě Jindřicha, syna Jiříkova, která by právě jemu, Ujlakimu, v Uhrách zjednala rozhodující postavení, byla pro jeho mládí (bylt sotva desítiletý) nemožna.

Ani císař sice dříve nebyl v Uhrách horlivým nápadníkem dědictví Ladislavova, avšak za nových sporů ožil v něm zájem o tamní trůn. Toto vzplanutí vládychtivosti bylo tehdy zajímavě vykládáno jeho otcovstvím, narozením syna Maxmiliána, při čemž se vyslovovaly přehnané domněnky, že nyní dojde k uplatnění císařova nároku i v Čechách: mluvilo se o listech, které psal Jiřík císaři, že se vzdá české koruny, bude-li mu zajištěno, že

¹ Sr. k tomu i k dalšímu Fraknoi, Math. Corv. 66 a d. Zprávy o tom, že jen zakročení Karvajalovo zachránilo Szilágyimu život, podává též v Ungar. Revue 1890. 406*.

² K usnesení szegedínskému z 5/1 1459 (Kaprinai II. 228–33) sr. i A. Rebhann, Die Steuer- u. Militärreformen Matthias Corvinus v programu gymn. v Šumperce 1898. 16 a d.

do smrti zůstane gubernátorem¹. Bylo-li takové očekávání ve výkladech styků Jiříkových s císařem zcela nepravděpodobné po znamenitých úspěších české politiky, které naopak již spíše dovozovaly doufat v brzké obecné uznání Jiříkovo, nebylo více jádra ani v podobných, znovu se opakujících dohadách o Matyášovi, že dobrovolně s trůnu císaři ustoupí, třebaže se i potom ještě delší čas udržovaly²; podobně nebylo věcného základu k mínění, že by si císař přál a k tomu chtěl dopomoci, aby korunu uherskou vlastně dostal jeho bratr Albrecht, jenž by však jemu za to postoupil Horní Rakousy i své državy ve Švábsku³.

Styk mezi císařem a uherskou opozicí se sotva počal před dotčeným již jednáním Matyášovým o vydání koruny uherské s počátku září a ani český vpád do Rakous nepodával k tomu vhodného rámce. Jakmile se však císař ujal myšlenky, využití sporů uherských k ovládnutí Uher, již sympatie Ujlakiho a jeho stoupenců k Jiříkovi vedly jej k tomu, aby se nejen v Jiříkovi zbyl nepohodlného kandidáta, nýbrž aby v něm i získal pomocníka. A toho nebylo těžko o tom přesvědčiti: byl sice dotčen odporem Matyášovým – měla-li tu ovšem pověst pravdu – proti sňatku s jeho dcerou a neustávající zápas Matyášův s „bratříky“ na Slovensku pravděpodobně vnášel mezi oba krále nová nedorozumění, vycházející z podezřívání Jiříka ze styků s odbojnými žoldněři, ale on sám, za nedokonaného ještě uznání v zemích vlastních, viděl marnost plánu, jaký mu skupina Ujlakiho podá-

¹ Zpráva zástupce Viléma Sas. o jednání s Albrechtem Branibor. asi z poloviny března 1459 (Drážd. I. 193b): mluvili prý o tom v Novém Městě nad Aischou dva Metští, kteří rok byli na dvoře císařském. Podle pověsti byl by o tom Jiřík jednal osobně s císařem („Est ist auch ein warhafftige rede, das der Girzick bi dem kaiser sein solle“), což ovšem opět, jako v lednu (sr. pozn. 301²), nebylo správné, ježto tehdy byl Jiřík v Kladsku: ale snad v tom byl odraz jednání, aby se o to vše Jiřík sjel s císařem, tedy jakási předzvěst červencového sjezdu brněnského.

² Sr. výše 168 pověsti z března 1458, kde však by se byla resignace Matyášova týkala krále Kazimíra. O rok později podobné naděje, avšak na prospěch císařův, zaznamenává milánský vyslanec Ulissi (u Fraknóie 74°), kde se též hned upozorňuje na to, že se i při dalších smlouvách mezi Jiříkem a císařem počítalo s touto možností).

³ Zpráva saská (z pozn. 1) 193 a.

vala. Kromě toho příliš dobře znal vztahy mezi kurií a rodem hunyadovským, založené na společném zájmu v nejdůležitější otázce politiky papežské za Kalixta III., a jak se hned ukázalo, i za Pia II., v otázce turecké, aby mohl doufat, že jeho pokus, získati korunu uherskou, nepodníti kurií, na níž mu tolik záleželo, k nejprudšímu odporu: bylo-li možno kurií se smířiti s nějakým protikandidátem Matyášovým, byl to vlivem osobního poměru Piova k němu jedině císař, zvláště kdyby se podařilo, v čem, zdá se, souhlasil i Jiřík s okolím císařovým, pohnouti totiž po dobrém Matyáše, aby se vzdal koruny. Tak by si Jiřík, pomáhaje k tomu, mohl tím více zavázati císaře a s ním i papeže a dovršiti tím výsledky svého tažení rakouského.

Není pochyby, že v té příčině bylo již v polovině ledna 1459 mezi Prahou a Štýrským Hradcem, kde se tehdy císař zdržoval¹, jednáno. A z těchto podnětů došlo k jízdě Jiříkově do Znojma pod záminkou, urovnati spory mezi obojími zeměmi, souvisící s poslední válkou. Záminka ta sice určitěji vyznačovala účel sjezdu než svrchu uvedené oficielní vysvětlení veřejné², avšak právě jejím odsunutím až k sjezdu příštím ukázala se pravá její cena³. Výsledkem důvěrných porad se zástupci císařskými ve Znojmě a snad hned potom v Uherském Hradišti i s oposicí uherskou byla již 17. února volba císařova za krále uherského⁴. Zda již tehdy Jiřík o tom jednal s Matyášem samým, nevíme; jistě však, třebaže snad zatím ještě nebylo dojednáno, dostal o tom Jan

¹ Císař, zdá se, byl mezi 27/12 1458 a 26/1 1459 v Hradci (Chmel Regesten č. 3670 a 3673; AUG. X. 220–21, č. 294–308).

² Sr. výše 301.

³ Sr. níže smlouvu z 20/4 1459 (AUG. XI. 150–52).

⁴ Kaprinai II. 249–52. Jako tento zápis o volbě podává výčet členů oposice, tak opět zápis Matyášův z 10. února 1459 o přísaze pomoci stavům, kteří se mu znova zavázali věrností, je soupisem strany královské (tamtéž 245–47). Mezi voliči císařovými byl i známý český hejtmán Jan Vítovec z Hřebene, hán slavonský, a ze šlechty rakouské bývalí nepřátelé císařovi (sr. Čes. děj. III. 2. 964) hrabata z Pezinku Jiří, Ladislav, Jan a Zikmund, Pertold z Ellerbachu, Oldřich z Grafenecku a Ondřej Baumkircher (sr., jak je císař 1/10 1459 bere na milost: AUG. XI. 153–54; listina tato se však zdá podle svého obsahu i podle zařazení jejího opisu v rukopise finan. min. vídeň. D 115 – za ní teprve tu následující listy z 20/4 a 16/5 1459 – náležeti již k r. 1458: Vítovce císař bere na milost ovšem až 8/3 1459: Chmel, Regest. II. č. 3679).

■ Rabštejna příslušné pokyny ještě před svým odjezdem do Italie, aby papeži oznámil, jak se Jiřík přičinil, aby spor uherský byl v zájmu papežském uspokojivě rozřešen. Zdá se, že ani na sjezd wunsiedelský, jenž se zatím sešel, nezůstaly výsledky moravských úmluv Jiříkových bez účinku a způsobily, že alespoň již nit jednání nebyla přetržena.

Sjezd tento neměl vyhlídek na úspěch, ježto obě strany, nechtějice předbíhati událostem, posílaly tam své zástupce zatím jen za účelem informativním, nikoli však, aby se tu již dávaly ve vlastní jednání o podstatě sporu: Vilém, jak víme, stále ještě kolísal mezi přátelským jednáním a válkou, a Jiřík, třeba ochotně přijímal možnost kompromisu, přece si nyní sám přál získati nějaký odklad rozhodnutí, aby se na ně mohl uplatniti vliv dalšího postupu v přátelském jeho poměru s císařem. Podle dohody bamberké poslal Vilém Konráda z Pappenheimu a Günthera Zilchendorffera, Fridrich Saský Götze z Ende a Jana Metzsche a také kurfiřt Fridrich Braniborský měl tu dva rady; s prostředníkem Albrechtem Braniborským byli tu kancléř Jindřich z Aufessu a Jan z Kotzau. Jiřík měl býti rovnoměrně též zastoupen šesti rádci, ale skutečně k jednání 21. ledna pověřil jen čtyři zástupce: nejvyššího sudího Zbyňka Zajíce z Hasenburka, purkrabího míšeňského Jindřicha z Plavna, Viléma z Riesenberka a Jana Caltu z Kamenné Hory; vedle nich však byli tu též mladý Jindřich z Gery, Albrecht z Kolovrat, Bosso a Bernard Fictumové, Jošt z Einsiedlu a Jiříkův kaplan, v němž snad lze tušiti známého později diplomata Jana Špána z Barnštejna¹. Čeští poslové přijeli až 3. února, omluvivše

¹ Pověření Jiříkovo ve FRA. 20. 166 je vzato z obšírné zprávy zástupců Vilémových z prvních dnů sjezdových (po 5. únoru) v Drážď. III. 2a–7a, která spolu s instrukcí Vilémovou (III. 11a–13a) a s jinou ještě zprávou saskou (III. 14a–15b) – zprávy, které podává Palacký ve FRA. 20. 173, pocházejí však z jiného rukopisu, než z Drážď. III. – jsou vlastními prameny o sjezdovém jednání, avšak jen z jeho počátku: o jednání dalším víme jen to, co je (z části jen ve výtahu) ve FRA. 20. 173–74. Zprávy saské se sice zmiňují na české straně o Matyášovi, „vormals des alden von Sternberg schreiber, itzund des Girsicks heimlichster“ (f. 2b i koncept k tomu 16b), avšak z opravy původně zapsané a pak škrtnuté formy „Nicolaszck“ na „Mattiasch“ je viděti nejistotu o vlastním jménu tohoto člena českého poselstva, a určení další o jeho poměru někdy k Petrovi, ně k Alšovi, ze Šternberka a nově k Jiříkovi určitě naznačuje, že

se dříve písemně Albrechtovi Braniborskému, „že chtí na svátek naší milé Paní [na hromnice, 2. února] . . . tiše ležeti“.

Vilém se sice ani ve své instrukci zcela nevzdával naděje, že se snad Albrechtovi přece podaří pohnouti Jiříka, aby úpustil od „svého neslušného počínání“ na ujmu jeho spravedlivých nároků, avšak to byly již jen formální výhrady, neboť ani on nemohl pochybovati o tom, co pak na sjezdu jeho poslům řekl přímo Albrecht, že Jiříka nelze koruny zbaviti leč mocí. Vilém řekl již v Bamberce, že na sjezd nepošle „žádného doktora ani jednatele“¹ k meritornímu jednání, leč jen prostě posly, aby slyšeli mínění Jiříkovo. Dodal-li pak, že, bude-li smluveno další přátelské jednání na jiném sjezdu (jehož si vlastně již přál hned v Bamberce, aby tam teprve bylo „hlouběji a konečněji“ jednáno), očekával, že ho Albrecht náležitě zastane, aby se tam, zatím co by on sám jednal v Chotěbuzi, nic nestalo na jeho ujmu – vysvítá z toho jeho touha po odkladu, dokud nenastane jasno v jeho poměru ke Slezákům. A protože i Češi hned při svém přijetí 3. února odpoledne prohlásili, že přišli jen vyslechnouti podání strany druhé, měl Albrecht těžké postavení, chtěje jednání uvést do proudu. Musil Čechům, zvláště když na Joštovi z Einsiedlu pozoroval, že přece jen mají ještě něco za lubem, přiznati, že jde o více než o spor

tu jde o Jošta z Einsiedlu (sr. Čes. děj. III. 2. 196¹ a 228²); také jméno Viléma z Riesenberka nebylo původně správně udáno (f. 16b: „der Hase vnd sin hofmeister [!], genant er Heinrich von Risenberg“). Jan Špán, o němž Palacký IV. 2. 520 myslí, že byl Moravan, byl r. 1464–65 úředníkem králové na menším soudě zemském (a prokurátorem: Tomek IX. 257; zde se jmenuje z Barnštejna a ze Zahořan): r. 1467 jej Jiřík nazývá „Span, abbatem Nove Celle, consiliarium nostrum devotum“ (Studie a texty k nábož. děj. čes. IV. 2. 29 i 161: jeho posláni, o němž se tu str. 161 a d. mluví, patří ovšem zcela jasně až k r. 1467 – papež Pius i Francesco Sforza se tu připomínají jako mrtví – a nikoli k r. 1457, jak myslí vydavatel A. Neumann). Ještě r. 1469 Špán se sám při jednání s Albrechtem Braniborským nazývá „e. f. g. williger vnd vndereniger caplan“, při čemž ovšem jeho kaplanství má vztah ke králi Jiřímu, který ho posílá, a ne k Albrechtovi (FRA. 44. 485; šlo při tom tehdy i o Matyáše Uher., a proto Špána, avšak omylem, Bachmann pokládal ve FRA. 46. 498 za diplomata uherského).

¹ „*keinen doctorem [!] oder redner . . . sundern slechts die vnseru dohin zu sendenn, des Cirzicks meynunge zu vernemen*“.

Fictumů s Vilémem Saským, jež nejprve za úkol sjezdu udával, a odložil další jednání na druhý den, na neděli 4. února, dav sloužiti ráno toho dne na zdar dobrého úmyslu zpívanou mši o svatém Duchu.

Jednání bylo složité a obtížné, protože Albrecht musil jednati s každou stranou zvláště, třebas mezi oběma poselstvy nechybělo styků při společném jídle, a protože ani všickni poslové s jedné i druhé strany ve vlastní podstatu jednání nebyli zasvěceni. Vilém si sice přál, aby jeho zástupci s posly bratrovými jednali ve vzájemné dohodě, přece však ne tou měrou, aby zástupci Fridrichovi poznali, že jeho poslové mají jednati i o kusech, důvěrně po Štampachovi oznámených Jiříkovi, o nichž podle toho asi Fridrich tehdy ještě nevěděl¹. Z českého poselstva se opět jako vlastní důvěrníci Jiříkovi ukázali Zbyněk Zajíc a kaplan [Špán], kteří 5. února důvěrně odevzdali Albrechtovi své zvláštní pověření, takže z toho viděl, že jedině Zajícovi lze jednati o „tajné cestě“ Štampachově: kromě toho však byl tu zasvěcen i Jošt z Einsiedlu, jehož prostřednictvím dostal Albrecht – patrně až průběhem jednání, když již pověření Zajícovo bylo odevzdáno – list Jiříkův, aby, chce-li něco důvěrně jednati, co by posloužilo smíru, svěřil to jedině Joštovi; z toho poslové Vilémovi, jimž to Albrecht nesmlčel, vysuzovali, že je rozpor mezi Jiříkem a pány, když král důvěruje jen svému sekretáři a nikoli svým radům, a že králi jde o urychlené vyřízení sporu. Zvláštní postavení tu měli i Fictumové, kteří Albrechtovi řekli, jak jsou Češi připraveni a jak mají převahu nad knížaty saskými, takže by jim, Fictumům, kteří prý Sasku stále dobrého přejí, bylo líto, kdyby došlo k válce a knížata saští utrpěli škody. Na to se jim sice nedostalo jiné odpovědi, leč že všecko záleží na štěstí a milosti boží, přece však bylo to vykládáno jako znamení, jak si Fictumové přejí smíru: bylo by však snad možno toto jejich zasáhnutí vykládati i jinak, jako chytrou formu nátlaku na Wettiny, i kdybychom se později nedověděli, že Bernard

¹ To lze i srovnati s pozn. 290¹: Fridrich Saský patrně ani po sjezdu bamberském ještě nebyl od Albrechta zpraven, oč vše ve Wunsiedlu jde, jinak by nebylo třeba onoho tajemnůstkářství se strany Vilémovy; to snad také mělo vliv na to, že Vilémovi by bylo spíše vhod vlastní jednání až na sjezdu dalším.

Fictum psal Albrechtovi Braniborskému, že ví o prostředcích, které by vedly k smíru¹.

I bylo třeba Albrechtovi za takových okolností postupovati opatrně, aby obě strany přiměl k větší povolnosti a aby při tom nezhoršil vlastní situaci. Musil zdůrazniti na obě strany, že by mu při úzkostlivé jejich zdržlivosti, která nechtěla ani o krůček vyjíti druhé straně vstříc, nebylo možno řádně konati úkol prostřednický: nebude-li moci Čechům naznačiti, jaké návrhy byly již Jiříkovi tajně podány, bude se jim zdáti hanbou jejich účast na sjezdu a bylo by pak těžko o další sjezd s nimi jednati. Jeho zájem o smír českosaský pak byl tím více podnícen, když mu neušlo, že čeští poslové dostali list od falckraběte Fridricha i Ludvíka Bavorského. Úředník Ludvíkův Wiglas z Weichsu² s ním sice ve Wunsiedlu hned na počátku sjezdu jednal o sjezd na středopostí (1. března) v Ingolštátě, kde by se pokračovalo v bamberkém pokuse o dohodu mezi nimi, avšak, třeba Albrecht neodmítal tam přijeti, ovšem až o týden později (k 7. březnu) a pod řádným glejtem, přece tušil, že styk wittelsbašský s Jiříkem vlastně značí zajišťování jeho soupeřů proti němu: již proto mu záleželo na tom, aby se sjezd wunsiedelský nerozešel bez výsledku.

Proto před zástupci Fridricha Saského již při první schůzce 2. února, „jakoby od sebe sama“, prohlašoval, že by kromě pře o Fictumy a o dluhy českým rotmistrům rád urovnal i spory o česká léna a o českou korunu, tento tím způsobem, že by Jiřík Vilémovi za jeho nároky dal náhradu územní nebo peněžní³. Proto též, když 4. února nemohl na Čechích vymoci doznání, že sem přišli kromě lén a dluhů jednati i ve sporu o korunu, třebaže se i poslové Vilémovi vyhýbali přímému svolení, aby Čechům

¹ Sr. zprávu zástupce Viléma z poloviny března 1459 o jednání s Albrechtem (Drážd. I. 193a). Albrecht Bernardovi neodpověděl, avšak vykládalo se to opět za známku dobré vůle Fictumů ke smíru a získávalo jim to jistou přízeň a ochotu k vyrovnání i s nimi.

² Tento Wiglas, „amptman in Hiltpeltschen“, se pak připomíná i při sjezdu v Ingolštátě 10/3 1459 („Wygeleys Weichser“: Hasselholdt-Stockheim, Urk. 66).

³ Výraz „das der Girsick uwer gnade vor uwer ansprach der gerechtikeit halben ein ortt an der Slesie oder ein summ geldes hiruszgebe“ naznačuje, že tu Albrecht asi myslil Horní Lužici.

oznámil tajné návrhy, podané dříve po Štampachovi, přece jim to ještě toho dne dal najevo¹: dával jim při tom na uvážení, zda by nebylo možno obnoviti staré smlouvy, aby obě strany vzájemně nepřišly v nevěli, a přimlouval se za to, aby o vzájemných nárocích nebylo rozhodováno mocí, nýbrž právem před císařem, tak, jak ho toho mocna činil ve své instrukci Vilém, jenž tu ještě po případě dodával, nebylo-li by možno spor rozhodnouti před císařem, výpověď papeže nebo kurfiřtů. Jestliže z Čechů, kteří, zdá se, nevidouce, že by byla jaká naděje na další úspěšné jednání, chystali se již odjeti a tím patrně Albrechta k větší sdílnosti pohnuli, Calta, svat králův, se netajil, že „tajné cesty“ Štampachovy jsou mu po vůli, zato se zdálo, že Zajíc, ačkoli se mu líbilo, aby Jiřík zůstal králem, přece nerad vidí prozrazení tajného jednání. Nadhodil sice hned při této příležitosti, zda by nebylo vhod desetileté příměří, za něhož by žádné straně právní cesta nebyla uzavřena, avšak o vlastních prostředcích dohody mělo se jednati dále, a Češi slíbili ještě na sjezdu setrvati.

Zajíc, přišed 5. února v 9 hodin k Albrechtovi do sakristie chrámové spolu s kaplanem [Špánem], jenž při tom snad byl jeho tlumočnickem, naznačil, jak si zatím další jednání v duchu Jiříkově představuje: spolu s ostatními posly chtěl jednati o dvou kusech, totiž o lénech a dluzích, avšak projednávání „tajné cesty“ Štampachovy si vyhrazoval pro sebe. Se strany české pak vůbec byl odpor proti tomu, aby Albrecht kterékoli straně vydával o jednání sjezdovém nějaké cedule, ježto Češi nechtěli tím zavdati druhé straně podnět k tvrzení, že bylo tu již něco povoleno; kromě toho, ježto v návrhu cedule takové bylo, že se obě strany navzájem mají vzdáti („entslaen“) starých sporů, chtěli se Češi vyhnouti tomu, aby pak snad proto nebyly z jednání vypouštěny věci jiné, jichž se oni chtěli dále zastávati, zvláště pře Fictumů, Jindřicha z Gery² a Jindřicha Plavenského. V příčině dalšího sjezdu,

¹ Byli při tom Zajíc, Vilém z Riesenberka i Calta, nikoli však Jindřich z Plavna, patrně asi pro svůj spor s Fridrichem Saským.

² O sporu Gerského s Vilémem Sas. poučuje pozdější zpráva saská, patřící snad až za dubnový sjezd chebský (Drážd. III. 7b–9a), neboť se tu již mluví o přátelství Vilémově s Jiříkem, pro něž prý těžko Gerskému brániti, aby sloužil králi českému. Spor se týkal zvláště platů a lesů, patřících k Lobensteinu,

k němuž měl přijeti sám Jiřík, žádali Češi, aby i knížata saští přijeli poblíž sjezdu, do Olešnice, aby králi nevzešla z toho hanba, že se sjíždí jen se zástupci saskými.

Vilém očekával, že se sjezd v několika dnech skončí¹, ten však přes to, že se Albrechtovi podařilo jednání přesunutí přes mrtvý bod, na němž v prvních dnech vězelo, prodloužil se až do 13. února a skončil se jen ústní úmluvou s panem Zajícem. Z ní známe jen všeobecnou direktivu, že na příštím sjezdu v Chebu, kam přijedou osobně „český zvolenec“ („der erwelt zu Beheim“) jako strana a Albrecht Braniborský jako prostředník mezi ním a plnomocníky strany druhé, knížat saských a braniborských – v podmínce o příjezdu obou Wettinů do Olešnice Češi asi povolili, nahrazující snad podmínku prostým přáním – budou obnoveny dědičné smlouvy, leč tak, že strany pak mohou, „ač chtějí-li,“ domáhati se právně vzájemných nároků před císařem. Při tom se vracel jako záruka, že mír ani kterékoli nároky nebudou porušeny, Zajícův návrh o desítiletém příměří i s výhradou, že nebude to na ujmu ničí spravedlnosti, a s tím souviselo nejen přání, aby v hlavní spor nebyly míšeny věci menší, které po jeho vyřízení snadno budou urovnány, nýbrž i podmínka, aby se žádná strana neujímala odbojných poddaných strany druhé, „aby tak nevznikaly nové zmatky mezi stranami, neboť na starých dosti jest rovnati“². Je pravděpodobno, že s tímto výsledkem, který sice sám těžkou při ještě nerozhodoval, nýbrž jen její řešení připravoval a již tím byl významným znamením doby, byla již ve spojení známost moravských úmluv Jiříkových s císařem: Jiřík zajisté neopominul rychle zpravit o nich své zástupce ve Wunsiedlu, aby naznačením jeho užšího sblížení s císařem mohli působiti na povolnost saskou i Albrechtovu. Tak další jízda poslů Vilémových z Wunsiedlu

a práva honebního („wiltpan“). Vilém, jemuž Gerský též vytýkal, že se chtěl zmocniti Schleizu („Slowitz“), chtěl o spory ty přestati na svém bratru Fridrichovi – již dříve mezi nimi prostředkoval arcibiskup magdeburský – ale Gerský to zamítl.

¹ Ve své instrukci udával, že před sjezdem chotěbuzským, před nímž si přál zvědětí výsledek jednání wunsiedelského, bude mu lze zprávu podati do Weissenfelsu k 9. únoru.

² Doplněk zprávy Fridrichovi Saskému z FRA. 20. 173–74 tamtéž 42. 268–69.

k císaři do Nového Města byla sice důsledným splněním programu, původně od Viléma stanoveného a vyčerpávajícího poslední možnosti, avšak mohla být provázena nadějami ještě menšími nežli kdykoli předtím. A pod tímto dojmem, třeba hlavní účinek úmluv znojenských, uherská volba císařova ze 17. února, nemohl ještě být znám, konal se 18. února i sjezd v Chotěbuzi.

Vilém tam přijel v určený den s průvodem opravdu knížecím, s více než 500 jezdci, jenž však byl ještě převýšen družinou členů ligy slezské, čítající na 600 jezdců: mezi nimi sami Vratislavští, zastoupení osmi zástupci, po dvou z rady, starších, kupců i z obce, měli 70 jezdců. Tato velká účast – byli tu i Šestiměstští, avšak chyběli Svidničtí – odpovídala významu, jaký byl předem tomuto sjezdu přičítán, kde konečně mohli Slezáci přímo jednat s Vilémem a s ním se dohodnouti o nejdůležitější pro ně otázce¹

Jednání druhého dne (19. února) v klášteře bosáckém nepřineslo věcně nic nového, leč že obě strany tentokráte tváří v tvář, beze všech prostředníků, hájily svých pevně zaujatých stanovisek. Ve schůzi se Slezáky, v jednu hodinu po polednách, podal Vilém apologii svého dotavadního postupu: byl by si přál jiné odpovědi, než jakou od nich dostal loni v dubnu ve Vratislavi, avšak přes to jednal s nimi dále, stejně jako neustále zakročoval u papeže a císaře; není jeho vinou, že byl v srpnu zmařen sjezd v Zhořelci a v Budyšině a že se tak již dříve s nimi nemohl sjet; jakmile se ho Slezáci přidrží jako pravého dědice, on jim se svými přáteli pomůže proti Čechům, budou-li je opravdu mocí nutiti k poslušnosti. Když mu Slezáci po zvláštní úradě opět odpověděli, že při své vratislavské odpovědi setrvají, žádajíce ho, aby je nadto k ničemu nenutil a jim pomohl – odmítal Vilém ostře tento průtah, který je tak málo oprávněný jako odklady dřívější, neboť jeho nárok je podle mínění všech jeho přátel i stavů tak jasný, že není třeba o něm zvláštní výpovědi. Avšak na jeho vyzvu, aby tedy Slezáci již beze všeho

¹ O tom sr. Eschenloer, SS. VII. 36 i Gesch. I. 73, jenž se však o jednání samém jen ku podivu stručně zmiňuje. Praví-li, že Vilém přijel „cum amicis et amicorum oratoribus“, platí to jen o poslech knížecích: z knížat německých však žádný nebyl tu přítomen. O jednání se Slezáky i se Šestiměstskými obšírně informují dvě zprávy Vilémovy v Drážd. I. 3 a – 7 b a I. 222 a – 24 a.

otálení jej za dědice přijali, přicházela stará odpověď, odvolání na usnesení sjezdu vratislavského. Vida Vilém, že přímo tuto pevnou souvislost s odpovědí vratislavskou nepřerve, zvolil postup jiný, nevzdávaje se však jinak svého cíle. Klád Slezákům určité otázky, tváře se, jako by přistupoval na jejich předpoklad: jak chce jejich liga jemu k jeho nároku dopomoci, zvláště když tu nejsou všichni její členové, a kdo má spor o nároky rozhodnouti? K odpovědi na to si Slezáci vzali lhůtu přes noc na rozmyšlenou.

Než ani 20. února nebylo s počátku možno dostati se nějak kupředu, ježto lize odpověď vratislavská zůstávala základem, jehož se zřici nechtěli, ačkola již byl vývojem poměrů nebezpečně zvklán; k výtce Vilémově, že on sice slyší o jménech jejich členů, avšak že osob samých tu nevidí, odpovídáno, že až na Vladka Těšínského a Svídnické všichni jsou tu buď přítomni nebo zastoupeni. O otázce, kde třeba výpověď žádati, u císaře nebo u papeže, nedostávalo se Vilémovi, alespoň podle vlastního jeho líčení, určitější odpovědi. Bylo těžko odpovídati, když se již vědělo o dobrém poměru Jiříkově k císaři, jenž nemohl zůstat bez vlivu ani na kurii, třebaže se k ní Slezáci právě se svým poselstvem utíkali. Lze však pochybovati, že by se nyní o tom ani nezmínili. Není-li o tom ve zprávách Vilémových stopy, lze to přičísti na vrub jeho snaze, podati celkový obraz jednání tak, aby jeho požadavek prostého uznání beze vsí výpovědi byl tím jasnější, čím větší byla v této základní pro ně věci bezradnost Slezáků. Než bylo márně Vilémovi opět a opět vyslovovati naději, že od nich dostane „dokonalou odpověď“, uznávající jeho jasné právo. Slezákům nyní jako již dříve především záleželo na tom, aby byla rozhodnuta otázka pomoci, budou-li od Čechů napadeni. A v tom alespoň bylo přece něco určitějšího ujednáno.

Vilém o tom jednal zvláště s maršálky obou předních knížat slezských, Jindřicha Hlohovského a Baltazara Zahaňského, i s Václavem Reichlem z Vratislavě, maje sám při sobě hraběte Jindřicha ze Schwarzburka. Byloť nebezpečí, že neústupné setrvání obou stran při svých stanoviscích, Slezáků při odpovědi vratislavské a Vilémovo při prostém uznání a přijetí za dědice, bude příčinou úplného nezdaru sjezdu a tím i rozchodu slezské ligy. I bylo nutno se dohodnouti o pomoc, než tak, aby tím nebyla

dána příležitost leckterým váhavým členům spolku, aby z něho vystoupili. Proto byl od Slezáků navrhován takový způsob: budou-li oni napadeni, Vilém jim pomůže a oni jemu stejně učiní, bude-li i on, avšak až po nich, též napaden; kdyby však byl sám napaden dříve než Slezáci, nemohli by mu pomoci, ježto by se to dotýkalo jejich přísah a bylo by to leckterým z nich podnětem k odpadnutí. Vilémovi však, třebaš to bylo zakrýváno zřetelem k odpovědi vratislavské, pochopitelně se nezdálo slušným, aby se tak jednostranně zavazoval, a on žádal, aby vzájemnost pomoci byla rovnoměrná, tak, aby té straně, která bude napadena, druzí pomohli.

Při nové schůzce po jídle Slezáci k tomu svolovali, chtějíce však, aby se učinil přesný návrh smlouvy o vzájemné pomoci („hulffe vmb hulffe“). Protože se pak sami pokládali za spíše ohrožené s české strany a šlo jim o rychlou záruku, vzpírali se proti tomu, aby se o návrhu smlouvy dojednalo až na novém sjezdu, jak si přál Vilém: stačí, bude-li návrh o pomoci, avšak jen pro případ přepadení od Čechů, hned v Chotěbuzi přijat a bude-li jen určena lhůta, do kdy jedni druhým o jeho schválení pošlou listy. Vypracovali pak návrh, a když Vilém, jenž by byl přece rád viděl jeho dokonání až na sjezdu dalším, činil své námítky, umlčeli je Slezáci tím, že by si jinak netroufali s návrhem tím doma proraziti. Tak tedy zůstalo při jejich znění, jehož však blíže neznáme¹. Ale Vilémovi v příčině nového sjezdu, kde mu měla býti dána „dokonalá a celá odpověď“, jak ve věci této, tak i k otázce hlavní, o jeho uznání, přece se vyhovělo: měl býti opět v Chotěbuzi 1. května².

¹ Vilém (I. 6a) o tom praví: „aber nach yren inreden, wie sie das nicht anders dann zu yren gemachter begriffunge truveten durchzubringen, ist es dabie blieben, inmaszen dieselbe begriffunge lawtet“.

² Eschenloer, SS. VII. 36 sice praví: „[Slesite] petunt, ut super impetitione et jure suo Wilhelmus velit assistere ipsis; quidam modus conceptus non habuit effectum. Re infecta dissoluta est convencio“ (v německém vydání – Gesch. I. 73 – dodává samozřejmou poznámku, že navrhovaný spolek o pomoc měl býti „bis zu Austrage der Sachen“); avšak to neznámá, že o návrhu mělo býti podle původního úmyslu Slezáků rozhodnuto ještě před novým, květnovým sjezdem chotěbuzským. Že tam přece jen podle přání Viléma jednání o to bylo přeneseno, svědčí poznámka Rosiczova (SS. rr. Sil.

Ne líp než se Slezáky dopadlo Vilémovo jednání v Chotěbuzi se Šestiměstskými odpoledne 20. února. I jim vedle díky za to, že přišli, vytýkal nedostatečnost jejich dřívějších odpovědí a žádal, aby ho přijali za dědice. Leč i oni trvali při své odpovědi, „upřímné a křesťanské“, míníce se nejinak chovati, než jak přísluší zbožným křesťanům, třebaže se prý o nich mylně mluví, že prý měli posly v Praze a že tu dosáhli lhůty k holdu; jestliže tak, výslovným zapíráním těchto styků s Jiříkem, hráli dvojakou úlohu, mohli se spoléhati, že nebudou usvědčeni, jen na přísnou důvěrnost svého jednání s králem, o němž se zatím mohly na veřejnost dostat jen neurčité pověsti. Když se pak všemu vlastnímu jednání vyhýbali, tvrdíce, že jsou jen posláni, aby jeho mínění slyšeli a domů oznámili, nemohl Vilém učiniti nic jiného než dáti jim nový písemný výklad o svých nárocích a slíbiti jim pomoc proti neslušným nátiskům¹.

Tak Vilémovi stejně jako Slezákům byl sjezd chotěbuzský novým zklamáním, jež jen přinášelo potřebu nových jednání a jež bylo tím trapnější za nejisté situace v Němcích, kdy již mezi Wittelsbachi a stranou Albrechta Braniborského mohl každou chvíli nastati konflikt a kdy spolu s tím i možnost přepadení Vilémova, ne-li od Jiříka samého, tedy od Calty z Kamenné Hory, nejhybnějšího z věřitelů vévodových, byla stále bližší. Strašák války, mizící a znovu vystupující, nabýval hrozivějších forem nebezpečným pozadím, jehož se Jiříkovi dostávalo jeho novými styky s Wittelsbachi a zesíleným vlivem na císaře: jeho uherská volba, o níž právě tehdy zprávy docházely, vrhala v té příčině své stíny i na politiku wettinskou. Proto měl Vilém po sjezdu chotěbuzském tak živý zájem o pokračování jednání s Jiříkem.

XII. 74), třebaž jinak (v udání čtyřleté lhůty) sotva úplně správná: sjezd se dohodl „ad simul standum contra Jersigk ad quatuor annos et dieta continuata fuit usque ad vigiliam ascensionis domini [2. květen] propter confirmationem hincinde fiendam“. Sjezd lubínský psal sice Vilémovi 29/3 1459 o programu sjezdu příštího jen neurčitě: „sulcher beredunge vnd besliessunge eyne volkomene vnd ganzce antwort zu tun vnd zu geben“ (Drážd. I. 219); ale zpráva zástupce Vilémova o jednání s Albrechtem Branibor. z poloviny března, po sjezdu v Ingolštátě, s dostatek ukazuje, jak se o způsobu spolku se Slezáky mezi oběma knížaty ještě dále jednalo (Drážd. I. 189 a d.).

¹ List Vilémův z 20/2 1459 ve FRA. 42. 369–71.

Nešlo mu tak zatím o kompromis s ním, jako spíše o jeho uklidnění vzbuzením nadějí na smír, zatím co by se sám zajistil spolkem se Slezáky i s knížaty německými proti jeho útoku a po případě i k útoku na něho, který by mu alespoň část koruny české získal. Toto dočasné uchláhlení měl opatřiti Albrecht Braniborský, k němuž hned po sjezdu ingolštatském Vilém poslal svého důvěrníka, snad Konráda z Pappenheimu, se zprávou o sjezdu chotěbuzském¹.

Albrecht nebyl zcela ochoten vyhověti jeho přání, jak lze viděti z jeho slov při té příležitosti: „Bylo by mně hanba, abych nyní Čechy dobrými slovy vábil a abych na konec byl proti nim.“ Podobné chování sice nezamítal vždycky, avšak nyní mohl takové gesto učiniti, protože jej právě zaměstnávaly starosti, které jej odváděly od myšlenky na válku s Čechy. Posledně v Ingolštátě, kam jel jen s pokořujícím vědomím, nepodařilo se mu odtrhnouti Ludvíka Bavorského od falckraběte Fridricha ani smířiti jej se zemským soudem norimberským², a třebaže se tohoto lákavého pokusu ještě ani potom nevzdával, počítaje, že na dalším sjezdu v Mergentheimu spřátelená knížata pohne k závazkům pomoci, aby tím „směleji“ mohl Ludvíka přiměti k povolnosti³, přece, jak saští poslové dobře viděli, měl již plnou hlavu blízké války s Wittelsbachi. Činil již plány, jak by proti nim postavil tři vojska v síle 10.000 jezdců kromě pěších, jedno za Rýnem, druhé před Rýnem a třetí ve Francích: při tom však byla nesnáž, že u knížat své strany ani u stavů neviděl ochoty stejně k válce

¹ Sr. k následujícímu jeho zprávu v Drážď. I. 189 a–94 b. Zástupce Vilémův nepřišel k Albrechtovi sám, nýbrž s ním tu byl i Jan Metzsch za Fridricha Sas., jenž také s obavami hleděl k českým hranicím. Zástupce Vilémův učinil své podání 11/3, avšak vlastní odpověď spolu s Metzschem dostal 12/3 ráno. — Před sjezd ingolštatský se dříve vkládal únorový sněm říšský v Esslingách (sr. Müller, Reichst. Th. I. 613 a d.), kde prý již k podnětu Albrechtovu byla uzavřena říšská válka proti Ludvíkovi Bavor. a kde již šlo o Albrechtovo ustanovení za říšského hejtmána, avšak o tom Kluckhohn 366–67 (sr. i 93 a 97) ukázal, že sice v Esslingách byl nějaký sjezd knížecí, avšak nikoli sněm říšský s tak dalekosáhlými usneseními.

² O sjezdu tom sr. Kluckhohn 99 i Menzel, Diether von Isenburg 14.

³ Sjezd měl býti ke konci dubna 1459: Hasselholdt-Stockheim (text) 41 (usnesení jeho z 7/5 1459 tamtéž, Urk. 64) i Kluckhohn 100–01.

s knížaty bavorskými, jako k míru s Čechy. Albrechta znepokojovalo, že Ludvík najal 2000 jezdců a 4000 pěších, ať již již sám potřebuje nebo ne, ježto v tom viděl, a jistě ne bez důvodu, pomoc Fridrichovi Falckému, jemuž ani jinak nechybělo pomocníků: při tom zvláště s nedůvěrou bylo sledováno chování známého přítele Jiříkova, biskupa würzburgského Jana¹. Naopak však jej těšilo, že z Wittelsbachů Albrecht Mnichovský a Ota Mosbašský mu slíbili, že nebudou proti němu: pravil-li poslušným saským, že by si přál knížata ta získati na pomoc Vilémovi proti Čechům, byla to jen zdvořilost, protože válka s Jiříkem mu stále více ustupovala do pozadí a vyrovnání s ním se mu jevílo stále nutnějším. Věděl, že Calta a Bosso Fictum jeli z Wunsiedlu do Heidelberka, prohlašující, že nepojedou domů ke svým ženám, nýbrž na výpravu proti Vilémovi; k tomu, aby ve spojení s Jiříkem a s Fridrichem Falckým mohli hned mocí, jezdeckou výpravou, na Vilémovi své nároky vymáhati, jim sice zatím Fridrich svolení nedával, leč až by válka vypukla, přece však prý od něho podle informací Albrechtových odváželi Jiříkovi opis návrhu spolku. Třebas tak daleko ještě věci opravdu nedospěly, bylo jisto, že se mezi Prahou a Heidelbergem vyjednává a že se tu již spřádají svazky, kterým bylo třeba, stůj co stůj, zabrániti získáním Jiříkovým.

Proto mělo jen cenu theoretickou, uvažoval-li Albrecht o spolku se Slezáky, bylo-li by lépe pro případ pomoci táhnouti

¹ Bavoři se prý též chlubil, že jim Rous [z Plavna] přivede 3000 koní („III^t pferden“, ač není-li tu chyba v číselném udání): ty bylo možno sehnati jen na území gerském, plavenském a jinde ve Fojtlandě; ale Albrecht byl uspokojen, když mu Metzsch řekl, že sice o to Ludvík psal, ale že je tomu již překáženo. Jindřich z Plavna prý sice Albrechtovi, s nímž chtěl býti v klidu, sliboval pomoc proti falckr. Fridrichovi, avšak hned potom jel k Fridrichovi a také mu učinil stejný slib. Pokud šlo o mladého Gerského, jeho otec slíbil ho poslati se 100 jezdcí Albrechtovi do služby, ale ten ho nepřijal do své družiny, ač by prý nebylo zle, kdyby on i jiní manové saští byli v jeho službě: nebylo by lépe, aby Gerský sloužil spíše jemu nežli Jiříkovi? – O biskupovi würzburgském se vědělo, že na některých místech zřizuje opevnění („vast stellung“): „er habe auch vast botschaft im lande zu Behem, dy dann auch durch das lant zu Missen komen solle“; následuje pak nejasná zmínka o puškách, k nimž snad v Čechách, jak víme z jiných příkladů, žádal biskup o schopné puškaře.

společně do země toho, kdo by byl od Čechů napaden, anebo mělo-li by se vtrhnouti do Čech. Za nutné ovšem pokládal, aby se po dobu spolku nikdo bez druhých se soupeři nesmlouval: zatím není ještě nic zmeškáno a o vše se lze podle potřeby dohodnouti na sjezdu v Chotěbuzi. Než více než tento poutal k sobě Albrechtovu pozornost příští sjezd v Chebu, který měl býti ohlášen čtyři neděle napřed.

Je zajímavo, že Albrecht teprve uprostřed března za přítomnosti poslu saských slíbil „okamžitě“ do Čech o to poslati Jana z Kotzau, aby jeho jménem již určitě schválil lhůtu, předtím snad jen neurčitě navrhovanou, a smluvil podrobnější okolnosti¹. Proč tak neučinil již dříve, Albrecht vysvětloval listem Vilémovým, který dostal prostřednictvím Matouše Šlika a kde k jeho prý uleknutí bylo jednání wunsiedelské vykládáno zcela jinak, než bylo ve skutečnosti; nepřiznaným však důvodem k tomu mu bylo, že snad již tehdy věděl, že se v Chebu Jiřík sjede i s hlavním jeho nepřítelem, Fridrichem Falckým. Byť i opravdu Vilém, snad v náladovém optimismu před sjezdem chotěbuzským, vpadl opět do bojovnějšího tónu, než se srovnávalo s povahou smírné akce, v níž se mělo pokračovati, přece nepochybně bylo to Albrechtovi jen vhodnou záminkou k vyčkání, jak dopadne ingolštatské jednání s Ludvíkem Bavorským: za lepšího jeho výsledku nebyl by snad tak vylekán, jak mýnil, listem Vilémovým a nebyl by tak chvátal s odkládaným dříve posláním do Čech, jako nyní, když výsledek obou sjezdů, v Chotěbuzi i v Ingolštátě, byl obdobný.

Nebyl-li Albrecht upřímný v této věci, nebyl ani upřímnější v dotčeném již odmítání úlohy obmyslného prostředníka, v níž měl Jiříka zdržeti ode všeho násilí, dokud Vilém a jeho pomocníci nebudou k boji s ním zcela připraveni. Jak si to Vilém představoval, naznačil Albrechtovi jeho zástupce. Kdyby Jiřík vytáhl proti němu, nemohl by použití pomoci svého bratra Fridricha, jenž má s Čechy příměří na pololetní výpověď: do této lhůty ovšem by chtěli Češi býti s výpravou hotovi. Bylo by však možno

¹ Návrh doby k sjezdu byl snad již od Albrechta podán ve Wunsiedlu, protože Jiřík již 9/3 1459 oznamoval z Kladska Janovi z Rožmberka, že 8/4 bude míti v Chebu sjezd s Fridrichem Falckým s Albrechtem a s některými jinými knížaty (AČ. V. — 275 — 76).

konati sjezd s Jiříkem k 8. květnu¹ a sjednati též příměří na pololetní výpověď: zatím by uplynul celý rok, Albrechtův spor s falckrabětem Fridrichem by byl vyřízen a celá strana sasko-braniborská by se mohla svorně proti Jiříkovi postaviti, bez dělení již sil na dvě strany. Při tom Vilém přehlížel věc, která právě tehdy Albrechtovi působila takové rozpaky, zda totiž bude tak snadno osamotniti Fridricha Falckého, aby s ním Albrecht spolu se svými pomocníky mohl býti do roka hotov. Albrecht dobře viděl, že Vilémovo odhadování situace není správné, ježto právě možnost, odloučiti Ludvíka Bavorského od Fridricha, již se ukazovala v tak pochybném světle, a proto, vida, že s Jiříkem nelze tak snadno sehráti naznačenou hru, nemá-li se zcela přikloniti k Wittelsbachům, s jistým mravním rozhořčením odmítal nevděčný zde úkol svůdce v saských službách, ujišťuje však jinak Viléma, že se zachová podle svých přátelských zápisů s ním. On již viděl nezbytí, ujmouti se úlohy prostřednické se vsí vážností, nemíne ovšem nijak se pro Jiříka exponovati, nýbrž naopak hledě vyrovnání s ním spojití s nejmenšími oběťmi svých saských přátel. Z té příčiny litoval, že Šestiměstští v Chotěbuzi neučinili určitého slibu, že se přidají ke spolku s Vilémem, neboť, třebaš potěšlivě o samém spolku se Slezáky k zástupci Vilémovu mínil, že není nic zmeškáno, byl by jistě rád viděl, kdyby již v Chotěbuzi byl spolek ten dojednán, aby na příštím sjezdu s Jiříkem mohlo býti silného postavení Vilémova v zemích vedlejších náležitě využito. Leč v to bylo možno stále méně doufati, zvláště v souvislosti s tím, jak se ve Slezsku dostavovaly účinky styků Jiříkových s kurií i s císařem.

Manové svídníčiti a javoršti, jejichž odklon od ligy byl již zcela zřejmý, jednali s Jiříkem, ne-li již za jeho pobytu na Moravě, tedy hned po jeho příjezdu do Kladska, jenž svým opětováním v tak krátkém čase dobře naznačoval, jaký význam Jiřík přikládal získání Slezáků i jak situace ve Slezsku pro něho dozrávala; a Konrád Bílý, jehož ochota k Jiříkovi byla podněcována ohledem na právní nejistotu jeho i bratrovy držby knížetství olešnického,

¹ Výraz: „Aber hett man nu gefolget eins tags of Michaelis“ míní se tu zajiště spíše 8. květen („Michaelis revelatio“) než 29. září (Michala archanděla).

2. března, jistě ne bez souhlasu Jiříkova, přijel do Vratislavě, snaže se i tu, avšak marně, vyvolati příznivější náladu ke smíru¹. Již předtím, 25. února, Vratislavským z Kladska dopsal Zdeněk ze Šternberka, maje k tomu podnětem pověsti, šířící se o tom, že se Vratislavští chtějí obrátiti ke Kazimírovi Polskému. Hrozivým tónem jim vytýkal svévoli, kterou sebe i obec zavádějí v nebezpečí; „kdyby nějaký jiný král nebo kníže se jich ujal, učinil by to proti Bohu a právu a musil by spolu s nimi často krváceti“, neboť oni dříve nebo později („stehs lang adir kurcz“) budou donuceni při králi i koruně zůstati podle příkladu předků i podle práva. Vratislavští se ve svém listě ze 27. února divili, že jim „tak vyhrůžně“ píše on, který sám od nich i ostatních Slezáků přijal v jejich městě odpověď. Takových hrozeb není třeba, protože se oni i dále míní ke koruně poctivě zachovati. Kdyby však byli nuceni učiniti více, než praví jejich dubnová odpověď, budou hledati pomoci proti násilí a doufají, že se sám Zdeněk přičiní, aby k takovým koncům nedošlo².

Vytrvalost Vratislavských však nestačila, aby všecky vrtačící se již Slezáky zadržela na jejich postupu k Jiříkovi. Ten oposiční nálady ve Svídnicku a Javorsku použil k tomu, že svolal many odtud na sjezd do Freiburka, kde se s nimi chtěl přímo dohodnouti. Tam manové zvali i města svých knížetství, avšak ta, poslavše 6. března o to do Vratislavě, dala se ještě pohnouti, aby

¹ Eschenloer, SS. VII. 36; v Gesch. I. 73 dodává, že Svídníci s Jiříkem jednali v Kladsku a že Jiřík Konrádovi za odměnu sliboval dáti dědičně Středou a Auras, jako jeho bratrovi Konrádovi Černému, jenž též prý se o něho u Vratislavských pilně zasazoval, sliboval Namyslav. Auras měl Konrád Bílý v zástavě (sr. Grünhagen, Gesch. Schles. I. 312). Opravdu však více oběma bratřím šlo o Olešnicko, neboť brzo potom na sjezdu lubínském, 12/3 1459, ukazoval Konrád Bílý list králův, vybízející je, aby buď knížetství to, které odúmrtí spadlo na krále, vydal, anebo bez otálení složil přísahu věrnosti (Eschenloer VII. 39). Král do Kladska přijel jistě již před koncem února: Zdeněk ze Šternberka, jenž 25/2 odtud Vratislavským psal (Eschenloer VII. 37), byl v jeho družině.

² Oba listy tamtéž 37–38; zde je i zmínka o „poplachu“ („rumor“), jaký vzbudily pověsti o Kazimírovi (v Gesch. I. 74 se již praví, že se Jiřík a čeští páni báli, aby se Vratislavští Kazimírovi nepodrobili). Pověsti ty snad souvisely s tím, jak Vratislavští na zařijovém sjezdu v Lubíně navrhovali, aby si Slezáci zvolili krále (sr. výše 271).

sjezd freiburský neobsílala a od Vratislavských se netrhala. Opovice rostla stejně ve Vratislavi, jako v Lehnici: tam byla to kapitula, proti níž se zdvihala nespokojenost, že také tajně jedná s Jiříkem, a v Lehnici měl Jiřík svou stranu v odpůrcích kněžny Hedviky, kteří se vrátili z vyhnanství, stranu jistě dosti silnou, když Vratislavští uznali za nutné, poslati tam 50 ozbrojenců a nějaký čas je tam chovati¹. Právě když kněžna Hedvika na novém sjezdu slezském v Lubíně 12. března žádala o radu, jak se má zachovati proti Jiříkovi, znova obnovujícímu nárok na Lehnici, došla do Vratislavě od kladského hejtmána Hanuše Velfla zpráva, která opravdu zachvěla celým Slezskem a přispěla k jeho poddání více, „než kdyby byl Jiřík proti němu vedl války nejdělsí“: byl sem poslán opis bully papežské, kterou byl zván Jiřík do Mantovy².

Císař se konečně tehdy rozhodl, bullu Jiříkovi poslati, jsa si zajisté vědom dosahu tohoto kroku, že to vlastně značí královské uznání Jiříkovo jak od Pia II., tak od něho samého a že se tím končí titulární obchůzky, jichž i on před veřejností ve styku s Jiříkem užíval. Byla to první odměna za úmluvy znojenské, již Jiřík okamžitě využil: 12. března, nepochybně hned po jejím dodání, jež zajímavým způsobem bylo současné s Karvajalovým posláním nového pozvání papežského z 20. ledna 1459, byl zhotoven její transumpt i s německým překladem a se závěrečnou zmínkou o novém Piovu pozvání³, a již 13. března měli jej

¹ Tamtéž 38.

² Tamtéž 39.

³ Transumpt v AČ. XV. 221–23 byl podle poznámky na rubu „Vidimus pro domino rege“. Byl však beze vší pochyby v té formě i s dodatečnou poznámkou o nové bulle z 20/1 1459 rozeslán po Slezsku, ačkoli okolnost, že se později, 9/4 1459, poslové slezští v Sieně při opisu bully, poslaném ke kurii ze Šestiměstí, zmiňovali jen o bulle první, z října 1458, zdá se svědčiti, že patrně byly i pouhé latinské texty nebo německé překlady této bully leckam posílány bez oné poznámky o bulle druhé; ukazuje k tomu i zmínka v listu Baltazara Zahaň. 4/4 1459 k Vilémovi Sas., že psal Jindřichovi Hlohovskému, aby mu poslal latinský text bully říjnové, přiložené k listu k Vilémovi (tedy patrně v německém překladu: je to asi text, avšak s porušeným datem – 7/9 1458 – předcházející v dráždan. fasciklu II. na fol. 60a list Baltazarův, který je pak na fol. 61a): ale Jindřich textu latinského neměl. I zdá se, že transumpt byl poslán adresátům, na nichž Jiříkovi zvláště záleželo, aby uvěřili v autentičnost bully Piovy, kdežto jinak dostačily opisy textu lat. nebo jeho překladu. – Mar k-

Vratislavští v rukou, jsouce nanejvýš překvapeni tímto neočekávaným projevem papeže, u něhož mohli předpokládati dobrou znalost osobnosti i poměrů Jiříkových.

Všude, kam opisy bully došly, nejenom ve Vratislavi, příznivci smírné politiky vydatně jich použili na svůj prospěch, vykládajíce je jako znamení Jiříkova uznání od papeže. Není tedy důvodu k dalšímu odporu proti králi, kterého sám papež nazývá synem nejmilejším, a není třeba se příti o jeho kacírství, neboť nelze si v té příčině osobovati větší nárok k rozhodování, než jaký má papež. A výklady se hned polemicky obracely proti Vratislavským, kteří prý se vždy zdají býti odbojníky proti svým pánům a činí si nárok na svobodu: však neuvedou více ostatních Slezáků v nebezpečí, kteří chtějí býti pod králem a nebudou již dbáti nároků jiných nápadníků¹.

Mohlo se již účinkem listu papežského zdáti, že v Kladsku právě tehdy Bolek Opolský první ze Slezáků prolomil viklající se již zeď zdržlivosti a holdoval Jiříkovi, ač tento kníže, pokládaný podle svých starších styků s husity za horšího ještě kacíře než Jiřík a nevěřící prý v život posmrtný, byl by tak již nepochybně učinil i bez bully papežské²; ukazoval tak cestu jiným,

graf (Ueber d. Verhältniß 10²) sice pochybuje, zda Velfl, o němž Eschenloer, Gesch. I. 77 praví, že jej Jiřík do Vratislavě poslal „mit etlichen Copeien“ a že on pak měl k městské radě dlouhou řeč (v SS. VII. 39 se jen praví: „rex ... per suum capitaneum Glacensem literas dedit“), ve Vratislavě ukázal originál bully či jen její opis, avšak lze pochybovati, že, třebaš Jiříkovi záleželo především na Vratislavských, byl by jim poslal samotný originál a ne, jako jinam, transumpt. Markgrafovi při tom jde o to, zda již zde snad ve jménu králově nebylo vynecháno křestní jméno „Georgio“, jako se to stalo v bulle z 20/1 1459, otištěné ve FRA. 20. 165–66. Transumpt však dosvědčuje, že v bulle starší jméno „Georgio“ opravdu bylo. Jeho vynechání v bulle lednové nebylo nahodilé (sr. též, jak 3/4 1459 Pius vystavuje glejt „oratoribus regis Bohemie“: Pastor II. 4 169²; sr. i níže) a souviselo se změnou smýšlení, jaká zatím v Římě nastala. Z toho je i pochopitelné, proč Jiřík, ačkoli v Kladsku měl již obě bully v rukou, dal zhotoviti jen opisy bully starší i s jejím německým překladem a proč se v nich spokojil jen pouhou zmínkou o bulle druhé, při níž zajisté postřehl, že vypuštění jména „Georgio“ v jeho oslovení mohlo by býti jemu nepříznivě vykládáno.

¹ Eschenloer, SS. VII. 39.

² Určité datování Tomkovo VI. 321 přísahy Bolkovy k 1. březnu zakládá se jen na Eschenloerově (Gesch. I. 74) poznámce: „Da Girsik uf Mitfaste

kteří se zatím přece hned nemohli rozhodnouti, třebaže, jako Vladek Těšínský a Konrád Černý Olešnický, byli též u krále v Kladsku a třebaš jim zde od něho samého byla bulla papežská ukazována¹. Jestliže ani na současném sjezdu Svidnických a Javorských ve Freiburgu ukázání opisu bully od hejtmana Jana Velfla nemělo ještě bezprostředního účinku, bylo to již přece přípravou k usnesení manů z obou knížetství na dalším sjezdu v Javoru 29. března, že, budou-li čeští poslové v Mantově přijati a dostane-li se tu Jiříkovi pocty královské, přijmou jej za krále beze všeho již ohledu na druhé nápadníky i na pochybnosti o smrti Ladislavově, které se proti Jiříkovi uváděly².

Usnesení toto se stalo hlavním předmětem jednání současného sjezdu lehnického, kam bylo hned po poslích z Javora oznámeno³. Členové ligy, především Baltazar Zahaňský, marně tomu odpírali, ukazující na odpověď vratislavskou a na zápis spolkový, který tu dali znovu přečísti. Mezi javorským usnesením a odpovědí vratislavskou nebylo ovšem takového rozporu věcného, aby se jí ono mohlo účinně potírati. Také oposice slezská, klonící se již k uznání Jiříkovi, stále se odvolávala k stoličce papežské jako k rozhodujícímu soudci ve sporu o českou korunu, avšak v tomto uznávání rozhodčí výpovědi papežské byl přece jen značný rozdíl od odpovědi vratislavské, neurčitě se v tom uchylující

[1. března] zu Glacz ware...“, kterou však není nutno doslovně spojovati s přísahou (v latinském textu 39 se Eschenloer zmiňuje o ní až po listu Vratislavských papeži z 21/3 1459 a praví jen neurčitě: „tunc in Glacz“). Že však přísaha byla složena před 16/3 1459, svědčí list českých pánů Šestiměstským z toho dne, že již slezští vévodové „a jiní zbožní lidé“ byli v Kladsku a učinili králi svou povinnost (FRA. 20. 175), v níž se ovšem zatím plurálu neuzívá o přísaze správně.

¹ O jejich přítomnosti v Kladsku píše 3/4 1459 Baltazar Zahaň. Vilémovi Sas. (Drážd. II. 59 a): ti prý krále neuznali, ale, co tam jinak činili, Baltazar neví. Obou knížat se patrně týká udání poslů slezských Wartenberga a Matyáše Urue z 11/4 1459 (Drážd. III. 68 a a 67 a), jak se Jiřík před některými (Urue určitěji praví: Jiřík ji „etlichen aws der Slesie vnder owgen gehalden hatte“) chlubil bullou papežskou, pobízeje je k holdu, když již sám papež jej za krále pokládá.

² Eschenloer, SS. VII. 39 – 40.

³ O sjezdu tom kromě Eschenloera (SS. VII. 40 a Gesch. I. 78) a kromě odpovědi sjezdové Vilémovi Sas. 29/3 o novém sjezdu v Chotěbuzi (sr. výše 314²) sr. list Baltazara Zahaň. Vilémovi z 3/4 1459 (Drážd. II. 64). Knížata sem přijeli již 28/3 a několik dní tu setrvali. Zástupci Svidnických a Javorských byli tu „merglich“.

k „příslušným místům“, jimž náleží rozhodnutí: oposice nejen se tu určitě vyslovovala pro papeže jako rozhodujícího činitele, nýbrž činila tak tehdy, kdy již po pozvání do Mantovy bylo možno tušiti, jaké stanovisko papež zaujme. Proto členům ligy slezské odpor proti Svidnickým a Javorským nebyl snadný a tito mohli tím spíše setrvati při svém usnesení. Namítali, že druzí nápadníci, vedle nichž oni déle než rok a den čekali, tiše sedí a nic nečiní, a chtěli poslati posly do Mantovy; při tom však bylo již na nich patrné přesvědčení, že Jiřík bez ohledu na poselstvo, nedávno vypravené od Slezáků k papeži, bude tam „jako křesťan“ připuštěn: pro případ, že by jich Jiřík do rozhodnutí mantovského nechtěl v klidu nechat, mínili vypraviti i posly ke kurfiřtům se žalobou na to.

Tento spor nemohl ovšem dobře působiti na Šestiměstské, kteří po novém důtklivém vyzvání několika českých pánů, přítomných s králem v Kladsku, ze 16. března, ať k nové lhůtě, jejich přičiněním jim povolené k 23. dubnu, již určitě do Prahy přijdou a slib králi učiní¹, do Lehnice poslali své zástupce, aby se před tímto rozhodujícím krokem ještě jednou poučili o poměrech slezských. Členům ligy na konec nezbylo leč přistoupiti k usnesení javorskému: i oni slíbili Jiříka přijmouti, uzná-li papež a kollegium kardinálské, že byl řádně zvolen a že je hoden křesťanské důstojnosti královské. Odpověď sama však odložena k novému sjezdu v Lubíně k 21. dubnu.

Této – podle Eschenloera – „dosti hanebné umluvy“, zdá se, nebyli účastni jen Vratislavští². Baltazar Zahaňský k ní asi svolil,

¹ FRA, 20. 175–76: vedle Zdeňka ze Šternberka list podepsali hofmistr Jindřich ze Stráže, maršálek Jindřich z Lipého, Jan Zajímač z Kunštátu, Jan Děčinský z Wartenberka, Děřich z Janovic, Bohuslav ze Švamberka a Jindřich z Kolovrat. Šestiměstští list ten vyvolali svou omluvou, že k 1. březnu neposlali do Prahy poslu, poznavše, že krále tu není. – Současně asi psali páni podobným způsobem Hedvice Lehnické. Víme o tom z nedatované její odpovědi, někdy z března nebo dubna, která však vypravena nebyla (souvisí to snad s dubnovým sjezdem lubínským): Hedvika, odvolávajíc se na poselstvo slezské u kurie, žádá o poshovění do rozhodnutí papežského; Jiříka při tom zve „Vaším králem“ (lehnický fascikl Zem. archivu v Praze č. 32).

² Není to přímo řečeno, avšak lze se toho dohadovati podle výsledku dalšího dubnového sjezdu lubínského.

nechtěje urychlití proti sobě zakročení Jiřího, o němž slyšel pováživé zprávy: řekl prý král v Kladsku, že chce jej a Jindřicha Hlohovského „metličkou držeti“, a Češi doufali, že, přitrhnou-li k Zahani, zmocní se ve třech dnech města i hradu. Proto Baltazar, boje se, že se případná česká výprava do Slez obrátí nejdříve proti němu, naléhavě žádal Viléma Saského i s jeho bratrem kurfiřtem o pomoc, zvláště o lid pěší i jízdný k osazení Zahaně, ježto při českém vpádu každý se bude starati o sebe a on tak ve Slezích potřebný lid nesežene¹. Baltazar byl v náladě velmi sklíčené. Na jedné straně, i když částečně pochyboval o pravosti pozvání Jiříkova do Mantovy, netajil sobě ani Vilémovi Saskému, jaký účinek to bude míti na mnohé Slezáky, zvláště bude-li Jiřík v Mantově uznán za „křesťana“: i pobádal Viléma, ať svým poselstvem v Mantově proti tomu pracuje a v nepříznivém případě ať se alespoň zasadí o to, aby Jiřík, bude-li na kongres připuštěn, do výpovědi nikoho ze stavů, kteří se ho až dosud nepřidrželi, nepřijímal v poslušenství a aby je zatím nechal v klidu seděti. Na druhé straně však bylo slyšeti i znepokojivé zprávy, šířené ne bez úmyslu od Čechů z Kladska, i o Wettinech i jejich spojencích, že se krátce po velikonocích sjedou s Jiříkem v Žatci, chtějíce se s ním dohodnouti; tomu Baltazar, jenž pravděpodobně ještě nic nevěděl o předešlém již jednání wunsiedelském a o nově smluveném sjezdu v Chebu doslechl zprávy jen z části správné, nemohl rozuměti, leč tak, že by Wettinové chtěli Slezáky k Jiříkovi strhnouti. Proti těmto obavám, zesilovaným ještě pověstmi, jak nedávno v Žitavě opět byli někteří čeští páni a tvrdili, že Jiřík v krátce Slezsko ovládne, aniž by musil užití meče, patrně tedy vlivem očekávaného připuštění na kongres mantovský, i že se již dohodl s oběma knížaty saskými o příměří na půl roku se čtyřnedělní výpovědí – jedinou, avšak v zápětí hned zase vyvrácenou nadějí bylo, že se knížata němečtí sejdou co nejdříve v Naumburce nad Sálou².

¹ List (druhý; sr. výše pozn. 323³) z 3/4 Vilémovi a hned potom ze 4/4 (Drážd. II. 58 i 59 a 61).

² List Fridricha Sas. z 6/4 1459 Janovi Zahaňskému, jenž jemu asi psal současně s listy bratrovými Vilémovi Sas., ve SS. rr. Sil. VIII. 15–16. Fridrich nevěděl nic o sjezdu žitavském, který musil asi brzo následovati po listu

Jestliže již i u Baltazara lze postřehnouti vážnou pochybnost o zdárném výsledku celého sporu, byť se i vzpíral přímo se k tomu přiznati, nezůstali těchto obav prosti ani Vratislavští, jimž nejvíce záleželo na zachování loňské, dubnové odpovědi s jejím důrazem na pravověrnost příštího krále, který se zdál tehdy vylučovati všechnu možnost přijetí Jiříkova. Proto, když jim byla v známost uvedena bulla papežská, která se zdála činiti konec takovým nadějím, hned 21. března, nevyčkavše výsledku lednového poselstva ke kurii, napsali papeži Piovi nový list, kde hleděli v této rozhodné chvíli právě silným důrazem náboženským na papeže působiti, aby Jiříka přece jen neuznal¹. Ale neodvažovali se to přímo vysloviti, právě z ohledu na bullu papežskou, jejíž pravosti kromě toho, že její opis k svému listu přiložili, sice se dotkli jen jedním, avšak charakteristickým pochybovačným výrazem („ut asseritur“)², opisující pravý svůj účel jen výkladem zhoubných následků, jaké by mělo pro církve katolickou a zvláště pro Slezsko, „až dotud u víře neporušené“, kdyby byla „tato liška nejlstivější, kacírství plná a v něm zestárlá“ vpuštěna na vinici Páně: však se již Rokycana neostýchá tvrditi, že je třeba všechny sousední kraje k jejich kacírství ať již přivábiti nebo donutiti. Jiřík je církvi mnohem nebezpečnější než Turci i Mohamed a mohl by i lodičku sv. Petra uvést v nebezpečné bouře. Slezští katolíci žasnou, jak je možno takového úhlavního nepřitele vynášeti, jako by stolicí papežské nebyla známa jeho i jeho sekty nepravost, rozhlášená po celém světě! A list Vratislavských vyznívá, stejně jako brzo potom list Baltazara Zahaňského k Vilémovi Saskému, žádostí, jim nejbližší v jejich těžkém postavení, aby papež nařídil Jiříkovi, ať s nimi i s těmi,

českých pánů z Kladska 16/3 1459 (sr. výše pozn. 324¹), ani o sjezdu naumburském. O sjezdu tomto učinili zmínku též účastníci sjezdu lehnického 29/3 v listu k Vilémovi (Drážď. I. 219).

¹ SS. rr. Sil. VIII. 13–15.

² Podle Eschenloera, Gesch. I. 77 kazatelé tvrdili, že papež byl oklamán „und die bábstlichen Briefe weren betrieglich ausgegangen vnd nicht rechtfertiglich“. V latinském textu (39) však jejich vydání autor vykládal věrou papežovou v přísahu korunovační, že se Jiřík obrátí a království uvede v církvní poslušenství.

„s nimiž snad má spor“, zachová pokoj, pokud pře, jak se sluší podle práva, nebude rozhodnuta.

Než, i když tyto žaloby a žádosti byly podávány ne bez trapné nejistoty o jejich úspěšném výsledku, přece tato cesta zdála se býti slibnější, než aby se Slezáci nadáli pomoci z říše. Zde však situace byla ještě horší, nežli jak mohli z dálky, jen na základě neurčitých pověstí, odhadnouti. Wettinové nechtějice si svůj poměr k zemím vedlejšími ještě více zhoršiti, zatajovali před nimi prostředkovací akci Albrechta Braniborského. I když již bylo známo, že je Jiřík na cestě k sjezdu chebskému s velikou družinou, Fridrich Saský se tvářil, jako by o tom nic bližšího nevěděl, a oznamoval do Slez, že na českých hranicích učinil opatření, aby snad nebyl vpádem překvapen¹. A tak se v poměrné blízkosti dotavadních odpůrců Jiříkových připravovaly bez jejich vědomí události, které pak měly určit i směr rozhodnutí na místě, které zůstávalo posledním jejich útočištěm, u kurie.

Ještě před sjezdem lubínským se důvěrně sjeli 18. dubna knížata, tvořící základ ligy slezské, v Hlohově u hejtmana Jindřicha, jenž však sám, zdá se, byl již tehdy vlivem svého zetě Jana z Rožmberka v pochybách, nemá-li vstoupiti ve stopy Bolka Opolského. Jestliže se zde, jak je pravděpodobno, Baltazar Zahaňský ještě pokoušel udržeti běh událostí v tradičních kolejích nepochodil již, i když snad v Hlohově ještě dostal nějaké sliby k tomu mířící. Ukázal to o tři dny později (21. dubna) výsledek sjezdu lubínského, hojně navštíveného, kde však již převahu měla strana, ochotná poddati se Jiříkovi². Bylo uzavřeno poslati poselstvo s listem v tom smyslu, jak znělo nedávné usnesení javorské; rozdíl byl jen v tom, že Svídníctí, s nimiž tu stál i Konrád Bílý,

¹ Dotčený list z 6/4 1459 v SS. VIII. 15. Ani Vilém 14/4 v listu k Baltazarovi (Drážd. II. 57 a), ač jej psal již z Olešnice, blízko Chebu, o sjezdu chebském se jen zmínil, že se dosud nerozešel a že jeho poslové v Chotěbuzi o něm podají zprávu. Žádost Baltazarovu za pomoc do Zahaně bral sice na vědomí, avšak beze vsí další zmínky, že jí vyhoví.

² O obou sjezdech, v Hlohově i v Lubíně, sr. Eschenloer, SS. VII. 40. Sotva však je správná jeho poznámka v Gesch. I. 78, že se v Hlohově knížata shodli Jiříka přijmouti (šlo ovšem zatím jen o usnesení javorské) „ausgenommen Herzog Balzer von Sagan“, neboť v textu latinském i „Zaganenses“, tedy i Baltazar, svolili k listu českým pánům.

obraceli se přímo na krále, kdežto Jindřich Hlohovský, Baltazar a Jan Zahaňští a Hedvika Lehnická psali stále ještě jen pánům českým. Vratislavští zástupci, nemajíce k tomu zvláštního zmocnění, ač přece bylo předem jisto, že se o tom bude jednat, zůstali státi stranou a slíbili jen oznámiti vše svým. Byla to již předzvěst příštího osamocení Vratislavských, zvláště když i po návratu posílů z Lubína setrvali při odpovědi první, z dubna 1458, která je prý lepší než odpověď druhá, kterou mají nově dáti¹: nemohli odpověděti jinak, chtěli-li zůstatí věrni svému nesmiřitelnému stanovisku k Jiříkovi, které ovšem, jak víme, zamítajíc jeho uznání vůbec, šlo ještě dále než odpověď dubnová.

Zatím co Jiříkovo pozvání do Mantovy působilo takový rozruch v zemích vedlejších, přinášejíc králi, třebaš ne hned, více prospěchu „než mnohé zástupy ozbrojenců“², u kurie dostavovala se nálada, dosti se shodující s prvotními nadějemi slezskými, takže, kdyby právě nebyly nastaly pronikavé změny ve smýšlení rozhodujících kruhů politických v Německu, byly by mohly právě od kurie po vydatné podpoře přijíti neobyčejné závady: tím se jasně ukázalo, že těžisko zahraniční situace Jiříkovy zatím i delší ještě čas potom netkví ani tak u kurie, jako spíše v Německu, zvláště když i na dvoře císařském byly poměry Jiříkovi příznivy.

Jestliže u papeže Pia v jeho novém pozvání Jiříkově do Mantovy z 20. ledna 1459 ani ne tak obsah sám, jako stránka formální, vypuštění křestního jména králova, byla vykládána jako známka rozpaků, jak se třeba k Jiříkovi chovati, jako výraz přání, nezavazovati se nijak pro budoucnost³ – mohli bychom, tuším, tento obrat, třebaš ještě nenápadný, spojití již s uherskou politikou králova. Na podzim 1458 sice do Říma přišlo poselstvo

¹ List Hedvice Lehnické z 24/4 1459 (v lehnickém fasciklu Zem. archivu v Praze č. 5).

² „Unica papalis [bulla] magis Georgio profuit, quam armigerorum copie multe“ (Eschenloer, SS. VII. 41.; Gesch. I. 77: „Ein kleines Brieflein underbrach ihme Fürsten, Lande und Stete, die darnach durch grosse Bullen und auch durch das Cruz, durch den Bann und alle Vormaledeunge schwerlich wieder abgebracht worden“). Papež Pius sám v Comment. 48 praví, že rozhlášení bully po větších městech, jež Jiřík, přijav bullu s velikou radostí, nařídil „pro sua gloria“, „multorum offendit animos ac praesertim Vratislaviensium“.

³ Markgraf, Über d. Verhältniss 10²; sr. i výše pozn. 321³.

Slezáků i Viléma Saského, zajisté již po odeslání říjnové bully, zvoucí Jiříka do Mantovy, avšak obě tato poselstva byla by sotva co změnila na poměru Piově k Jiříkovi, kdyby se k tomu nepřipojily zápletky uherské.

Piovi snad již tehdy bylo známo, jak se část uherské oposice obrací jednak k císaři, jednak však i ke králi českému¹, a bylo mu to nepřijemno. Alespoň je zajímavo, že, když při svém odjezdu z Říma po druhé zval Jiříka do Mantovy, očekáváje od jeho oddanosti všecku ochotu, neposlal svou bullu prostřednictvím císaře Fridricha, aby tak jemu ponechal na vůli, má-li se králi odevzdati čili nic, nýbrž tentokráte jeho prostředníkem byl legát Karvajal, stále se ještě zdržující v Uhrách. Spojíme-li s tím dotčené již vynechání jména Jiříkova, zdá se býti pravděpodobno, že byla v tom jednak skrytá výstraha králi, aby se nedával v žádné pikle proti Matyášovi, jednak však tento případ přenášení odpovědnosti na osobu jinou, na Karvajala, obracel se proti císaři. Toto domnění nabývá opory v málo pozdějším zmocnění Piovu Karvajalovi ze 24. února, aby tresty církevními zakročil proti všem, kdo by překáželi Matyášovi ve válce proti Turkům „jak v království samém, tak mimo ně, byť i jsou královské, vévodské aneb jakékoli hodnosti světské nebo duchovní“; při tom vynechání zmínky o hodnosti císařské na počátku zdá se býti jen diktováno přílišným ohledem papežovým k císaři².

¹ Sr. výše 303. i o starších stycích oposice s císařem i s Jiříkem 288¹ Zato však nemohl ještě tehdy Pius věděti o sporu Jiříkově se Zdeňkem ze Šternberka a Václava z Krumlova až z konce prosince 1458, jenž by byl jinak zajisté mohl působiti na poměr papežův ke králi.

² Kaprinai, Hungaria diplomat. II. 254: hodnost královská je tu vyznačena tak, že se týká mužů i žen („etsi regali, reginali... dignitate... prae-fulgeant“). Kaprinai při tom (pozn. 4) pozoruhodně praví, že, třebaš tu papež vynechal hodnost císařskou, aby se vyhnul pohoršení, přece i císaře chtěl mlčky odstráti od odporu proti Matyášovi: připouští-li tedy již i Kaprinai, že Pius ještě před volbou ze 17. února 1459 myslil na císaře jako na soupeře Matyášova, proč by nemohla býti zmínka o královském odpůrci Matyášově vztažena na Jiříka, jako to již učinil Palacký IV. 2. 68⁴⁶? Také Voigt III. 662 připouští jedno i druhé. Naproti tomu Bachmann, Die ungar. Krone 333 uznává sice oprávněnost dohady Kaprinaiova o císaři, ježto již 14/4 1459 Pius pokládal za nutno v jiném listě Karvajalovi vyjmouti císaře z trestů; jichž měl užiti proti odpůrcům Matyášovým (Kaprinai II. 293–94) – avšak vzpírá se uznati stejně

Že by naznačený vztah lednové bully papežské k Jiříkovi byl vyvrácen faktem, že Karvajal, jemuž záleželo na udržení Matyášově na trůně, přes to, že zajisté věděl o poměru části oposice uherské k Jiříkovi, bullu mu 20. února poslal – netřeba mysliti: i Karvajalovi záleželo na tom, aby Jiřík do Mantovy přišel, ježto prý jeho nepřítomnost byla by na velikou škodu církvi i na posměch Turkům, vidoucím neúctu knížat k papeži. Jestliže však Karvajal v listu k Jiříkovi dodává¹, že sám také pojede do Mantovy a že mu to oznamuje, aby se snad nedomýšlel jiné příčiny jeho odjezdu z Uher, zdá se to již býti skrytou narážkou na možnost domněnky, že papež jej z Uher odvolal, aby císaři zápas s Matyášem o Uhry usnadnil: ale s tím je i spojena nepřímá narážka na Jiříkův zájem o uherskou kandidaturu císařovu, která právě o tři dny dříve císařovou volbou vystoupila na veřejnost. A jestliže již na počátku r. 1459 lze takto u papeže znamenati známky jisté nespokojenosti s Jiříkem pro jeho poměr k císaři ve sporu uherském, je pochopitelné, že tato upjatost k němu stoupala s dalším rozvojem zápasu o uherskou korunu, v němž Jiříkovi v očích papežových připadala úloha podněcovatelova, a to tím spíše, když se i přímo se strany Jiříkovy připojily nové podněty k nespokojenosti papežově, souvisící s poselstvem Jana mladšího z Rabštejna.

Ten přijel v 10 koních do Sieny brzo po příjezdu papežově, někdy na samém počátku března, spolu s dr. Fantinem de Valle, jenž se právě stal královským prokurátorem u kurie místo Roraua, nepochybně když se Jiřík přesvědčil o jeho dvojakosti, neváhající svým osobním zájmům podříditi ohledy služební². Před přijetím

oprávněnou domněnku Palackého, ač je jinak těžko souditi, na koho by se výraz „regali“ vztahoval: o Kazimírovi není k tomu tehdy žádné pramenné opory, a o králi bosenském, jenž na rozhraní let 1458 a 1459 přijel na sněm do Szegedina (FRA. 20. 171: list Štěpánův Janovi Vitězi z 10/2 1459; sr. i Fra kn ói, Math. Corv. 72), mohl již i papež věděti, že jeho vztahy k Matyášovi jsou přátelské. Je otázka, zda druhý výraz „reginali“ nevztahuje se na choť Jiříkovu Johanu, již veřejně míněni právě pro její ctižádost přičítalo účast na smrti Ladislavově (sr. „Konec Lad. Pohr.“ 180 a d.): nebyla Johana podezřívána, že má vliv i na politiku Jiříkovu proti Matyášovi?

¹ FRA. 20. 174–75.

² Sr. výše 300². O míněni Palackého, které pokládám za velmi pravdě-

Rabštejnovým bylo asi dosti jednáno. Osobně byl probošť vyšehradský zajisté papeži vítán, jako osoba jemu dobře známá prostřednictvím staršího bratra Prokopa, při čemž asi ani bez významu nebyly jeho humanistické záliby. Jinak však bylo s jeho postavením jako zástupce krále, protože podle vůle Jiříkovy přísaha poslušnosti, kterou měl za něho Rabštejn složiti, měla býti vykonána jen za krále a jeho rodinu, a to soukromě a nikoli veřejně, jak byly tehdy v Sieně skládány přísahy od jiných poslušů a jak si přál papež, chtěje si právě slavnostním aktem, vztahujícím se i na husitské poddané královny, před katolickou veřejností dodatí větší vážnosti, ne bez ohledu na účinek, jaký to bude míti na sjezdu mantovském. Král zatím ještě žádal za shovnění, aby slib poslušnosti nemusil býti skládán veřejně, ježto prý není dosud zcela mocen svých poddaných, aby je mohl bez ujmy království s církví sjednotiti¹. I musil Pius svoliti; ač nerad². A tak 9. března v soukromém jen slyšení před papežem a kardinály Rabštejn jménem královým přísahal Piovi poslušnost „podle způsobu jiných knížat křesťanských i jeho [Jiříkových] předchůdců,“ jak neopominul zdůrazniti, aby bylo jasno, že se i v českém případě plní jen tradiční zvyklost a že se v tom Jiřík neliší od jiných panovníků křesťanských: uznal církev římskou za matku i učitelku všech jiných církví i věřících církve obecné a papeže za náměstka Kristova i pána a pastýře církve obecné, slibuje jemu poslušnost za krále, královnu i všechny jejich děti³.

podobné, že se Fantin stal prokurátorem až r. 1459 (Tomek VI. 318 klade to někdy k červnu 1458, patrně se opíraje o uvedenou již zprávu Eschenloerovu), sr. 224³; s tím se srovnává i poznámka Ammanatiho (Comment. 432), že Jiřík Fantina do Říma poslal až za Pia, za sporu s Vratislavekými.

¹ Tak to vykládá Ammanati 432. Pius sám ve svých Pamětech (Comment. 47) jako důvod uvádí Rabštejnovu bázeň, „ne domino suo regni partem alienaret, si eum apostolicae sedi palam submitteret“: Rabštejn ovšem jednal zcela v duchu svých instrukcí.

² Podle Ammanatiho 432 ovšem prý již tehdy chápal „artes Georgianas“.

³ SS. rr. Sil. VIII. 12–13. Již dříve Markgraf přísahu tu otiskl i při svém pojednání (Über d. Verhältniss 38) a zde dodal i poznámku Eschenloerovu, že přísaha složena „clam“, což ve svých Pamětech dosvědčuje i Pius a Ammanati; Pius v listu k Prokopovi z Rabštejna 15/4 1459 přímo praví, že Jan, protože podle nařízení měl poslušnost složiti ne veřejně, nýbrž „privatim ac

Potom, při dalším pobytu Rabštejnově v Sieně, jenž se protáhl přes pět neděl, šlo o obeslání kongresu mantovského, o němž snad již tehdy Rabštejn dostal z Čech od krále příslušné instrukce na základě obou pozvání papežských, při čemž Rabštejn „tvrdě“ usiloval o to, aby papež psal Jiříkovi a nazval jej králem. Dosáhl toho, že v glejtech, které byly na počátku dubna vystaveny jednak poselstvu českému do Mantovy, jednak Rabštejnovi samému k jeho cestě zpáteční, podobně jako v bulle z 20. ledna 1459 vyskytovala se opět forma „oratores regis Bohemie“¹. Než v této formální věci, jejíhož významu si však vůči veřejnosti byl vědom stejně papež jako Jiřík a která se již zdála býti vyřízena, nastala nová obtíž s příchodem slezského poselstva, kanovníka vratislavského Dr. Petra Wartenberga i panaše Matyáše Unrue.

secreto nomine“, nemohl býti veřejně přijat jako zástupce královský (Müller, Reichst. Theatr. I. 719). Proti tomu se mylí autor spisku „De Georgio, Boh. r.“ 212, praví-li, že přísaha byla složena, „ut moris est, in consistorio publico“. V přísaze se již Rabštejn nazývá protonotářem papežským: snad hodnost tu dostal právě předtím na znamení přátelského smýšlení papežova ke své osobě. Ammanati 432 předbíhá již události, jestliže dává při tom papeži prohlásiti, že slib poslušnosti je „nedostatečný“ („[missio] manca, nuda“) a že je třeba poslušnosti plně a zjevné, neboť jinak dospěje věc k soudu; samému Ammanatimu připadal slib jako zmatený ve slovech i ve smyslu, „ut non facile cerneretur, necessitatis, non voluntatis missionem illam fuisse“. Takový o ní byl i pozdější soud nejen u Vratislavských (u těch ovšem hned v listu z 23/7 1459 v SS. rr. Sil. VIII. 25: Jiřík prý „quadam obediencia b. dñi v. blanditur et operit sue perversionis conatus“), nýbrž u kurie vůbec (Pius r. 1464 v konceptu citace Jiříkovy u Cugnoniho, Aen. Sylvii . . . opera inedita 468: „obediencia . . . verum perplexa et captiosa“).

¹ Pastor II. 169² poznamenává z regist papežských z 1/4 1459 glejt Janovi z Rabštejna a z 3/4 1459 jiný glejt „Oratoribus regis Bohemie“, který byl patrně určen českému poselstvu do Mantovy, o němž se též Pius zmiňuje 15/4 1459 v listu k Janovi z Rabštejna (Müller, RTh. II. 739); při tom se tu výslovně mluví o poslech krále („ejusdem domini tui oratores“), jakož se tu i jinak Jiřík nazývá králem, ač se mu odpírá nazývati jej tak veřejně. Že výraz „oratores regis Bohemie“ byl i v glejtu Rabštejnově, vysvítá z listu Wartenbergova 11/4 1459, neboť v něm právě (Rabštejn prý žádal za glejt „weder zurucke“) před Slezáky Pius vykonal jeho opravu v „oratores regni Bohemie“. Pokud jde o kongres mantovský, Cochlaeus 418 se zmiňuje, že Jiřík na pozvání papežské odpověděl, že sice pro odboj slezský nemůže sám přijíti, ale že pošle do Mantovy své zástupce; s tímto listem mohl český posel, vypravený snad ještě z Kladska, zastihnouti ještě Rabštejna u kurie a přinésti mu potřebné pokyny královy.

Přijeli 1. dubna do Sieny a hned 3. dubna byli přijati od papeže u přítomnosti jen dvou kardinálů; bylo to snad vlivem biskupa Jošta z Rožmberka, jež tu zastali a jehož dobré služby pak ve zprávách domů Wartenberg chválil, ujišťuje Vratislavské, že biskup jel ke kurií s dobrým úmyslem, k vůli dobru obecnému¹. V důvěrnosti mluvil papež dosti rozhodně a chválil Slezáky, především Baltazara Zahaňského a Vratislavské, za jejich vytrvalost, že se nepoddali muži, rozhlášenému za kacíře². 9. dubna před polednem byli znovu u audience, tentokrát před osmi kardinály, a Wartenberg podal papeži obšírnou zprávu, maje zvláště při tom ohled na kardinály, kteří o českých náboženských poměrech nebyli informováni³.

Srovnáme-li řeč tuto s náladou zařijového sjezdu lubínského, z níž vyšlo předešlé poselstvo slezské ke kurii, vidíme-li, jak tehdy členové ligy slezské, ovšem v listu k českým stavům, mluvili již o Jiříkovi jako o „Královské Milosti“ i jak v lednovém pověření poslu čteme však opět o osobení titulu královského a v řeči pak Wartenbergově se objevují známé důvody o neplatnosti Jiříkovy volby i korunovace – je patrna změna tónu, vysvětlitelná nejen podrážděním nad novými hrozbami českými i místem, kde se tyto stížnosti podávaly, nýbrž i povahou obou osob poslu i těch, které tu oni především zastupovali a kteří byli radikálním živlem v lize slezské, Vratislavských a Baltazara Zahaňského. Při tom chápeme, proč se relace líbila i humanistickému papeži, i když se snad usmál tomu, jak řečník Lestka spojoval se sestrou Caesarovou Julií. Byl tu širší historický exkurs, jenž rozvíjel některé náměty, živě zajímavíci papeže-historika, jak bylo Slezsko české koruně přivtěleno i jak bojovalo, nejsouc od počátku křesťanství

¹ Sr. k dalšímu zprávě obou poslu z 11/4 1459, Unruovu Baltazarovi Zahaň. a Wartenbergovu Vratislavským (Drážd. III. 67 a – b a 68 a – b): Unrue psal též Baltazarovi již dříve z cesty, z Tridentu.

² „eyme sulchen vormerckten ketczer“ (Wartenberg); „so als her [Girszig] vor eynen ketczer vnd vnglewhigen berochtigit wirt“ (Unrue). Tento rozdíl se zdá naznačovati, že se papež přece tak odmítavě o Jiříkovi nevyslovil.

³ Zprávu tu podal z paměti, avšak ještě ji pak odevzdal papeži i písemně, tak, jak ji máme otiskěnou v SS. rr. Sil. VIII. 16–20. Na počátku mezi knížaty, za něž Wartenberg mluví, jmenuje se jen Konrád Bílý Olešnický, nikoli však jeho bratr Konrád Černý.

nikdy kacírstvím poskvrněno, s Čechami, jež jako nevěstka od-
daly se všem lžiprorokům, a od nich strašlivé škody utrpělo. Než
Slezsko, zotavivši se z těchto záhub, i dnes vzpírá se přijmouti
za krále, kdo by nebyl katolíkem a nebyl ve styku i v přízni
u stolice papežské. Pokud šlo o sporné nároky rozličných nápad-
níků dědictví Ladislavova, Wartenberg dále uvedl v protivu od-
pověď vratislavskou i tvrzení českých pánů, že Jiřík byl řádně
zvolen, že je katolíkem, hodným koruny a tím i uznání poddaných,
a že není třeba utíkat se k papeži o rozhodnutí, kdo má být
králem. Jestliže již při dřívějších svých výkladech v lecčems užil
Wartenberg jako vhodného pramene obsírného traktátu Mikuláše
Tempelfelda, jednoho z administrátorů biskupa Jošta a vášnivého
odpůrce Jiříkova, tím spíše tak učinil, vyvraceje právní základ
volby i korunovace Jiříkovy i jeho osobní způsobilost k hodnosti
královské¹.

Dojem obou poslů z jejich slyšení byl velmi příznivý: mínili,
že nikdy předtím nebyl papež tak důkladně o situaci informován,
a byli přesvědčeni, že je Slezákům nakloněn. I on s uznáním
hovořil o vznešeném původu slezských knížat a o jejich stateč-
nosti a zbožnosti, souhlase veskrze s Wartenbergem, i v tom, že
nazval Jiříka kacířem²; přes to však na konec náhle zopatrněl.
Když Wartenberg žádal nejen za pomoc Slezákům, nýbrž též aby
volba byla prohlášena za neplatnou a Jiřík za kacíře, jemůž
Slezáci nejsou ničím povinni a jenž má být potlačen, a aby
výzvy českých pánů byly vyhlášeny za nespravedlivé a opovázlivé,
odložil papež svou odpověď, až se o všem uradí s kardinály. Tak
daleko přece nemohl Slezákům vyjíti vstříc, i když jinak jejich
vlivem byl nucen ještě dále ustoupiti od oné hranice zdrželivosti,
jakou si již k Jiříkovi vytkl v lednu a kterou zachoval i poslední
při jednání s Rabštejnem.

Ještě téhož dne Slezáci papeži ukázali opis pozvání Jiříkova

¹ O Tempelfeldovi a jeho polemické činnosti proti Jiříkovi sr. mou „Volbu
Jiř. z Pod.“ 601 a d., kde (604²³) odůvodňuji domněni, že velký jeho traktát
s počátku r. 1459 byl vzat od poselství slezského biskupa Joštovi, maje však
být i jinak ideovou a historickou oporou poslů při jejich jednání u kurie.

² „vnd gab mir wor in alle der verczelunge .bas dahin, do ich Girsigen
eynen ketczer nanthe.“

do Mantovy, který již večer předtím dostali od jakéhos kněze ze Šestiměstí: vyhovující tak ve svém zájmu úkolu, i když jim přímo nebyl svěřen, aby byla totiž prokázána hodnověrnost bully, uvedli papeže v nepříjemnou zkoušku důslednosti a spolehlivosti. Pius, obratný diplomat, který příliš nevážil slova, dává mu smysl podle okamžité situace, vymluvil se tím, že tu jde o formulář, který byl určen knížatům po celém křesťanstvu a jehož rozeslání v zemích německých i v jejich sousedství bylo svěřeno císaři, aby rozhodl, komu se patří jej poslati: snad „nepozorností“ se stalo, že takový list byl Jiříkovi poslán, avšak papež prý tím nemínil žádné právo jemu dáti, dokonce pak již ne jej za krále uznati. Byla to jen část pravdy, k níž se papež přiznával, neurčitě naznačuje, že účast, přirčená při tom císaři (sotva však o zemích německých i sousedních, jak tu mínil papež, nýbrž pravděpodobně jen v případě Jiříkově, který se vymykal z běžné praxe¹), byla papežskou úsluhou: papež se při tom nezmínil, že Jiříkovi potom v lednu 1459 poslal prostřednictvím již Karvajalovým bullu druhou, kde sice z opatrnosti vynechal jméno Jiříkovo, avšak přece tu užil titulu královského². S jakou sofistickou obratností se pak dalo užítí důvodu o titulatuře královské bez právních toho důsledků a přece jiným, příznivějším způsobem než u Jiříka, mohli se slezští poslové brzo přesvědčiti z případu uherského, ač bylo-li jim možno prostřednictvím biskupá Jošta sledovati to, co je zajímalo, i v zákulisí.

Než Slezáci věřili, že při bulle říjnové se opravdu stal omyl na němž papež neměl účasti, protože hned, aby je přesvědčil, že není třeba se jim bully té lekati, před nimi učinil sám charakteristickou změnu v připraveném již glejtu Rabštejnově k zpáteční cestě: i v něm písař užil pro Jiříka titulu královského, avšak papež v příslušném výraze „oratores regis Bohemie“ dal slovo „regis“ vyškrabatí a místo něho sám vepsal slovo „regni“, takže z poslů

¹ Sr. výše 283.

² Proč se o druhé bulle nezmínili ani Slezáci, ač by to bylo v jejich zájmu, vysvětluje snad výše pozn. 321³: od kněze, jenž právě („frisch komende“) z Lužice do Říma přijel, měli asi jen buď pouhý text latinský anebo jeho německý překlad, bože zmínky o druhé bulle, která byla jen na konci transumptu ~~testa~~ latinského bully první spolu s jeho německým překladem.

krále českého se obratem ruky stali „oratores regni Bohemie“. I nadáli se Slezáci od něho dobré konečné odpovědi.

Nežli tato byla jim 14. dubna dána, došlo již zajisté ke slyšení poselstva císařského, které po jistém váhání ve Florencii přijelo 9. dubna odpoledne do Sieny asi v 50 koních¹: tím odpadl i jeden z důvodů, jimiž papež opíral odklad odpovědi Slezákům, a mělo to i věcný vztah k poslání Rabštejnovu. Důvodem zdržení císařského poselstva ve Florencii a zároveň věcí, která měla zájem pro posly české i slezské, byl spor o korunu uherskou: již ve Florencii způsobily poslům rozpaky, mají-li jeti dále, zprávy, že Pius stále nazývá Matyáše králem a že tak přijímá i jeho posly, kteří mu již předtím v Sieně, jedni z prvních ze států zaalpských, složili poslušnost, při čemž papež, děkuje jim skvělou řečí, při vynášení zásluh Hunyadových neskrblil uznáním ani vůči Matyášovi. Když přijeli do Sieny, stěžovali si na to, ne ovšem ve slyšení veřejném, zato tím více v audienci soukromé². I tu se dovedl Pius uhnouti výtkám, vylouvaje se však přece jinak nežli v případě českém. Ani ve sporu uherském netvrdil, že by přiznání titulu královského znamenalo již Matyášovo uznání: odvolával se jednak na svého předchůdce Kalixta, jenž před ním již Matyáše nazýval králem, jednak na zvyk stolice apoštolské,

¹ O tom sr. zprávu Wartenbergovu; jinak o poselstvu císařském jedná Voigt III. 38 a d. i 210 a d. a Pastor II.⁴ 44.

² Víme o tom od Pia samého: Comment. 47. Opakuje tu z části důvody, které císaři již 13/4 1459 napsal, proč, když přišli poslové Matyášovi do Sieny složiti mu přísahu poslušnosti, přijal je jako posly královské: ježto Kalixt i on sám s počátku svého pontifikátu Matyáše nazýval králem, nemohl jej důvodně titulu toho zbaviti a nemohl by to učiniti ani nyní bez náležitého vyšetření, věda již sice o volbě císařské, avšak neznaje bližších okolností a ani nevěře, že by volba císařova měla nějaký účinek (Kaprina i II. 291). Není pochyby, že se tu papež tvářil o věcech uherských nevědomějši, než opravdu byl. Volba císařova za krále uherského byla sice v Římě známa až 25/3 1459 (Pastor II.⁴ 53³), avšak jistě se tu již vědělo, že k ní dojde. Jestliže v listu k císaři z 13/4 1459 Pius o Matyášovi kromě prostého křestního jména užívá i označení „qui se pro rege Hungariae gerit“, již druhého dne, 14/4 1459, v listu ke Karvajalovi se již opět vyskytuje starý titul „charissimus in Christo filius noster Mathias, Hungariae rex illustris“ (Kaprina i II. 293) a tohoto titulu užívá se pak i vůči králi samému (1/6 1459: tamtéž 304); ovšem v listech k císaři najdeme formu, obdobnou případu Jiříkovu: „oratores regni Hungariae“ 6/7 1459: tamtéž 337)

nazývati toho králem, kdo drží království. Oba tyto důvody byl by mohl uvést i při Jiříkovi, avšak neučinil tak. Bylo tak zjevné, jaký rozdíl činí mezi oběma národními králi, že Matyášovi straní i v tom případě, když se z ohledu na císaře nemůže pro něho zjevně a cele vysloviti.

Císařův zástupce Jan Hinderbach mohl sebe výmluvněji dokazovati, že volba císařova za krále uherského značí i povinnost, od císaře samého uznávanou, ochrániti Uhry a tím i křesťanský Západ proti Turkům. Pius příliš dobře znal svého bývalého pána, aby uvěřil, že tu jde o více než pouhá bezvýznamná slova. Bral-li vážně i jako papež program nové kruciáty proti Turkům, jehož se již dříve tak horlivě na sněmích a sjezdech zaalpských zastával, nemohl voliti mezi císařem a Matyášem: osvědčená již energie mladého Hunyadovce, mohoucí se opřít o otcovskou tradici a spojenou s tím popularitu, stavěla v naprostý stín váhavou a pohodlnou liknavost císařovu, od níž bylo bláhové čekati činy, jakých bylo potřebí k splnění velikého plánu protitureckého. To bylo především mínění Karvajalovo, které nacházelo stoupence i v kolegiu kardinálském a které i na papeže silně působilo. Právě když poselstvo císařské dojíždělo do Sieny, došlo již v Uhrách k vlastnímu boji, o němž Karvajal otevřeně tvrdil, že byl od císaře zdvižen „nespravedlivě“, a který za stálého nebezpečí tureckého musil ve veřejném mínění, od papeže vzněcovaném ke kruciátě, působiti veliké pohoršení. Proto se Pius nemohl postavit za císaře, i když mu velmi důrazně dával připomínati svá stará dobrodiní a třebaže se zdálo, že již u kurie nastává povážlivé kolísání mezi oběma soupeři. Pius nepřestával císaře ujišťovati o své vděčnosti, která, když sám dosáhl nejvyššího důstojenství, tím více bude pečovati o jeho moc i slávu, čím více se cítí zavázána jemu než Matyášovi, avšak přes to korunu uherskou mu slíbiti nemohl. Snažil se ho přesvědčiti, že nemůže pro něho přímo vystoupiti, chtěje stolicí papežskou zbaviti podezření stranickosti, což by bylo zvláště důležité, kdyby, „jak někteří myslí“, papeži mělo o sporu připadnouti rozhodnutí; také upozorňoval císaře na velikou odpovědnost, která by se jemu, císaři, přičtla za to, kdyby se Matyáš z touhy po vládě („libididine regnandi“) s Turky dohodl na škodu království i církve; omlouval

se, že není vinen, řekl-li co Karvajal nebo jiný kardinál na újmu císařovu, a že legáta napomínal k mírnosti. Nejvíce vhod bylo by mu již tehdy přišlo, co i později navrhoval císaři, kdyby totiž s Matyášem na čas uzavřel příměří. To byl prostředek, který nejspíše mohl vésti ke konečnému urovnání trapného sporu, neboť Pius tušil, že by zakrátko moc Matyášova, nejsouc znepokojoována vnitřními spory, zapustila kořeny tak hluboko, že by se pak již císař nového zápasu neodvážil¹.

Pro tehdejší poměr Jiříkův k Piovi bylo významno, že se král myšlil, odvozuje z dobře známých osobních vztahů mezi papežem a císařem zcela jiné důsledky ve sporu uherském: čekal, že se Pius horlivěji ujme císařovy kandidatury, i když již bylo zjevno, že neplatí původní předpoklad, že by Matyáš dobrovolným odstoupením uvolnil císaři cestu k trůnu, a že se spor bude řešiti mocí. Než právě to, o čem Jiřík čekal, že mu bude u kurie na prospěch, papeže proti němu dráždilo. Papež nejen od poslu uherských, nýbrž i ze zpráv Karvajalových zajisté věděl, že na vzdání Matyášovo nelze mysliti, a tu právě, dobře znaje málo energickou povahu císařovu, správně tušil, že Jiříkova pomoc má v dalších plánech císařových důležité místo, poskytujíc mu spíše než co jiného naději na konečný úspěch. Proto informace, které mu Rabštejn pravděpodobně podal o účasti Jiříkově na císařově kandidatuře uherské, neměly čekaného účinku a papeže spíše utvrzovaly v jeho taktice chladné zdržlivosti, které se již proti Jiříkovi přidržel v bulle lednové, ustupuje zpět od původního jeho uznání za krále.

A tento postup se zdál papeži tím vhodnější, když narážel u Jiříka na překážky i ve své politice církevní, v Čechách i v Sieně. Zde soukromý jen slib poslušenství králova i jeho rodiny jej zbavil zatím příležitosti, aby sebevědomým poukazem na povolnost českého utrakvismu již v Sieně a zvláště pak před celou katolickou veřejností v Mantově mohl nejen skvěle ozářiti počátky

¹ Sr. k tomu instrukci Piovu, někdy na počátku července 1459 biskupovi luckému Štěpánovi Trentovi na cestě k císaři (Baluze, Miscellanea I. [1761] 440 a d.). Jinak o poměru Piově k císaři ve sporu uherském sr. Voigt III. 660 a d. O příměří mezi císařem a Matyášem Pius Karvajalovi psal hned 14/4 1459 (Kaprinai II. 593).

svého pontifikátu, nýbrž i působiti na ochotu jiných knížat k nové kruciátě. O Čechách donesly se mu zajisté již tehdy zprávy, které mu i Rabštejn snad potvrdil, jak úmysl, prostřednictvím Václava z Krumlova, papežem nově potvrzeného administrátora pražského, podřídití duchovní správě katolické i kněžstvo utrakvistické, byl zmařen odporem nejen tohoto kleru, nýbrž i samotného krále¹. Pius přes to však se nevzdával myšlenky, že, k čemu se Jiřík nyní nemohl odhodlati, učiní co nejdříve, až uvidí nebezpečí, že by mohl svým odporem ztratiti dotavadní blahovůli papežskou: svou zvýšenou ochotou napraví pak svůj omyl a zachová se podle naznačeného přání papežského ve své politice uherské; novým poselstvem, jemuž Pius již vydal glejt, v Mantově nejen obnoví starší sliby o veliké české pomoci proti Turkům, která se již stala ve všech plánech kruciáty pevnou a významnou složkou, nýbrž složí za sebe i za své království nový, veřejný slib poslušnosti, kurii tím touženější, ježto bude základem dokonalého smíru českých utrakvistů s církví a jejich uvedení v její poslušnost, což si však papež Pius již tehdy představoval jinak než ještě nedávno kardinál Eneáš Silvius².

Po slyšení slezských poslů 9. dubna mohlo se sice zdáti, že Pius ve své snaze, obломiti Jiříka, pod vlivy jejich radikálních požadavků zajde dále, než jak naznačoval dotavadní jeho postup, držící se zatím více jen stránky formální, omezováním titulárním. Avšak ohled na císaře nutil papeže, i když jeho žádostem nemohl zcela vyhověti, k ústupkům nejen jemu, takže v listech k němu nenazýval Matyáše králem³, nýbrž i jeho spojenci Jiříkovi. K tomuto jistou šetrnost musil papež zachovati i k vůli kongresu mantovskému, kde si přítomnosti jeho poslů přál v zájmu samé věci. Piova diplomatická zkušenost, mající spíše zálibu v obcházení obtíží než v jejich skutečném odstraňování a vyhýbající se krajním prostředkům, i zde dovedla proplouti mezi úskalími tak, aby

¹ Sr. výše 284–85.

² Stačí tu srovnati, jak Eneáš r. 1455 líčí papeži české poměry církevní (sr. výše 118 a d.) a jak 15/4 1459 sám jako papež žádá Jana z Rabštejna, ať krále napomene, aby uvedl království v jednotu víry a bludy odstraní (Müller, Reichst. Th. I. 739).

³ Sr. výše pozn. 336².

se zdálo, že Slezákům vyhověl, avšak aby ani Jiřík přes to, že se jeho dřívější uznání od kurie ocítá na váhách, neztratil zcela naději, že bude možno najíti z tohoto nepřijemného postavení východisko, jakmile porozumí skrytým pokynům papežským a podle nich se zachová. A tak, jako bylo dvojakým chování Piovo k císaři vůči Matyášovi, nebylo upřímnějším ani při Jiříkovi, jak ukázala papežská odpověď poselstvu slezskému i českému.

Slezákům po prvních příznivých dojmech připadala odpověď, kterou dostali 14. dubna, tím hubenější. Pius schválil ligu slezskou a napomínal její členy, aby vytrvali v náboženské horlivosti i v poslušenství stolice papežské, i dále se zasazující, jak počali, o čest, rozkvět víry a o jednotu církve a odpírající nepřátelům víry: to byl i obsah listu, který 19. dubna poslal Vratislavským¹, při čemž je již příznačné, že se tu přímo ani slovem o Jiříkovi nezmínil. Abychom však věděli, co ještě jinak Pius poselstvu slezskému řekl, třeba s tímto listem do Slez i spojití, co téhož dne psal papež předním pánům katolickým, odpovídaje tak nepřímou králi samému, jemuž psáti nechtěl, aby se vyhnul titulturním obtížím²: přál si, aby páni Jiříka, „jejž pokládají za pána“, požádali, ať zachová pokoj až do rozhodnutí sporu, které se stane v Mantově, a aby sami nijak k znepokojení království i Slezska nepřispívali a ani jiným nic takového nedovolovali. Takovéto zajištění pokoje autoritou papežskou bylo sice Slezákům vítáno, ježto se dalo čekat, že se Jiřík bude rozpakovati jeho porušením papeže si pohněvati; avšak po radikálních požadavcích slezských bylo to málo a bylo z toho patrné, jak papež opatrně stanul

¹ SS. rr. Sil. VII. 42; podobný list byl poslán i ostatním členům ligy, jak svědčí opis v rukopise univers. knih. v Lipsku č. 1092 f. 136 a–b (Šimák, Bohemica v Lipsku 35), jenž je i v rukop. petrohr. Raznoj. IV F, č. 102 f. 154 b. V obou rukopisech je přidán i zvláštní list šlechtě i měštům knížetství svídnického a javorského z téhož asi dne, kde papež adresáty chválí, že se přidali k lize a napomíná je – jistě ne bezdůvodně – aby jen v tom díle „dobrém a katolickém“, jak započali, také setrvali, utvrzující myslí své „adversus hostes fidei et sectatores heresium“. O datu nového slyšení a odpovědi Slezákům sr. zprávu Wartenbergovu z 19/4 1459 ve FRA. 20. 176.

² List Janovi z Rožmberka ve SS. rr. Sil. VII. 41–42 (Paprocký, Diadoch, Stav panský 27–28 má špatné datum 29/9 1459). Jeho obsah též podává zpráva Wartenbergova z 19/4 1459.

mezi stranami, neobraceje se přímo, jak si Slezáci přáli, proti osobě Jiříkově a jeho volbě. Prohlásil-li, že nelze odmítnouti Jiříkovu poslušnost ani jeho sliby „pro dobrou naději na obrácení království“¹, bylo slezským poslům jasno, že je v tom přece jen obsažena jistá forma uznání a že bude záležitosti ani ne tak na právním rozeznání, jako spíše na dalším postupu Jiříkově, jak bude celý spor rozhodnut; i to vzbuzovalo podezření, že Pius, třebaš ligu chválil, přece písemně odpovídal všem jednotlivým členům zvláště².

Jen slabou útěchou jim při tom bylo, že se papež zdál krále přezírat, odpíraje jej nazývati králem a odpovídaje nikoli jemu, nýbrž českým pánům. Byli by se však i na tento formální úspěch dívali ještě s větší pochybností, kdyby byli věděli, že papež tak jedná jen v oficiálním styku, před veřejností, a to ještě ne zcela důsledně: v glejtu Rabštejnově sice byla učiněna dotčená již oprava, kterou na místo jména krále vstoupilo jméno českého království, avšak v glejtu českému poselstvu do Mantovy, zdá se, původní označení „*oratores regis Bohemiae*“ zůstalo³, neboť papež sotva pochyboval o tom, že by český sněm po takovémto urážlivém nedbání osoby královny vypravil posly do Mantovy, na nichž jemu, papeži, velmi záleželo. V duchu oné titulární opravy sice také bylo, že papež, chtěje patrně dáti najevo, jak mu byl soukromý způsob složení poslušnosti proti myslí i jak Jiřík může u něho dojítí plného uznání i před veřejností, v listech jak ke kancléři Prokopovi z Rabštejna, tak i k jeho bratru Janovi, zástupci královu, přímo vyznačil rozpor mezi tajným slibem a veřejným uznáním⁴; avšak sotva lze si mysliti, že to bylo vše, co králi vzkázal: ústní, důvěrný vzkaz zajisté obsahoval více než onen obecný požadavek o uvedení království v jednotu víry a odstranění všech bludů, který byl připojen na konci listu Janovi z Rabštejna.

¹ Eschenloer SS. VII. 41. Později, v německém zpracování (Gesch. I. 79), rozvádí již to tak, že papež věřil korunovační přísaze Jiříkově a spoléhaje se, že ji Jiřík ve všem splní, poručil, „*dasz man Girsik als einen christlichen König uf nemen solde*“. Tak daleko ovšem skutečná odpověď papežská nešla, ale názvuk k tomu bylo již možno v ní postřehnouti.

² Eschenloer VII. 41.

³ Alepoň zůstalo bez opravy v regestech papežských v glejtu z 3/4, jenz se nepochybně Mantovy týkal (sr. výše pozn. 332¹).

⁴ 15,4 1459: Müller, Reichst. Th. I. 739.

V soukromí odpadaly ohledy k žalujícím Slezákům, jichž jinak nebylo možno nedbati, a není, proč nevěřiti důvěrné, jen o málo pozdější zprávě prokurátora Fantina, že i před kardinály papež otevřeně vychvaluje Jiříkovu „velkodušnost a statečnost“ a že důvěřuje nade vše v jeho moudrost i stálost slova. Proto také Fantin málo si cenil výsledků slezského poselstva, jež prý podle důvěrného sdělení špatně u papeže pochodilo¹. V tom sice poněkud přeháněl, stejně jako když vykládal, že papež vydal zmíněné již listy Čechům i Slezákům, aby se prý jen nezdálo, že poselstvo odchází s nepořízenou – avšak skutečnost nebyla od toho daleko, jak je patrné i ze stíněné nálady, která potom zavládla ve Vratislavi. Rabštejn se nevracel domů v druhé polovině dubna² beze všeho úspěchu, třebas to, čeho dosáhl, mělo více ráz negativní, překážejíc spíše vlivům nepříznivým nežli získávajíc pozitivní ústupky. Pius se sice před veřejností stavěl v neutralitu rozhodčího, která byla Jiříkovi méně příznivá než Matyášovi v jeho sporu s císařem, avšak opravdu zaujal stanovisko vyčkávací, při čemž bystrému pozorovateli nemohlo ujíti, že Pius i v novém svém postavení zůstal diplomatem, citlivým k změnám politických

¹ „parum vel nihil proficere valuerunt“: Fantin Jiříkovi 30/4 1459 ve FRA. 20. 180–81.

² Okolnost, že papež 15/4 1459 Janovi z Rabštejna píše (pozn. 341¹), zdála by se nasvědčovati, že již tehdy české poselstvo bylo na cestě do Čech, a stejně poznámka Eschenloerova (SS. VII. 41), že slezští poslové přinesli listy papežské „unas [litteras] ad dominos Bohemie, alias ad urbem nostram et alias ad alios principes et communitates...“, mohla by dáti podnět k výkladu, že vlastně tito Slezáci byli doručovateli i listů českým pánům. O Rabštejnovi s Fantinem ještě 11/4 jeden ze Slezáků, Unrue, praví, že „sein noch alhy“, a ani list papežský z 15/4 není ještě důkazem nepřítomnosti Rabštejnovy v Sieně: svým čistě oficielním rázem jednak slouží účelu, vyhnouti se přímé odpovědi Jiříkovi, jednak má býti adresátovi, Janovi z Rabštejna, dostatečným průkazem, že si přes přátelský svůj poměr k papeži vedl u kurie tak, jak se slušelo zástupci královu, a proto mohl býti napsán, třebas ještě Rabštejn sám byl v Sieně. O Slezácích lze si těžko mysliti, že by byli v tomto případě posly papežskými i k pánům českým: cesta je nevedla Čechami a také podle povahy situace je přirozenější výklad uvedeného místa Eschenloerova, že jde jen o opis listu papežského k jednotlivým českým pánům, jenž byl, jak již řečeno, věcným doplňkem listu k Slezákům a o nějž proto poslové slezští měli zájem. I je pravděpodobno, že Rabštejn vyjel ze Sieny až po 19/4 a vezl s sebou i listy z toho dne pánům českým.

poměrů a rychle se přizpůsobujícím jejich tlaku; neztratil o Jiříkovi starého přesvědčení, že jedině on v Čechách může dokonati smír utrakvismu s církví, a proto ve skutečnosti nebylo proň otázkou, má-li Jiřík zůstatí králem či ustoupiti nápadníkovi s dědic-
kým nárokem, nýbrž, jak jej přiměti za cenu uznání k nábožen-
skému vyrovnání, nejvýhodnějšímu pro církev i kurii.

A tak Rabštejn, jenž zajisté byl zasvěcen v politická jednání Jiříkova a jenž viděl ještě před svým odjezdem z Čech, jak se již připravuje v Němcích obrat na jeho prospěch, mohl opouštěti Sienu s důvěrou, že nezůstane to bez následků ani u kurie a že to zde uspíší odepřené zatím uznání. Mohl pak se vraceti s tím klidnějším vědomím, že v osobě Fantinově u kurie nechával skutečně horlivého zastánce českých zájmů, daleko lepšího, než jakým až dotud byl Rorau. Kromě odborné schopnosti právnické, která byla obecně uznávána u tohoto „doktora znamenitého a učeného“¹, vynikal i mravní svou povahou, poctivě a energicky se zastáváje svého úkolu; přinášel si k němu kromě znalosti češtiny, která rodilému Dalmatinci asi nečinila velkých obtíží a která mu umožňovala vstoupiti s králem při příležitostných setkáních a po případe i v písemném styku v osobnější vztahy², i neocenitelný pro Jiříka dar, pevnou víru v něj a v jeho upřímnost, s níž se hned jal informovati papeže i kardinály o českých poměrech³. Jeho zápal však nebyl úměrný s pochopením českých poměrů i plánů Jiříkových, které mu namnoze zůstaly cizí⁴, a tak je pochopitelno, že se časem u něho po optimistické věrvě, s níž se snažil u kurie snahy Jiříkovy představití ve světle leckdy slibnější, než odpovídalo skutečnosti i pravým úmyslům Jiříkovým,

¹ Hilarius Litoměřický, Traktát (vydání Tobolkovo) 15.

² Karvajal na konci r. 1466 v odpovědi na Manifest Heimbürgův praví o něm: „qui et linguam Bohemicam sciret et Georgio ex officio familiaris esset ac virtutibus et sciencia clarus“ (SS. rr. Sil. IX. 208). Také Voigt III. 440 jej charakterisuje jako muže přímého, nepokryteckého, který se dovedl i v těžké chvíli mužně chovati.

³ Praví hned ve své první zprávě králi 30/4 1459, že hledí zpravití papeže i kardinály „seorsum“ o jeho zásluhách (FRA. 20. 181).

⁴ Tak to, ovšem ve svém smyslu, Jiříkovi nepřátelském, chápe i Ammanni, Comment. 432, když o něm píše, že byl Jiříkem ošálen („deceptus“).

dostavilo zklamání, takže se na konec z nadšeného obhájce stal ne méně urputným odpůrcem.

Nežli ještě Rabštejn dojel do Prahy, dostavily se již důsledky obratu v politice německé, jehož první známky mohl snad již u kurie postavit v příznivé světlo, a papež pak mohl viděti, jak vhodně jednal, nechávaje si vůči Jiříkovi zadní dvířka otevřena. Důsledky ty byly by se snad ještě poněkud zdržely, kdyby Jiřík nebyl s obratnou pohotovostí využil stranických poměrů v Němcích, hledě vstoupiti v bližší styky s oběma skupinami knížecími, proti sobě se k zápasu připravujícími. Albrecht Braniborský, jenž s obavami již nějaký čas sledoval, jak se cesty Fridricha Falckého i Jiříka sblíží, měl býti v Chebu překvapen zkrížením svých politických plánů.

Co se započalo v důvěrném přítmí ve Wunsiedlu a v čem se pak, jak ani Albrechtovi neušlo, pokračovalo v Heidelberce, dostalo, avšak již bez Albrechtova vědomí, pevnější tvar na sjezdu zástupců českých i falckých v Amberce, asi na samém počátku března¹. Bylo-li již dříve jednáno o spolek, v Chebu mělo se o tom dojednati za osobní přítomnosti Fridrichovy i Jiříkovy: nejisto zatím bylo, jak bude upraven poměr Jiříkův k hlavnímu spojenci Fridrichovu, Ludvíkovi Bavorskému, jemuž český král

¹ O sjezdu tom je jen neurčitá narážka Lysurova ve zprávě poslu bavorských z Chebu 11/4 1459 Ludvíkovi Bavor. u Hasselholdta-Stockheima, Urk. 75. Bachmann, Böhmen 45¹ sice myslí, že sjezd amberský byl až po 10. březnu, po sjezdu ingolštatském, ježto prý Albrecht netušil, jak se již Fridrichovi cesta k Jiříkovi otvírala; avšak opravdu sjezd ten musil býti již dříve, ježto Jiřík 9/3 z Kladska oznamuje Janovi z Rožmberka, že se 8/4 v Chebu sjede s Fridrichem Falckým i s Albrechtem Branibor. (AČ. V. 275–76). Víme již, že Albrecht věděl o stycích českofalckých ve Wunsiedlu, i jak odtud Calta a Bosso Fictum jeli de Heidelberku (sr. výše 309 a 317), ale jeho postup v Ingolštate i překvapení v Chebu, když zvěděl o příjezdu Fridrichově (táž zpráva bavor. z 11/4 na str. 76), svědčí, že o jednání amberském nevěděl. Palacký IV. 2. 76 z tónu královských pozvání k pánům českým – jméno Fridrichovo tu bylo na místě prvním – soudí, že se králi sjezd s Fridrichem Falckým zdál důležitějším; avšak to bylo jen zdánlivé, neboť, oč tu především šlo, byly úmluvy se stranou druhou, při čemž ovšem Jiříkovi záleželo i na přítomnosti Fridrichově, jako na účinné protiváze proti požadavkům saským. Sr. k tomu níže scénu uvítací!

nemohl zapomenouti dřívějších nepřátelských projevů¹ a s nímž kromě toho bylo také třeba předem srovnati podobný spor územní, jako s Wettiny. Vidíme-li však právě Ludvíka, jak od sjezdu chebského dokonce očekává i možnost branného spolku s Jiříkem proti skupině sasko-braniborské, lze z toho souditi, že Jiřík, svoluje s oběma stranami ke sjezdu na témž místě, nejen způsobil jim oběma překvapení, když jedni i druhí viděli, že nejsou jediní, s nimiž se tu bude jednati, nýbrž že u obou stran dovedl uchovati nejistotu o svých pravých úmyslech. Kdežto obojí účastníci sjezdu hleděli krále úplně pro sebe získati, jeho chování od počátku naznačovalo, že se sám nemíní dáti v zajetí ani jedné ani druhé strany, nýbrž, stoje nad nimi a zachováváje k oběma dobrý poměr, bude především sledovati vlastních plánů. Již počátek, že se mu podařilo obě strany, stále více proti sobě zaujaté, svésti na jedno místo, bylo šťastnou předzvěstí zdaru této zkoušky státníkovy.

Již ke konci března přijel do Chebu Jošt z Einsiedlu, aby vše s Chebskými smluvil o ubytování a opatření četných hostů², a hned 2. dubna poslán z Chebu hejtman Ota ze Sparnecka se zástupem žoldnéřů do Prahy, aby krále na cestě k sjezdu vyprovodil. Podle původních disposic měl již 4. dubna král býti v Plzni³; do Chebu přijel 7. dubna. Významu sjezdu odpovídalo, že byl provázen synem Viktorinem a předními českými pány, mezi nimi též Zdeňkem ze Šternberka⁴. Vjel do města s 900 vybranými jezdci

¹ Stěžoval si na to v Chebu Fridrichovi (FRA. 20. 180) a šlo tu o Ludvíkovo vystupování v Norimberce a Bamberce (sr. výše 288°).

² 26/3 o tom píše Chebští Norimberským (FRA. 42. 273) a objednávka vína hned z toho dne ukazuje, že s přípravami nelenili. O sjezdu pojednal K. Siegl, *Zur Geschichte der Fürstentage Georgs von Podiebrad in Eger in den Jahren 1459, 1461 und 1467* v MGVDB. 42. 203 a d. (i *Egerer Jahrbuch 1904*) a *Geschichte der Vermählung Albrechts des Beherzten von Sachsen mit Sidonia von Böhmen zu Eger im Jahre 1459* v *Egerer Jahrb.* 1910. 91 a d.

³ Zde podle listu královského z 9/3 1459 z Kladska měl se k němu přidati Jan z Rožmberka se 40–50 koni (AČ. V. 275–76), jenž tak slíbil učiniti (odpověď Janova bez data v AČ. VII. 227). Jel zvolna a s přestávkami, neboť již před 31/3 vyjel z Prahy na Karlštejn a odtud dále k Chebu (Schulz, *Hist. zprávy v nejst. knize m. Brodu Českého z let 1421–1496: Věst. Spol. N. 1899* VI. 28).

⁴ O Viktorinovi se zmiňuje a výčet pánů i rytířů z družiny královy podává Palacký IV. 2. 76 (avšak bez pana z Gutštejna: sr. níže pozn. 346²):

a se 100 vozy ve vsí slávě, pod nebesy, a byl ubytován na tržišti v domě purkmistra Kašpara Junckera, zetě Kašpara Šlika¹.

Hned druhého dne, 8. dubna, Jiřík vyjel vstříc před město Albrechtovi Braniborskému. Ten, jakmile jej spatřil, sesedl s koně a šel jemu kus cesty vstříc, což „král strpěl“. Obojí bylo znamením vážnosti, jakou jeden druhému přičítali. Fridrichovi Falckému, jenž s posly Ludvíka Bavorského přijel 9. dubna, král poslal napřed na půl míle vstříc přední české pány s 80 jezdcí, a to Zdeňka ze Šternberka, Bohuslava ze Švamberka, Jindřicha z Plavna i mladého pána z Gutštejna², aby se tam zdrželi, až také král přijede. Než Fridrich Falcký se nezdržel a jel dále, takže se s králem potkal již na polovině cesty, čtvrt míle od města. Podali si ruce a Fridrich chtěl sesednouti, ale Jiřík toho skrze Šternberka i Plavenského nepřipustil. I jeli pak spolu na závodistiště, kde mladý hrabě z Gery klál na ostro s panem Tannbergerem, a odtud do města. Ani tu, když Fridrich chtěl k počtě krále doprovoditi až k jeho bytu, nebylo mu to dopuštěno, leč jen jeho družině, která v dobrém pořádku objela tržiště až k domu Junckerovu k velikému uspokojení krále i českého panstva. Tehdy nebo o něco později přijeli i Ota Bavorský, Fridrich, arcibiskup magdeburský, a zástupci biskupa würzburgského Jana, Albrechta Mnichovského i Albrechta Rakouského³. Kdo tu byl přítomen za knížata saská, není známo.

Teprve po příjezdu Fridrichově, zdá se, začalo se vlastní jednání⁴, zajisté ne bez úmyslu Jiříkova, jenž chtěl této okolnosti

činí tak na základě smlouvy česko-saské z 25/4 1459, při níž Viktorin i druzí páni vystupují jako svědci (Müller, Reichst. Th. I. 540–41).

¹ O tom kromě Siegla, jenž v Eg. Jhb. 1910. 96² přesněji znovu zjišťuje polohu domu Junckera, i o prvních dnech sjezdových sr. zprávu poslu bavor. Kristofa z Parspergu, Parcifala z Eichpergu a kancléře Kristofa Dornera jejich pánu Ludvíkovi z 11/4 1459 u Hasselholdt-Stockheima, Urk. 74–76. S druhé strany je o počátcích jednání zpráva poslu Viléma Sas., také asi z 11/4, v Drážď. 8023/5 f. 221 a–27 b, z níž Palacký podal obsah ve FRA. 20. 177–78.

² „ainen jungen von Gutenstain“: míní se tu snad Jan mladší z Gutštejna na hradě Bubnu, jenž se tak připomíná ještě 20/8 1453 (AČ. III. 655; sr. i 3/6 1455 AČ. III. 561. č. 678).

³ Ty jmenuje Siegl (MVGDB. 42. 204).

⁴ K tomu, že se jednalo již dříve, ukazuje poznámka Albrechtova k Joštovi 4/4, jak se od jedné věci bez řádné spojitosti a bez jejího projednání přechází k věci jiné.

užití jako nátlaku na Albrechta, beztoho nemile překvapeného příjezdem soupeřovým, Albrecht to hned vytušil z podání, které jemu ještě 9. dubna pozdě večer učinil Jošt z Einsiedlu: tvrdil druhého dne jeho zástupci Jindřich z Aufsessu a Jan z Lichtenštejna posílům Ludvíka Bavorského, že po jejich příchodu Češi hned zvýšili své požadavky, což by mohlo ukazovati k tomu, že o něčem již Jiřík s Albrechtem jednal před tímto posláním Joštovým. Nelze zjistiti, zda Češi tak opravdu učinili, avšak z rozmluvy Joštovy s Albrechtem možno pozorovati, jak s české strany od sjezdu wunsiedelského tón zrozhodněl.

Instrukce Vilémovy¹ opakují staré důkazy spravedlivého dědického nároku jeho choti Anny. Vilém znovu popírá právo českých stavů k volbě i způsobilost Jiříkovu k ní. Jiřík „jako správce koruny a poručník dědiců“ měl království ve své moci podržeti až do rozhodnutí, komu z dědiců koruna patří; těmto však nebyla volba, chtěli-li již stavové k ní proti zlaté bulle

¹ Bez data: Drážď. 8023/5 f. 52 a – 54 a (Palacký je označil poznámkou „Jahr 1458“, avšak podle obsahu – sr. zmínku o Lucembursku – náleží až do r. 1459). Zmínka o Lucembursku zdá se svědčiti, že Vilém ji učinil a tedy i ostatní instrukce s ní spojené do Chebu poslal až po 10/4 a ne ještě před 8/4, kdy asi již byli jeho zástupci též v Chebu přítomni. Jestliže Jiřík v Chebu mohl 18/4 Albrechtovi Branib. oznámiti zprávu (sr. list poslů z Chebu Vilémovi Sas.) o postupu nároků Vilémových Karlovi VII., což se mohlo již týkati nejen pouhé pověsti o tom, nýbrž již přímo (třebas ne ve všem správně) svolení Karlova v Toursu k prodeji z 16/3 1459, o němž pak 20/3 byly vyhotoveny potřebné listiny (sr. níže), bylo možno, že i Vilém po rychlém poslu, který k tomu měl čas skoro tři neděl, o tom již věděl, a to krátce po vypravení poslů do Chebu a hned posly informoval, aby pro případ potřeby Albrecht v té věci mohl dáti Jiříkovi příslušnou odpověď. O té však již ze zpráv saských nevíme. Albrecht tedy asi ještě 10/4 nebyl zpraven o instrukci Vilémově, protože by pak asi již jinak odpověděl na omylnou zprávu Jiříkovu o smlouvě o svatbě saské princezny do Francie. Podle toho instrukce sama došla do Chebu až po 10/4, avšak je pravděpodobno, že se jinak ostatní pokyny Vilémovy kryly s těmi, které dal svým poslům před odjezdem do Chebu. – Zlomek zprávy ve FRA. 42. 273–74, která se zdá býti ohlasem informací Vilémových markraběti Albrechtovi, podle toho, že v případě Caltově je Vilém ochoten přijmouti výpověď „krále a markraběte Albrechta“, patří již nepochybně do dnů dalších, kdy již spor o dědický nárok Vilémův na trůn byl rozhodnut a Vilém Jiříka uznával za krále (v instrukci předcházející se ještě charakteristicky slibuje, že se Vilém zachová „nach rate des Girzick vnd vnsers swehers marcgrauen Albrechts“).

Karlové přikročiti, ani napřed ohlášena, aby se k ní osobně dostavili a aby je sněm mohl viděti a se rozhodnouti, kdo se jemu z nich líbí. Na země vedlejší si Vilém činil nárok na základě jejich přísah, složených Albrechtovi II. Jednal-li tedy Vilém o své uznání ve Slezsku, nečinil nic proti právu ani nerušil tím příměří, uzavřeného mezi Wettiny a korunou českou s pololetní výpovědí napřed. Pokud šlo o územní české nároky proti němu, hájil se tím, že jedna místa, jichž se Jiřík domáhal, byla Wettinům dříve prodána nebo zastavena (Blankenberg a Sparnberg) a druhá (Salfeld a Brochenstein) byla říšskými lény, na něž česká koruna práva nemá. Proti žalobám Caltovým uváděl, že odejel s pole v cizině bez jeho vůle a že ve Vratislavi nepodal odhad škod, jak měl podle výpovědi Jiříkovy, i že přes to vinil jej a nebožku jeho matku a jeho erb „hanebně“ potupil: Češi by mu spíše měli pomoci, aby svůj dluh zaplatil arcibiskup kolínský, který jim při tažení k Soestu vydal záškodní list¹. Proti Fictumům se ospravedlňoval tím, že zvláště, kromě jiných provinění, jako jeho úředníci a manové přepadli a zajali posly burgundské na jeho silnici a pod jeho glejtem a že on je proto trestal jako říšský kníže, jak byl povinen sobě i říši.

Albrecht Braniborský při jednání s Joštem z Einsiedlu jako prostředník uvedl o nárocích územních dvojí možnost, buď cestu právní, výpověď císaře nebo kurfirťů, anebo několikaleté příměří. Obojí však Jošt odmítal. Kdyby šlo o výpověď, ať již císaře nebo kurfirťů, v tom i v onom případě nastal by značný průtah, a toho, stejně jako několikaletého příměří, Češi nechtěli připustiti, protože Sasům, čím déle by takový odklad nebo příměří trvalo, tím více by se jim to hodilo. Jeť prý zjevno, že saským knížatům je obtížnější dávatí než Čechům bráti. Jestliže Albrecht při odporu Joštově proti cestě právní jako hlavní příčinu pozoroval obavu Jiříkovu, že by v tom případě, kdyby připustil právní rozhodnutí ve při s Fridrichem Saským, musil důsledně k němu přivoliti i ve sporu s Vilémem o trůn – naopak sám pak svou původní nabídku několikaletého příměří zeslaboval, vyslovuje pochybnost,

¹ O dluzích českým rotmistrům sr. výše 52⁴. O jednání ve Vratislavi r. 1454–55 sr. výše 73 a d. Calta, jak je patrnó, nepodal tam své účty úplné.

že by Vilém dovolil, aby jeho dědický nárok na korunu českou byl nějakou úmluvou dušen. Ze sporných území byl s české strany pochopitelně kladen důraz na to, aby se Wettinové vzdali čtyř zámků a měst za lesem v Čechách, která ovšem až na Risenburk nebyla již v saské moci, ale Albrecht i proti tomu namítal, že se od sjezdu v Praze (1454) poměry změnily tak, že nelze doufat, že by Wettinové chtěli co vydati. Tak bylo těžko se oběma diplomatům shodnouti a Albrecht Joštovi řekl, že, nebude-li zvolen jiný postup, nebude-li se v jednání řádně pokračovati, nýbrž od jedné věci, o níž se ráno mluvilo, večer k druhé přeskakovati, bylo by marno se zde zdržovati a náklady činiti.

Vůči Fridrichovi Falckému bylo postavení Jiříkovo o to snazší, že Fridrich byl nejen v Chebu přítomen, nýbrž že i přišel s netajeným přáním, ujednatí s Jiříkem spolek, ovšem tak, aby byl v něj pojat i Ludvík Bavorský. Než právě tato okolnost vadila Jiříkovi: ale, stěžoval-li si v Chebu Fridrichovi na to, jak ještě nedávno, v Bamberce, Ludvík nepřátelskou náladu proti němu pomáhal utvrzovati, zdá se, že svou nelibost nad tím úmyslně zdůrazňoval, aby Ludvíka, s nímž, jako s držitelem četných českých lén, bylo také nutno při tom jednati o územní vyrovnání, tím spíše pohnul k ústupkům.

Ludvík sám, jak ukazují jeho instrukce, které dal svým zástupcům v Chebu¹, původně nepřipouštěl, že by se tu mělo jednati o nároky korunní, pokládaje v nesnadné situaci Jiříkove za možné, aby i tak byl smluven mezi Fridrichem a Jiříkem spolek, při čemž by byl on vyňat jako spojenec Fridrichův. Svoloval k tomu, aby Fridrich za něho slíbil, že nebude po tři léta proti Jiříkovi, zaváže-li se tak i on. Nazýval-li jej při tom již beze všech výhrad králem, bylo patrné, že toto uznání Jiříkovo, v němž se již nelišil od Fridricha, považoval za vlastní předpoklad dalších úmluv přátelských, zjevně se již obracejících proti Vilémovi Saskému i Hohenzollerům: v udané tříleté lhůtě, kdyby snad napadli jej nebo Fridricha, měl se Jiřík proti nim obrátiti se vší svou mocí, stejně jako by učinili i oni, Ludvík a Fridrich, kdyby

¹ Dvě instrukce, z nichž druhá byla asi do Chebu poslána až průběhem jednání, vydal Hasselholdt-Stockheim, Urk. 76-78; sr. k tomu i zprávu bavorskou tamtéž 76.

byl napaden od týchž nepřátel Jiřík. Než Ludvík byl ochoten jíti i dále a dohodnouti se s Jiříkem hned přímo o spolek proti spojeným Wettinům a Hohenzollerům; ovšem jeho zástupci měli i zkusiti cestu, která by ho tolik nezavazovala a která by před světem přímo neslučovala zájmy jeho i krále českého, zda by totiž Jiřík za svou vojenskou pomoc nevzal jen peněžitou náhradu bez výslovného závazku vzájemné pomoci, nečině však ani smluv s nepřáteli bez vůle Ludvíkovy.

V těchto instrukcích, jež, odvažující se již zřejmého spolku s Jiříkem, přece nebyly prosty rozpaků nad povážlivostí těchto styků s českým povýšencem, při čemž tu nechybělo ani přízvuku náboženského¹ — nebylo ani bez zajímavosti s ohledem na stoupající zájem Jiříkův i Wettinů o Lucembursko, že kromě papeže, císaře, biskupa würzburgského i všech knížat z rodu wittelsbašského Ludvík z případné smlouvy o spolek vyjímal i Filipa Burgundského.

Tak se i se strany bavorské dostávala v Chebu na pořad otázka lucemburská, k níž, vlastně k jejím hlavním činitelům, k Francii a Burgundsku, již od konce roku 1458 poměr obou knížecích skupin německých byl v podstatě rozdílný, ač ani tu nebylo bez pokusů prostředkujících, které chtěly, marně ovšem, i v stycích zahraničních těžko smířitelné rozpory usmířiti. Jestliže u Viléma Saského byl již tehdy zřejmý sklon ke králi francouzskému Karlovi, Albrecht Braniborský ještě na samém konci roku 1458, na sjezdu v Aschaffenburgu, pokládal za možné prostřednictvím arcibiskupa mohučského Dětricha, Oldřicha Virtemberského i Ludvíka, hraběte z Veldenze, získati Filipa Burgundského i dořena Ludvíka². U Wittelsbachů byly tendence, směřující k Burgundsku důslednější a potrvaly i dále³, zatím co na straně sasko-braniborské, vlivem zajisté politiky Viléma Saského, nastal obrat spíše

¹ Sr. závěr druhé instrukce: „Item vor allen dingen den babst ynd kristenlich kirch auszunemen, nach dem vnser gelauben auf die cristenlich kirche stet“ (78).

² Tamtéž, Urk. 63. Ve vypravování vlastním však autor (str. 82) obraz událostí velmi zmátl, zařadiv přílohu Va i XIX b k r. 1459, ač sám v první příloze (str. 62) uvedený rok 1459 opravuje na 1458. Sr. i Kluckhohn 95.

³ Ludvík Bavor. i Oldřich Virtemberský byli od 22/2 do 7/3 1459 v Brusselu (Beaucourt VI. 264).

k Francii. V dodatečné své instrukci do Chebu Vilém se zprávou o přenechání nároku na Lucembursko králi francouzskému tvrdil již k lepšímu odůvodnění svého postupu, že i princezna Magdalena si činí nárok na dědictví Ladislavovo a že on o to konal sjezdy a prostředkoval, a tak určoval poměr své strany k Francii.

Při prvním jednání českofalckém 10. dubna, když se Fridrich Falcký o polednách dostavil do příbytku Jiříkova, účasti Ludvíkovy a obtíží s tím spojených nebylo ještě přímo dotčeno, třebaž obě strany dobře věděly, že je to kámen, který nelze obejít. Za Fridricha promluvil Jan z Lysury dlouhou, „skvělou“ řeč latinskou, v jejímž úvodu připomenul, že obě strany jen následují tradiční přátelské politiky svých předchůdců¹. Za daných okolností přesahovalo míru obvyklé zdvořilosti, prohlašoval-li řečník, že jeho pán přijel do Chebu, touže uviděti Jiříka, o jehož rytířskosti i upřímnosti mnoho slyšel², stejně jako bylo dobře uváženo³, přál-li dále králi, jež uznal již beze všech výhrad za pravého krále českého a za „nejvyššího spolukurfürta svaté říše“, „stálého šťastného zdaru“. Na Fridrichovi nebude scházeti, aby byl obnoven dobrý poměr mezi korunou českou, Falci i „rodem bavorským“. V české své odpovědi, kterou do němčiny tlumočil Jošt z Einsiedlu, vyslovil Jiřík dík i radost nad setkáním s rytířským Fridrichem a vysoko chválil rod bavorský, ochotně projevuje vůli k obnově starých smluv přátelských: o tom se mělo jednat druhý den ráno o 7. hodině, opět u krále, ode tří osob s každé strany⁴.

Ještě před přijetím Fridrichovým přišli čeští páni k Albrechtovi Braniborskému a předložili mu listinné doklady o nárocích

¹ O tom zpráva poslu bavorských tamtéž 75 i zpráva poslu Vilémových na základě informací Albrechtových v Drážďan. 8023/5. 227 b.

² „...das er [pfalzgraf] ye vnd ye nit anders vernomen het dann das sein k. gnaden in allen sachen so ain ritterlicher herre vnd vast ernstlichen dorinn gewesen wär, desselbens willens er dann auch vast genatürt wär, darumb er sein k. gnade gar gerne gesehen hiet“.

³ Lysura sám důvěrně přiznal zástupcům Ludvíkovým, že se to stalo „mit zeitigem rate“.

⁴ Bachmanno, Böhmen 51 i 54 omylem praví, že se v jednání s Fridrichem pokračovalo hned týž den večer, což však je nesprávným výkladem udání zprávy bavorské („auf hüt zu der VII stund auf den tag“: zpráva je psána 11. dubna).

korunních, a jejich naléhavý důraz, že, nevydají-li Wettinové Jiříkovi požadovaných zámeků, nebude nic ze smíru, nepochybně přiměl Albrechta, aby hned potom poslal své důvěrníky k zástupcům Ludvíka Bavorského vyzvědětí účel jejich přítomnosti, která podle jeho domnění není jistě myšlena na újmu knížat saských, ačkoli Češi již proto zesílili tón, a naznačiti jeho ochotu k dalšímu jednání s Ludvíkem, „aby se ještě stalo, co se předtím nestalo“. Bavoři zdvořile, avšak krátce odpověděti, neodmítajíce zcela, ale nikoli bez nepřijemného dodatku, že na to bylo dosti času na sjezdu ingolštatském a že hlavní obtíž je u Albrechta samého. Fridrich Falcký, jemuž to oznámili, jim pak řekl, že je již rozhodnuto a že Albrecht i s ním chtěl důvěrně mluvit, neznámo však, o čem¹.

S takovým ne valně příznivým dojmem jednal potom Albrecht, po slyšení Fridrichově, za něhož byl zatím v jiném pokoji domu Junckerova, důvěrně s králem asi čtyři hodiny prostřednictvím tlumočnicka Jošta². Král tu opakoval požadavek, aby především jemu Fridrich Saský vydal kromě zbývajících držav v Čechách samých (města Mostu i se zámekem Landeswartem a Risenburku s městečkem Duchcovem) i hrady, které na severu ovládaly území po obou březích labských (Lauenstein, Königstein a Hohenstein), a ještě severněji Senftenberg (při Černé Elsterě). Ostatní česká léna může pak přijmouti od Jiříka jeden ze synů Fridrichových a pak bude možno i obnoviti staré dědičné smlouvy, jejichž platnost bude zaručena i zápisem stavovským tak, že přístě nemá býti za krále volen ani přijat, kdo by na smlouvy ty nepřisahal; všechny ostatní smlouvy a zápisy budou zničeny. Jiřík se zmínil i o nárocích pánů z Donína i z Plavna, nikoli však za korunu českou, nýbrž aby svým poddaným nezadal jejich práv. Proti tomu Albrecht, avšak jen „jako věrný, dobrý prostředník“, namítal různé právní tituly, na jejichž základě Wettinové drží ony části korunní, jak o tom kdysi prý slyšel na sjezdu v Bratislavském i jinde.

¹ Zpráva bavorská z 11/4 (75–76). Že Albrecht zanechal úmyslu, sejíti se s Fridrichem, přičítá Bachmann, Böhmen 48 vlivu Jiříkovu, avšak lze to vyloučiti i vystřízlivěním z překvapení nad příchodem Fridrichovým.

² Poslové Vilémovi naň čekali (jejich zpráva f. 222 a a d.; sr. i FRA. 20. 177–78).

Jinak sám, jak potom řekl zástupcům Vilémovým, neměl nic proti tomu, aby, zůstane-li Jiřík králem a bude-li uznán od papeže i císaře, od něho jeden z Wettinů hrady, o které by se stala úmluva, přijal v léno, neboť tak činí i jiná knížata vůči biskupům. Sliboval vše oznámiti poslům saským, i nároky donínské a plavenské, ačkoli tyto prý mu byly neznámy. Žádal-li dále Jiřík, aby Caltovi a jiným pánům českým byly od Viléma zaplacený dlužný žold i náhrada škod při tažení do Vestfál, a ujímal-li se i Fictumů, uváděje při tom zajímavý důvod, že tak činí jako nejvyšší kurfiřt, jenž k tomu je v říši, jestliže nemá hlavy, „tak vysoce oprávněn“¹ – odpovídal mu již Albrecht více ve smyslu Vilémově, ač i zde hleděl zachovati formu pouhého prostřednictví, které samo nechce u věci vlastní rozhodovati.

Nejzajímavější ovšem bylo jednání o dědickém nároku Vilémově na českou korunu. Jiřík jej rozhodně popíral. Dcery nemají nároku dědického, pokud tu jsou i mužští potomci rodu královského: a takoví jsou tři v Rakousích, „kteří by slušněji měli dědit“ nežli choť Vilémova Anna, třebaš je nejstarší sestrou Ladislavovou. „Než to vše nic není: koruna a království jest tak oprávněno („sey sollichermasse gefrihet“), že mají podle bully císaře Karla svobodnou volbu, a od té doby žádný král nedošel koruny ani nebyl jinak přijat nežli volbou, jak markraběti Albrechtovi je dobře vědomo z přijetí kdysi krále Ladislava, při němž byl v Praze přítomen.“ Proto nárok Vilémův je „zcela nepřislušný“ a nepomůže zváti Jiříka „povýšencem“ nebo, jak činí Albrecht, „zvolencem“: on je voleným i korunovaným králem českým, „neboť, kdo v Čechách je podle korunního zřízení zvolen, přijat a korunován, ten je pravým králem.“ Císař Zikmund, Albrecht i Ladislav vždy jen volbou nabyli trůnu českého, „jakož se i ještě může státi – a tu již Jiřík neurčitě naráží na vlastní syny – že, až k tomu dojde, lze z přízně nebo náklonnosti z dědiců, kteří by tu byli, jednoho za krále zvoliti a přijmouti: avšak volba je svobodná a nepodmíněná („aber die wale sey frihe vnd vnuerdingt“).“ Když

¹ „Nu sey er als eyn obirster kurfurste vnd als eyn konig zcu Beheimenn sollichermasse so hoch gefrihet, so das romisch rich ane konig adir keyser ader ane houbt stunde, so were er, der bynnen des des richs sachen adir was sich clage im rich begeben, zcu handiln vnd zuerfugen hett.“

Jiřík proti nároku Anninu i namítl, že choť Vilémova nemůže býti dědičkou království ani proto, „že byla odbyta jedním stem tisíc zlatých svatební berně, takže více nemá žádného nároku na [otcovská] království“¹, neopominul přidati i zmínku o zprávě, kterou právě dostal z Francie², že Vilém po poslích dceru svou zasnoubil princí francouzskému a jemu zároveň odevzdal i zápis na Lucemburk, začež dostane 100.000 zl.; Jiřík při tom nesmlčel Albrechtovi, že on, ačkoli sám má ke koruně i k němu úzký vztah, přece za tím účelem půjčil svého doktora [Knorra] a tím se k němu „nepříslušně“ zachoval.

Albrecht, jsa takto uveden do rozpaků, hájil se, jako by nevěděl, oč při tom šlo Vilémovi, jemuž však při svém příbuzenství nemohl pomoci odřici; ještě méně ovšem mohlo na Jiříka působiti, pravil-li, že ostatně není špatné, když se saský vévoda spřízní s králem francouzským. Rozhodnější však stanovisko zaujal Albrecht v příčině svobodné volby české. Nezamítal ji docela, avšak opatrně s ní spojoval významnou výhradu, že, jsou-li tu dědicové, má se jen mezi nimi, a to mezi nejbližšími, volba díti: podle toho, ježto takoví dědicové opravdu tu jsou, není třeba bráti ohled na mužské příbuzné v Rakousích. Stanovisko toto, k němuž se Albrecht ostatně hlásil i později³ a jež bylo právu ženskému příznivější než formule Jiříkova, připouštějící jen právo žen neodbytých, bylo by ovšem v tomto případě Vilémovi Saskému málo vhod, kladouc nárok Annin v rovnost vedle nároku mladší její sestry Alžběty, královny polské, a podávajíc tak rozhodnutí volbě stavů.

Než Albrecht nepokládal za vhodné, jednání dotavadní v té formě, jak je Jiřík formuloval, zvláště pokud šlo o dědičný nárok Vilémův, hned již oznamovati knížatům saským. Aby se dospělo k cíli, musilo jeho podání knížatům zníti jinak. A proto — na-

¹ Mluví se tu v plurálu („das sie keyn gerechtikeit mer an den konigrichen haben sulle“). Sr. i výše 65⁴.

² „das ist vns diesen abind iczt [myslí se tu nepochybně již večer včerejší, z 9/4; sr. výše 347¹] erst geschrieben wordenn“.

³ Sr. jeho list z 5/3 1468 ve „Volbě“ 652³¹. Pokud šlo o volbu v případu Ladislavově, Albrecht po svém slyšení u Jiříka řekl, zajisté užívaje tu výmluvy, posílám Vilémovým, že v Praze [r. 1453] bylo o to mnoho jednání, avšak on sám neví, co vlastně bylo, ježto prý mu nikdo o tom nepověděl.

stávalt též již večer a doba jídla – odložil další jednání o tom na druhý den, ponechávaje věci projednávané k další úvaze neobyčejné rozumové schopnosti Jiříkově¹. Nechtěje upadnouti ve zdání stranicství, jak pravil Jiříkovi, spíše však nemoha opravdu ve věci takového dosahu jednati bez souhlasu svých saských spojenců, jehož předpokladem však mohl býti teprve jejich smír s Jiříkem, musil Albrecht zatím odmítnouti návrh Jiříkův, který jej stavěl v podobný poměr k českému králi jako jeho soupeře Fridricha, aby totiž i on obnovil s Čechami staré smlouvy přátelské. Tušil již dobře, jak bude těžko zápasiti u Jiříka s vlivy strany druhé i jak Jiřík neopomine proti jeho spojencům na váhu vložití ochotu, s jakou se u ní setkával. I bylo nutno neváhati a vyrovnání s Jiříkem uspíšiti, nežli se tyto nepříznivé důsledky budou moci plně uplatniti. To však bylo těžko za dotavadního způsobu důvěrného jeho jednání s Jiříkem u přítomnosti jen Jošta z Einsiedlu. Bylo třeba úzké tyto hranice uvolniti a účast i na jiné osoby s obou stran rozšířiti, aby se tak rozšířila nejen míra odpovědnosti, nýbrž zároveň i možnost vlivu na Jiříka k vůli rychlejšímu dohodnutí. Proto Albrecht Jiříkovi navrhl, aby na přístě při jednání bylo přibráno i několik osob jiných.

Leč toho nedosáhl a zástupci saští i dále zůstávali z vlastního jednání s králem vyloučení, jsouce nuceni se spokojiti zprávami markraběte Albrechta i poradami s ním. Porozumíme tomu, vzpomeneme-li, jak ve Wunsiedlu čeští zástupci honoris causa žádali, aby oba Wettinové přijeli za sjezdu chebského alespoň do blízké Olešnice. Tam opravdu byl přítomen Vilém, nikoli však, zdá se, Fridrich Saský², což i Jiříkovi, zvláště když Fridrich Falcký neváhal sám do Chebu přijeti, mohlo býti důvodem k upiatější zdrželivosti. Tak mohlo jednání Albrechtovo s Jiříkem i potom jen volněji postupovati, nejsouc však v té příčině předstihováno ani na straně falcké, ač se zde původně zdálo, že postup bude rychlejší a snazší. Působila-li přítomnost Fridricha

¹ „so seczet vnnsen herre von Brandburg die ding in des uffgeruckten vernunftig hohe verstantniss, das ym got geben hett, zu bewegenn vnd zu bedencken.“

² O českém požadavku wunsiedelském sr. výše 311. Z Olešnice Vilém píše Baltazarovi Zahaňskému 14/4 (Drážd. I. 221 a i II. 57 a).

Falckého rušivě na prostřednickou akci Albrechtovu, podávajíc Jiříkovi možnost k větší neústupnosti, obratný diplomat Albrecht se naopak přičinil v důvěrném styku s Jiříkem, aby ani spolek českofalcký nebyl smluven hladce. A byla to právě věc, na níž Fridrichovi velmi záleželo, kde Albrecht nepochybně páku nasadil: pojetí Ludvíka Bavorského do smlouvy.

Možno se sice domnívati, že Jiřík sám již dříve věděl, jak blízek byl Ludvík ještě nedávno nepřátelské agitaci proti němu, avšak Albrecht sotva opominul vhodné příležitosti, aby důvěrně krále v jeho podráždění proti Ludvíkovi neutvrdil; Jiřík později Ludvíkovi Bavorskému dokonce přiznal a slíbil po případě to Albrechtovi prohlásiti do očí, že on jemu „před smírem i po smíru“ nabízel vojenskou pomoc proti Ludvíkovi¹. Proto Jiřík žádal prostou obnovu přátelské smlouvy s Fridrichem, vzpíraje se tomu, aby jí byl účasten i Ludvík: s ním, i když se patrně Fridrich vynasnažil omluviti ho pro jeho dřívější vystupování proti králi, chtěl Jiřík jednati o vyrovnání v příčině českých lén zvláště, až po smlouvě s Fridrichem². Nechtěl svoliti ani k jeho vynětí ze smlouvy, a když konečně v tom povolil, kladl přece výhrady, Fridrichovi nepřijatelné: nejprve, kdyby snad přece mezi ním a Ludvíkem došlo k nepřátelské zápletce, aby Fridrich Ludvíkovi proti němu nepomáhal³ – potom, aby byl ze smlouvy vyňat i Albrecht Braniborský. Tón Jiříkův se postupně zmirňoval, zajisté ne bez vlivu výmluvných přímlovčí, kteří posléze nabyli převahy: mezi nimi již přední místo měl dr. Martin Mair, jenž do Chebu přišel s Fridrichem Falckým a jenž odtud byl u krále u veliké přízni a vážnosti⁴. Zástupci saští, kteří spolu s markrabětem

¹ O Jiříkovu oznámení Ludvíkovi v Plzni (v říjnu 1459) sr. FRA. 20. 189 i 194. Výraz „vor vnd nach bericht“ se nepochybně týká úmluv chebských; tak to též vykládá Bachmann, Böhmen 50.

² K tomu i k dalšímu sr. Hasselholdt-Stockheim (text) 49–51. Kluckhohn 124** uvádí jeho pramen v nepřístupné mně práci Menzelové (Regesten zur Gesch. d. Friedrich d. Siegreichen 306–08).

³ Návrh z 13/4, kde tento článek nacházíme (tamtéž 49³), zajisté pocházel s české strany.

⁴ Zmínka o přítomnosti Maira jako Fridrichova rádce je ve FRA. 20. 180. Jednání s Fridrichem se patrně zúčastnil zvláště Zbyněk Zajíc z Hasenburka, jenž 15/4 byl spolu s jinými českými pány i s Bossem Fictumem u Frid-

Albrechtem bystře, pokud možno, sledovali činnost druhé strany, již 15. dubna věděli, že je rozhodnuto: podle jejich zpráv proti výslovnému vynětí Ludvíkovu na straně falcké prý obecně vyjímali Jiřík všecky, kdo jsou s českou korunou v dědičných smlouvách, což se jim s jejich stanoviska – byloť již i uzavření takové smlouvy česko-saské v dohledu – zdálo výhodnější než určení jmenovité, ač jinak podle nich smlouva „každému připadala potupnou“¹. Na konec Jiřík skutečně upustil ode všech dřívějších podmínek a 15. dubna byla až do smrti obou knížat uzavřena přátelská smlouva, která ze všech nových jejich spolků měla být vyňata²; ve zvláštním listu pak Jiřík svolil k žádanému vynětí Ludvíkovu³. Podle pověsti ovšem nebyly tím úmluvy vyčerpány: Fridrich prý potají za sebe i Ludvíka nabídl králi půjčku znamenité sumy peněz, aby proti Sasům mohl tím pevněji vystoupiti⁴. Není to vyloučeno a zvláště pravděpodobné to bylo o bohatém Ludvíkovi, s nímž k bližší dohodě o sporná příslušenství koruny české byl určen zvláštní sjezd do Prahy k 25. květnu. Druhého dne po smlouvě asi již Fridrich odejel⁵.

I na straně saské zatím jednání značně postoupilo, zvláště když Jiřík i Albrecht jménem Wettinů uznali za dobré vzájemnými ústupky kompromis umožniti. O podrobnostech dalšího jednání není sice zpráv, ale zdá se, že již 15. dubna, v den smlouvy

řicha hostem (zpráva poslu Vilémovi Sas. 15/4 v Drážd. I. 284). Fictum si hostinu nechválil: „had. geredt, es sey eyn gemeyn sage, man esse vbil am Ryn, das sey da nicht schyn“.

¹ Táž zpráva saská.

² Kremer Chr. Jak., Urkunden zur Gesch. d. Kurf. Friedrichs d. Ersten von der Pfalz (1766) 175–77. Podrobný obsah u Stiebra, České státní smlouvy I. 324–25.

³ Kremer 178. Ve zprávě Jana z Rožmberka 14/5 1459 se vrací výše vzpomenuť luhů tříletá: „...falcgraf přimnil kněze Ludvíka proti tomu nebýti do tří let“ (AČ. VII. 228).

⁴ Palacký IV. 2. 77⁵⁶ již správně na Fridricha i Ludvíka vstáhl nářku v listu Viléma Sas. z 16/5 1459 jeho poddaným (SS. rr. Sil. VII. 43), kde se mluví o „spřizněných přátelích“, kteří se přes žádosti Wettinů za pomoc nabízeli nejen k obnově smluv dědičných s Jiříkem, jako s pravým králem českým, nýbrž i k dotčené půjčce.

⁵ Zpráva sas. z 15/4 praví, že podle pověsti 16/4 odejede. O úmluvě o květnový sjezd pražský k jednání s Ludvíkem Bavor. sr. FRA. 20. 180.

falcké, kdy Albrecht jednal s králem od dvanácti do tří hodin¹, dědický nárok Vilémův ustupoval stranou a šlo jen o dohodu územní, za nových však podmínek se strany saské, jejichž nutnost Albrecht uznával, aby krále zadržel od úplného přestupu k Wittelsbachům. Za poměrů, jak se od počátku r. 1459 v říši i ve vedlejších zemích české koruny utvářily, resignace Vilémova byla nutným důsledkem. Aby však obdobná územní resignace byla Jiříkovi usnadněna, bylo mu třeba ještě jinak vyjítí vstříc, nejen Vilémovým uznáním Jiříkova království. Kromě obnovy dědičných smluv česko-saských, která pro Jiříka značila i uznání od obou kurfiřtů skupiny sasko-braniborské a po případě i od spojeného s ní arcibiskupa mohučského Dětřicha, Albrecht mu nabídl i zvláštní utvrzení těchto smluv a spolu i jeho postavení ve společnosti knížat středoevropských sňatkem mezi dětmi jeho a členy rodu wettinského. Slyšíme sice o tom určitě teprve 17. dubna, avšak o věci bylo již jednáno dříve², a to byl též nepochybně důvod, proč již předtím Vilém přijel z Olešnice do Thiersteina (na záp. od Chebu), aby byl ještě blíže sjezdu i jeho jednáním³.

Na druhé straně ani Jiřík nekladl požadavků nemožných, zůstáváje státi na půdě konkrétních možností. Víme, že se ani již dříve nedoufalo v úplnou restituci držav korunních, držných Wettiny. Nedlouho před smrtí Ladislavovou bylo s české strany stanoveno územní minimum, jehož postoupením Wettinové mohli vyvážití smír s Čechy: kromě zbytku državy v Čechách samých šlo tu o Perno a hrad Hohenstein⁴. Jiřík r. 1459 tento výčet žádaných ústupků rozšířil o hrady Lauenstein, Königstein a Senftenberg. Bylo-li již předem zjevno, že saská država v Čechách samých je neudržitelná, byla hlavní otázka, zda Jiřík setrvá při nazna-

¹ Táž zpráva saská.

² 17/4 psali Vilémovi jeho zástupci, že pro chvat Albrecht Fridrichovi Sas. o sňatku nic neoznámil (Drážd. II. 73a), avšak minilo se tím nepochybně opominutí zpráv nových, neboť hned dále se praví, že by si Fridrich snad proto mohl mysliti, že z toho nic není; 18/4 Vilém se zmiňuje v listu k bratru Fridrichovi o návrhu dvojsňatku jako o věci již jemu známé (Drážd. 8023/5. 228a).

³ 15/4 zástupci saští z Chebu žádají Viléma za zprávu, „ab vnd wann man uwer gnade zum Thirsteyn finde“ (Drážd. II. 284), a 17/4 Vilém píše odtud Fridrichovi (Drážd. 8023/5. 229a).

⁴ Sr. výše 82.

čeném programu i v Míšni: pokud šlo o další sporné kusy, o Caltu, Fictumy atd., bylo možno čekat, že po vyřízení hlavní otázky věci tyto, i když ani potom jejich řešení nebude snadné, nebudou již kamenem úrazu.

Při jednání Albrechtové s Jiříkem 15. dubna bylo již patrné, že se obě strany ani při požadovaných českých lénech v Míšni již nerozejdou. Albrecht sice vedle soupisu územních nároků wettinských mezi písemnými doklady Jiříkovi předložil i německý překlad dvou bull Karla IV. o volbě a rádu nástupnickém, avšak to již nebyla věc hlavní: nejdůležitější bylo, že Jiřík všecky jeho návrhy dobře přijal, řka, že, co na něm jest, zcela by s nimi souhlasil, avšak že nelze o tom jednat za zády pánů českých a třeba to na ně vznést. Jiřík se tu již sám nepochybně smířil se vzdáním lén v Míšni a Albrecht byl pln dobré naděje, doufaje, že v jednom nebo ve dvou dnech bude již u cíle, alespoň pokud šlo o Jiříka a nároky korunní. Ovšem ani pak nechybělo zápletek, při nichž jednání vázlo. Jiřík se svých nároků nevzdával lehce. Zvláště – a bylo to v podstatě věci – dostavovaly se nesnáze v příčině kurfirta Fridricha, takže se Albrecht musil starati především o jeho věci: nepochyboval, že, jakmile ty budou vyřízeny, při věcech Vilémových již vše půjde snáze. Než i zde – zajisté stejně, jako v případě Fridrichově – bylo třeba proti listinným dokladům, které Jiřík nabízel předložit i nárocích korunních, položit i doklady wettinské, zvláště o těch lénech, která patřila k říši a nikoli ke koruně české. Při tom však přece bylo Albrechtovi i zástupcům Vilémovým zjevno, že stanovisko Jiříkovo není nesmiřitelné, i když chce, aby při této příležitosti všecky sporné kusy byly projednány. Ani o Lucembursku nečinil Jiřík zvláštních námitek. Proto, aby jednání urychlil a aby se přímo o právní stránce saských nároků u Viléma informoval, zajel Albrecht k němu 17. dubna na Thierstein, zároveň důtklivě ho žádaje, aby k dojednání přijel sám do Chebu¹.

Vilém, ač zajisté již byl na to zprávami z Chebu připraven, „velmi těžce“ se odhodlával k tomuto uzavření své české poli-

¹ Sr. zprávu saskou Vilémovi ze 17/4 v Drážď. II. 73a–b. O tom, že Albrecht chtěl, aby jel do Chebu, zmiňuje se Vilém v listu k Fridrichovi Sas. ještě téhož dne večer.

tiky, jež byla více pro něho samého než pro jeho rod zkormucujícím nezdarem. Jeho příjezd, k němuž si, aby byl Wettinům ke cti, od bratra Fridricha vyžádal i 150 co nejlépe vypravených jezdců, měl býti přípravou i slavného příchodu bratra kurfiřta¹. Druhého dne, 18. dubna, vydal se spolu s Albrechtem na cestu, na níž o 2. hodině po poledni pod hradem Hohenbergem k němu přirazila i vyžádaná družina Fridrichova. I vůči němu se Jiřík zachoval jako pečlivý hostitel, vědomý významu hostova. Poslal jemu vstříc Jindřicha ze Stráže s některými jinými pány českými, načež již blíže k městu čekal na ně Zdeněk ze Šternberka se znamenitým průvodem, aby je dovedl ke králi, jenž jim též vyjel naproti s velikým množstvím lidu. Při setkání Vilém, Albrecht i král sesedli s koní a dostalo se jim skvělého uvítání: jako při vjezdu Fridricha Falckého, i tehdy jejich příjezd oslaven kláním tří rytířských párů. Knížata pak doprovodili krále k jeho příbytku a potom se teprve odebrali do vlastních hospod².

Pocty, jimiž král vůči Vilémovi nešetřil, uklidnily jej, takže se již nejen sám s klidem vpravoval ve své postavení, souhlase i se sňatkem své dcery se synem Jiříkovým, nýbrž se též hned přimlouval u bratra Fridricha, aby v zájmu jeho i svých zemí naklonil i syna Albrechta k sňatku s dcerou Jiříkovou. Proto měl i Fridrich do Chebu 22. dubna přijeti a Vilém mu sliboval, že mu spolu s Albrechtem vyjedou na míli nebo ještě dále naproti se vším svým průvodem, aby jeho i jeho syna Albrechta vjezd do Chebu byl tím nádhernější³. A tak se i nepochybně stalo, a přítomnost kurfiřta Fridricha, za nímž sem přijel i Fridrich Braniborský⁴, dodala sjezdu chebskému nejen lesku, nýbrž odstranila i poslední překážky formálního dokonání smluv.

Diplomatická jednání se střídala s hostinami i zábavami, mezi nimiž ne poslední místo měly vzpomenuté již turnaje na

¹ List Fridrichovi ze 17/4 v Drážď. 8023/5. 229 a (FRA. 20. 178).

² Vilém o tom psal Fridrichovi hned 18/4 (Drážď. 8023/5. 228 a; FRA. 20. 178).

³ Tamtéž.

⁴ Není o tom, ani o příchodu markrabat Jana a Fridricha mladšího, o němž se zmiňuje Bachmann, Böhm. 54, jiných dokladů, leč smlouva z 25/4 1459 mezi Jiříkem a Hohenzollerny.

tržišti, vysypaném pískem. Město bylo plno hlučného šumu a hojně stopy toho najdeme i v účtech městských, v jejich záznamech o počtách a darech, jimiž se konšelé hleděli zavděčiti vzácným hostům i jejich družině až do těch trubačů, číšníků i kuchařů. Mezi loutnaři, hudci a kejklíři, kteří jednak sem přišli se svými pány, nebo byli sem s množstvím jiných potulných lidí přilákáni neobvyklou příležitostí a kteří se přičiňovali, každý svým způsobem, aby pány i lid pobavili, mihne se nám několik zjevů, které i v tomto pestrém ruchu budily zvláštní zájem: jestliže Albrecht Braniborský, o němž i z jiných příležitostí víme, jak miloval při veřejném vystupování okázalou nádheru, bavící jej i celé jeho okolí¹, měl tu s sebou „hudce se zpěvem ptačím“ i několik jiných „s rohy“² a jestliže v družině Fridricha Saského na sebe upozorňoval šašek Marcius³, na české straně poutal pozornost šašek Kilian⁴. Slavná pověst Chebu byla sice tím vším znamenitě osvěžena, avšak přišlo to městu dosti draho: suma vydání městských za tyto rušné dny sjezdové činila neméně než 16.227 grošů⁵.

Den 25. dubna s vydáním všech zde uzavřených smluv mezi Jiříkem i Wettiny a jejich spojenci, oslavený slavným „Te deum“, tvořil vrchol celého sjezdu a byl znamenitým výtěžkem dlouhého i spletitého jednání. Byl to zároveň slavný den Albrechta Braniborského, jenž byl při všech těchto smlouvách prostředníkem a úmluvcem. Vilém Saský se vzdal za sebe i za svou manželku Annu všech nároků na korunu českou a postoupil je „nejjasnějšímu knížeti, panu Jiřímu, králi českému, našemu milému pánu a svákoví, i jeho dědicům a nástupcům, králům českým, i koruně“⁶, konče

¹ Doklady o tom podává Minutoli, Das kaiserliche Buch d. M. Albrecht Achilles 502 a d.

² Měl „einen spilman mit dem fogelgesangh“ a „spilleute mit den hörnern“: Siegl v MVDGB. 42. 209.

³ Tamtéž („ein sprecher genant Marcius“).

⁴ O Kilianovi sr. výše 106².

⁵ Siegl 212.

⁶ FRA. 42. 274–75. Ve svém veřejném ohlášení z 16/5 1459 však Vilém praví, že všecek svůj nárok na korunu českou dal své mladší dceři „zu mitgift vnd eestewr“ (SS. rr. Sil. VII. 44). A tak to oznámil i francouzskému králi Karlovi („omne ius [consortis nostre, matris sue]... filie et heredi nostre dedimus“: Turba, Gesch. d. Thronfolgeberechtigtes 267²).

tím svůj spor o český trůn, jenž odtud již byl nespornou držbou Jiříkovou. Stavům zemí vedlejších, příznají-li se k Jiříkovi, Vilém u něho vyjednal milost i potvrzení jejich svobod a slíbil spolu se svým bratrem Fridrichem i s Albrechtem Braniborským, že pošlou k brzkému sjezdu v Chotěbuzi své posly, aby stavy pohnuli ke královu uznání: při tom však si hned Jiřík vyhrazoval pomoc knížat pro případ, že by Slezáci i pak chtěli v odporu proti němu setrvati¹.

„Aby byla nevěle ze srdcí zcela vykořeněna“, smluvil Albrecht mezi členy obou stran dvojsňatek. Dcera Jiříkova Zdeňka vstoupí ve sňatek „podle křesťanského řádu“ (tedy zcela po způsobu katolickém se všemi toho důsledky a beze všech výhrad na prospěch utrakvismu, v němž až dosud byla vychovávána) s mladším synem Fridricha Saského Albrechtem. Dostane věnem 20.000 zl. rýn., a podobnou sumou bude obvěněna od svého chotě Albrechta, tak, aby z celkové sumy 40.000 zl. rýn. měla plat roční 4000 zl., zajištěný na zámcích, městech i statcích, mezi nimiž by alespoň byl jeden zámek, kde by mohla míti své knížecí sídlo. Zdeňka se vzdá všeho nároku na země i poddané svého otce i svých bratří. Albrechtovi bude odevzdána v Chebu na příštího sv. Martina, kdy se mladý kníže zavazuje pro ni přijeti². Druhý sňatek byl smluven mezi Kateřinou, dcerou Viléma Saského, a synem Jiříkovým Hynkem také do Chebu na 11. listopad 1459³.

Cena, kterou bylo Jiříkovi vyvážiti tyto cenné ústupky, otvírající mu právně i společensky vstup mezi ostatní knížata, byla

¹ Zpráva Jiříkova asi do Šestiměstí z 8/5 1459 ze Žatce (FRA. 20. 182), list Vilémův Jiříkovi z 15/5 1459 (tamtéž 184) i list Janovi z Rožmberka z 14/5 archiv víd. č. 1359.

² Smlouvu svatební otiskl Siegl v „Egerer Jahrbuch“ 1910. 103–06. List, jímž se 25/4 1459 Fridrich Saský – a kdyby zemřel, na jeho místě syn Albrecht – zavazuje vykázati Zdeňce do roka roční plat 4000 zl., je ve stát. archivu vídeň. (orig. č. 1557); list Albrechtův z téhož dne, že 11/11 přijede do Chebu ke sňatku se Zdeňkou, je nyní v Zem. archivu pražském. Většina smluv chebských v několikaletých opisech ze stotetí 15. i 16. je obsažena ve fasciklu státního archivu dráždan. 8023/6 „Böhems Erbeinigungs-Acta“ od r. 1459). Sr. FRA. 20. 179.

³ 25/4 1459 Vilém slibuje přivésti v tu dobu Kateřinu do Chebu (stát. archiv vídeň. č. 1359).

obsažena ve výpovědi Albrechtově o českých lénech, o něž, jak se v listině samé praví, mezi oběma stranami od mnoha let byly spory, spojené s nepokoji, krveprolitím i záhubami příslušných zemí, „které na přístě, kdyby tomu nebylo zabráněno, byly by se mohly ještě obtížněji prohloubiti a tak z nich mohl ještě větší neřád a ještě více zla povstati“. Dotavadní saská držba v Čechách město Most s hradem Landeswartem i hrad Riesenburk s městečkem Duchcovem, se vším příslušenstvím a právy připadá Jiříkovi a koruně české a má mu býti vydána příštího 27. května až na pušky, špízi a rozličný nábytek, které Fridrich Saský má na Riesenburce, jediném již tehdy vlastně zbytku saského panství v Čechách. V ostatku lén českých, ležících většinou v Míšni, Durinsku a Fojtlandě, byly rozlišeny dvě skupiny: první, menší, jejíž držitelé měli zůstatí v přímém lenním svazku s korunou českou, činili páni z Plavna (linie plavenská i Rousové z Plavna na hradech Steinu, Blankenberce, Schönbachu, Waldu i Barutě), páni ze Schönberka, hrabata ze Schwarzburka, z Gery¹; druhá, skládající se celkem ze 60 lén², byla ponechána Wettinům, a to tak, aby je přijal v dědičné léno syn Fridrichův Albrecht jako markrabě míšenský, s výhradou však jejich sloučení s kurfiřtstvím, takže, kdyby Sasko i Míšeň byly spojeny pod vládou kurfiřtovou, má býti v těchto českých lénech lenníkem příbuzný kníže, kterého by kurfiřt určil³: kdyby se později zjistilo, že některá z těchto

¹ Jestliže z pánů zde jmenovaných Jindřicha z Plavna a Jindřicha z Gery najdeme mezi svědky smlouvy se strany české, páni Vít a Fridrich ze Schönberka na Glouchově jsou tu jmenováni podle Fridricha Saského. Smlouvu sr. u Müllera, RchtTh. I. 537–41 (seznam všech lén odtud podává Palacký IV. 2. 80–81). V Drážd. 8023/6 f. 48a–49b i 50b–53a jsou opisy listů, jimiž se Jiřík vzdává lén mimočeských a udílí je Albrechtovi Sas. v léno.

² Připočteme-li k těmto 60 lénům čtyři již dotčená v Čechách samých, pochopíme, proč Vilém (ve veřejném ohlášení z 15/5 1459 ve SS. rr. Sil. VII. 43) i Hartung Kammermeister ve své kronice (str. 169) omylem mluví o 64 zámcích, které byly od Jiříka Wettinům postoupeny.

³ Úmyslu v tom obsaženému dobře neporozuměl Jan z Rožmberka, když 14/5 1459 psal, že, „když by se přihodilo, tehdy starší Míšenský [tedy kurfiřt Fridrich] má jedné přijeti léno hlavnie od krále Českého, a jiná pak léna potomnie a manství všecka, ta mají brána býti od Míšenského, a těch lén menších i zámkuov se král věčně odříká“ (AČ. VII. 228): místo otce, Fridricha, třeba si tu mysliti jeho syna Albrechta.

lén patří k říši, nemá jí smlouva tato býti na újmu. Z českých lén „za lesem“ mezi těmito úmluvami rázu právního, které české koruně i pro budoucnost zajišťovaly nad nimi lenní svrchovanost, byla jediná výjimka, podávající Jiříkovi i faktickou výhodu finanční, vítanou jemu v nových poměrech, které stále činily tak těžké požadavky na jeho pokladnu: za město i hrad Perno se Fridrich Saský zavázal jemu zvláště zaplatiti 20.000 zl. rýn.¹

Pokud šlo o jiné klienty, za něž se Jiřík dříve stavěl proti Wettinům, byli ve sporu Fridricha z Donína (o polovinu hradu Donína) ustanoveni rozhodčími Jiřík a markrabě Albrecht, kteří měli učiniti výpověď do příštích vánoc; do té doby měli i Jindřich z Plavna a Fridrich Saský míti lhůtu k rozmyšlení ve sporu o Olešnici a Mühlendorf; Mikuláš Pflugovi z Plavna měl Fridrich vrátiti dvůr Linden do osmi dnů po sjezdu a markrabě Albrecht na příštím listopadovém sjezdu v Chebu o obojích žalobách rozhodne; na něho i na Jiříka byl vznesen i spor pánů z Koldic a z Ilburka proti Fridrichovi Saskému, podají-li jim naň žaloby do konce září, avšak s výjimkou oněch lén, která od koruny přijme vévoda Albrecht. Jinak úmluvce Albrecht prohlásil všechny vězně na obou stranách za svobodné, „šacunky“ za zrušené a všechny staré spory za urovnané; o zadržené dluhy měla se nastoupiti obvyklá cesta právní.

Téhož dne, kdy byly vydány vzájemné listy o hlavních kusech sporu česko-saského, i pře s Caltou a s jinými českými rotmistry konečně se hnula kupředu. Calta odvolal své dřívější výroky, které se dotýkaly cti Viléma i jeho matky², a Vilém vystavil jemu i několika jeho druhům dlužní úpis na 4100 kop freiberských grošů, naznačuje zároveň i další okolnosti jeho splacení³. O Fictumech ovšem ani tehdy nedošlo k žádnému rozhodnutí.

¹ 22/7 1459 již mu je Jiřík v Mostě kvitoval (Drážd. 8023/6. 14 a). I Perno ovšem bylo přijato od Albrechta Saského v léno (zpráva Jiříkova ze Žatce 9/5 1459: FRA. 20. 183). Jan z Rožmberka 14/5 1459 jen prostě konstatoval, že „mají Míšenští KMti dáti XX tisíc zlatých“, bez určitého vztahu k Pernu (AČ. VII. 228).

² Calta se tu tedy podvolil formě, která před veřejností, užívajíc k tomu stejného jména obou žen, odnímala veřejným jeho upomínkám smysl urážlivější, vztahující se ne k matce Vilémově, nýbrž k jeho milostnici (sr. výše 45).

³ FRA. 44. 31: dojednati se mělo na dalším listopadovém sjezdu v Chebu K dřívějšímu jednání sr. FRA. 42. 273–74 i 276–78.

Než ani Albrecht Braniborský za své dobré služby, které česko-saskému smíru především cestu upravily, nezůstal bez odměny. Jestliže obdobou dědičných smluv Jiříkových s Wettiny byly i jeho smlouvy s Hohenzollery, se všemi čtyřmi bratry, Fridrichem, Janem, Albrechtem i Fridrichem mladším, jimiž se koruně české i králi Jiřímu zavazovali k vzájemné pomoci i k pokojnému soužití¹ – bylo již pro ně výhodou, že při tom nebylo dotčeno sporné otázky o zástavě Dolní Lužice, ačkoli se i v té příčině po korunovaci Ladislavově roznašely znepokojivé pověsti o úmyslech Jiříkových, i mocí po případě Dolní Lužici koruně vrátiti². Zdá se, že k nějaké formální smlouvě o to v Chebu nedošlo³; Fridrich Braniborský i bratr jeho Albrecht měli zatím dosti na tom, že Jiřík neučinil nároků na výplatu Lužice, doufajíce, že jejich obnovený přátelský poměr s ním ulehčí i řešení této nepříjemné a obtížné věci, kterou Albrecht již od počátku vlády Jiříkovy měl při svých politických plánech na zřeteli⁴.

Za kurfiřty světskými nezůstali ani kurfiřti duchovní: arcibiskup mohučský Dětřich z Erbachu se již vzdal svého odporu a Jiřík k němu i k prostředkujícímu již dříve v tom biskupovi würzberskému poslal z Chebu posly, aby s nimi obnovil přátelské smlouvy. A protože i arcibiskup trevírský Jan Badenský si přál špolku s Jiříkem, zbýval z kurfiřtů již jediný arcibiskup kolínský Dětřich z Mörsu, s nímž dosud nebyl Jiřík v přátelském styku⁵.

¹ Obsah sr. u Stiebra I. 325–26.

² Po jednání o její výplatu již z června 1453 (sr. Čes. děj. III. 2. 865–66) na možnost výpravy proti Fridrichovi Braniborskému narážel na podzim 1455 Vilém Saský (sr. výše 77).

³ Smlouvy takové se domýšlel již Droysen, *Gesch. d. Preuss. Politik* II. 1 (1857). 219³, jako by Jiřík Fridrichovi Branib. zástavu Lužice potvrdil. A tak soudili Bachmann v *AUG.* 54. 252 i Jecht v *Niederlaus. Mitteil.* 10. 9–10.

⁴ Sr. výše 215.

⁵ List Jiříkův z 9/5 1459 ve *FRA.* 20. 182–83. Norimberští již 7/5 1459 oznamovali do Frankfurtu, že byl spolek mezi Čechami a biskupem würzberským obnoven (*FRA.* 42. 278). A Chebští, jimž Jiřík odevzdal zápis této smlouvy, aby jej vyměnili za list biskupa Jana, psali 13/5 králi, že biskupův revers nepřijali, ježto v něm bylo několik slov vynecháno; donesl jej pak posel biskupův již přímo králi (tamtéž 253).

Lze sice přiznati, že Jiřík svůj úspěch nevykoupil lacino, pod zdáním právní fikce fakticky se vzdáváje nároků na mnoho zámek a měst, jejichž příslušnost ke koruně se v Čechách v paměti obecné stále udržovala, ačkoli o jejich zpětném nabytí se již před vládou Jiříkovou až na některé výjimky, jak jsme již slyšeli, pochybovalo: než přes to, že se mu nepodařilo tyto staré a většinou jen zdánlivé nároky uplatniti, mohl býti Jiřík s výsledkem sjezdu chebského zcela spokojen, jak ve smyslu obecném, dosáhnuv tak vlastně v říši německé, na niž tu především záleželo, skoro již úplného uznání, tak i po stránce osobní, ve smyslu dynastickém, ježto smlouvené tu sňatky otvíraly mu nejen přístup mezi ostatní knížata, nýbrž i výhledy, že tak bude i snáze český trůn v jeho rodině udržeti¹. A toto vědomí i prochvívalo veřejným ohlášením, které dal Jiřík o smlouvách chebských „hlasem biřickým“ po království svém oznámiti, vrátiv se ještě před letnicemi, před 13. květnem, do Prahy². Důraz, položený tu na spojený s tím pokoj v zemi i ničím již nerušený rozkvět obchodu, zněl zcela přirozeně u muže, který již v předešlých letech učinil tak mnoho „pro obecné dobré a upokojenie tohoto království“, jehož se právě dovolával. V tomto „věčném“ zajištění pokoje proti německému sousedství, které ovšem hned bylo provázeno i přísnými rozkazy, aby i poslové, kupci a poddaní přátelských nyní knížat německých byli „v milosti a lásce... přátelsky a dobrotivě“ přijímáni, beze všeho násilí, škod i tupení, byla obsažena záruka, že přes nedávné nebezpečí války utěšený mír správcí vlády Jiříkovy bude míti své blahodárné pokračování i za jeho kralování.

Než přece tento hlas pokoje nenašel v české veřejnosti tako-

¹ Turba 267 sice dynastické úmysly Jiříkovy posouvá k této příležitosti na základě ne zcela správném, spojuje totiž je s dotčeným výkladem Vilémovým, jako by nárok jeho a jeho ženy Anny byl jím převeden na jeho dceru Kateřinu, avšak není pochyby, že vlastní jádro jeho tvrzení je správné a že úmluvy chebské opravdu Jiříkovi přinesly mocné podněty dynastické, třebaš ve formě jiné. Pozdější nástupnické jeho plány jsou spojeny nikoli s Hynkem, ženichem Kateřininým, nýbrž se starším jeho bratrem Jindřichem.

² Jel zpět přes Žatec (sr. jeho list odtud 9/5; FRA. 20. 181–83). Udání Cochlaeovo 418, že se do Prahy vrátil před letnicemi, je ve shodě se stejným udáním městské knihy českobrodské, kde je zachován i text veřejného ohlášení (Schulz 28).

vého ohlasu, jaký bylo možno čekati. Obratná politika králova narazila tu na nepochopení, které z důvodů národnostních i náboženských špatně přijímalo smlouvy chebské o Jiříkově sprátenení i spríznění s předními knížaty německými, ačkoli by se měl právě s české strany oceniti veliký význam tohoto německého uznání národního království Jiříkova, proti němuž se s náboženské stránky v celém jednání chebském neozvala ani jediná námitka. Totéž smýšlení, které nedávno při volbě tak důrazně promluvívalo pro Jiříka, obracelo se nyní, zmateno jsouc ve svém přímočarém pojetí, proti němu, nevážíc obtíží, jaké bylo třeba přemoci při nutných stycích s cizinou. A proto i souvěký český letopisec, utrakvista, měl Jiříkovi za zlé, že „přízni hledal od Němcuov, ježto sú prvě vždycky nepřátelé koruny české byli, učiniv smlúvu a mír, totiž s kniežaty Mišenskými, Bavorskými, dávaje jim své dcery a svým synuom jich dcery bera za manželky“. Vytýkal mu, že „po těch svých dcerách málo vzav, ale mnoho zámkuov, příslušejících k koruně české, kteréž jest slavné paměti ciesar Karel k této české koruně druhé hotovými summami skupoval a jiné směňoval, těch množství král Jiří po své dceři Mišenskému je vrátil“¹. Stížností těchto, které nedbaly nutnosti politické, vyžadující kompromisů, a které v duchu „Krátkého sebranie z kronik českých“ byly by si raději přály, aby se Jiřík rozpomenul na starší své předchůdce na trůně českém a spíše vládychtivým a „nevěrným Němcům nosy a uši řezal a je z království vyháněl, než aby se s nimi příznil – nebyli daleko, lze-li věřiti pozdějším zprávám, ani Rokycana a Martin Lupáč“². Nebylo to po prvě

¹ St. let. češ. 172 a 173 (letopisec textu H vypsal události z let 1448–70 a byl jim souvěký).

² Vratislavský text St. let. čes. (R) přímo praví, že „mu radil Rokycana, Lupáč, aby svých dcer nedával protivníkům kalicha“. Mezi ně letopisec řadí i Matyáše Uherského, jenž pak i Němci s Jiříkem z návodu papežova „znamenné války vedli“. „Hle, kterak buoh slyší své věrné, když k němu volají! Nesluší jich tehdy zarmucovati, mají silného mstitele.“ Ve stopách tohoto textu, jenž vznikl kolem r. 1500 a jenž ovšem zde pravděpodobně měl starší předlohu, psal i Hájek 436a–b o Rokycanovi, že nechťel svoliti, aby se Jiřík spríznil s knížaty míšeňskými; Hájkovi samému ovšem patří odůvodnění: „neb se toho obával, aby král z jeho školy nevyšel a řádúov římského kostela se nepřichytil a jeho, těch hanlivých kázání sobě nezošklivil“. Podle Hájka

ale ani naposled, co se takovým způsobem rozešlo veřejné mínění utrakvistické se svým politickým vůdcem, nedoceňujíc jeho prozíravosti a přičítajíc jeho střízlivou umírněnost i smířlivost jen jeho osobním tužbám.

Zajímavou obdobu s tímto znepokojením mezi českými utrakvisty najdeme však i na druhé straně, u poddaných v Míšni a Durinsku, zde ovšem z důvodů právě opačných. Veřejné mínění v zemích wettinských bylo vzrušeno proměnou, jaká nastala u jejich knížat v poměru k Čechům, při čemž sice měl převahu důraz náboženský, avšak vedle něho nemizel ani přízvuk národnostní. Proti knížatům se přímo ozývaly urážlivé žaloby, že zapomněli příkladu svých předků, kteří neváhali krev svou vylíti proti českým kacířům. A stesky ty nabývaly takové síly, že knížata, bojíce se z toho bouře, uznali za vhodné veřejnými listy své jednání v Chebu ospravedlniti¹.

Ve své obraně Vilém, jehož důvody se zajisté jen v jistém přizpůsobení vracely i v ohláškách jeho bratra kurfirta, prohlášoval úmluvy chebské za nezbytné opatření. Opustilť jej i bratra nejen druzí knížata, jsouce ochotni obnoviti s Jiříkem smlouvy přátelské, nýbrž i císař a papež, kteří Jiříka uznali za krále, a on ani u obyvatel zemí vedlejších nemohl dojíti uznání za pána dědičného; tito sice si přáli, aby spor o trůn český byl rozhodnut právní výpovědí, avšak neřekli určitě, kde a kdy se to má státi. Tak nezbývalo jemu i bratrovi, než se s Jiříkem dohodnouti, neboť nebylo možno dávat se do „zahubných dobrodružství“, jejichž následky by postihly především jejich poddané. A smlouvy byly sjednány nejinak, leč k chvále boží, k pokoji a dobru jejich zemí i „ku pomoci, posile a udržení svaté křesťanské církve a všeho křesťanstva“; při tom nebylo ani Slezáků zapomenuto, aby svůj odpor proti Jiříkovi zle neodnesli.

Než toto vzrušení se neomezovalo jen na země wettinské.

pak totéž o Rokycanovi praví Tanner, *Historia heroum de Stellis* II. 462 (rukopis Nár. musea praž.: „multum reclamante Rokyczana, qui nollebat ullam cum catholicis principibus a rege Boemiae familiaritatem iniri“).

¹ Eschenloer v SS. rr. Sil. VII. 42, jenž pak (str. 43–45) podává znění listu Viléma z 16/5 1459 jeho úředníkům i radám městským s rozkazem, aby byl čten všem vasalům i obcím.

I jinam, kam v Němcích se donesly zprávy o sjezdu chebském, „všichni knížata i všecek lid německý se divili, že tak urození a nejkřesťanštější knížata uzavírají taková přátelství s Jiříkem, s kacířem rozeným a v kacířství vychovaným, z rodu tak nízkého a na trůn násilně povýšeným“¹. O něco později, již v perspektivě papežského odsouzení a prokletí, Jiřík, muž lživý a bezectný, jenž se prý stal jako král větším kacířem, nežli byl dříve, a jenž „svými lžemi a lstmi oklamal svatou římskou církev i svatou římskou říši“, zdá se prostému korutanskému faráři Jakubu Unrestovi právě svatebními smlouvami s katolickými knížaty svou zlobu vyvrcholovati: „Vymyslil si ještě více lstivosti, jak by křesťanstvo ještě více otrávil smísením křesťanské a husitské krve sňatkem.... Kéž to bůh pomstí, že kacířské srdce tolik uslechtilých srdcí křesťanských oslepilo! Nelze tomu jinak rozuměti než jako zeslabení víry a zvláštnímu trestu božím, obecnému zmatku i pochybnosti mezi křesťany“².

Již tehdy, r. 1459, vzniká ono pojetí Jiříkovy německé politiky, které se pak u jeho odpůrců dlouho udržuje, vystavujíc jej jako příklad člověka lstivého, obratně těžícího ze sporů a neshod mezi knížaty německými, z nichž jedněm pomoc slibuje na postřech druhým, nikoli na podporu vzájemné dohody, nýbrž za tím účelem, aby vzbudil mezi nimi nesvornost a tak si získal rozhodující postavení³. Proti tomu ovšem strážliví politikové již

¹ Kronika bušská u Gersdorfa, Bericht d. deutsch. Gesellsch. zur Erforschung vaterl. Spr. u. Alt. in Leipzig (1839) 12.

² Chronicon Austriacum u Hahna, Coll. mon. I. 552.

³ To píše Vratislavští kollegiu kardinálskému hned 9/8 1459 (SS. rr. Sil. VIII. 31). Tento tón, s nímž Eschenloer pro svou pravděpodobnou účast při složení právě dotčeného listu měl úzkou souvislost, pochopitelně se pak vrací i v jeho kronice, kde k r. 1450, k Jiříkově výpravě do Míšně, později poznamenává: „Hec [Georgii] enim industria hominis fallacis, ut inter dissidentes partes se jaciāt et uno assistendo contra alterum lucrum obtineat. Sic aucta est sua potentia; sic magnificatus est“ (tamtéž VII. 5). Je to zcela obdobné jeho charakteristice poměrů německých k r. 1461: „oberal waren Bemen mit. Girsik durch seine List ware itzs disem Fürsten, morgen jenem günstig; alle suchten sie Hülfe bei ime, die er konte und wuste zugesagen, ufzihen, die Fehde zünden, wider ausleschen. Wan welchem Teile er oblag, muste der ander unterligen“ (Gesch.. I. 73). Tato charakteristika je pak vůbec v listech Vratislavských do Říma typická. 22/3 1463 píše papeži: „Disseminat [G.] enim inter

od počátku s obdivem uznávali diplomatické schopnosti královny, nedávající se při tom, jako dotčení právě polemikové, strhnouti k mravním odsudkům a oceňující obratnou jeho politiku, k níž mu poměry podávaly vhodné podněty, podle dosažených výsledků¹.

Almanie principes bella, hodie unum, cras alium inde juvando, quibus eos cupit deficere et tandem sub se devictos subjicere“ (SS. rr. Sil. VIII. 181); a 28/1 1466 tím též vykládají, proč „callidissimus Girsico“ dosahuje knížecí intervence u kurie („ideo tractatus optat, ut quilibet in alterum auxilia sua spectans sibi faveret“: tamtéž IX. 155–56). I není divu, že stejné pojetí pak najdeme i u Pia II., na př. když 31/12 1462 vysvětluje Jiříkův poměr k císaři: „Artibus suis usus est Bohemus: neque te [imperatorem] perire voluit, nec vincere. Austriales inter se odiis certare perpetuis optat, ut contentium arbiter existens, dominus tandem fiat“ (FRA. 20. 288). A vlivem Piovým i u kurie tento názor převládá, jak vidíme u Gabriela Rangoniho („Die Streitschrift... gegen den Böhmenkönig Georg Podiebrad vom Jahre 1467“, vydaný P. Joachimsohnem, str. 18: „experti sepe sunt hec [vim et astum] plures ex vobis principes, ut hinc minis [G.] terreat, inde blandis decipiat verbis“), ale zvláště v Pamětech Jakuba Ammanatiho (vydání z r. 1614 na str. 431: „contentiones aliorum suam quietem [G.] existimans, principes inter se omnes, qui regnum circumstant, commisit, sic, ut dimicationibus extremis res suas affligerent, nunc iis, nunc illis ad alenda mala plerumque simul omnibus occulta ex Boemia ministrans auxilia;... plerumque etiam, vel cum consumpti invicem essent, vel ad alterutros inclinare victoriam noscebat, pietatem simulans oratores mittebat de pace cogebatque vel invitos latis a se condicionibus assentiri, metu illato adhaesurum se hosti, ni ita acciperent. Quibus operibus factum erat, ut pene iam Germanicae res ad eius arbitrium regerentur utque illum omnes respicerent, nunc oppressorem, nunc fautorem eum experti, semper autem fallacem atque ad sua commoda omnia pertrahentem“). Mínění toto nebylo cizí ani Řehoři Heimburkovi, jenž 8/9 1465 vykládá Karvajalovi, jak po vzoru císařově všichni knížata o závod vyhledávali Jiříkova přátelství a pomoci, „ut nemo se tutum esse putet, nisi in illius regis aliqua necessitudine confisus. Quisquis apud regem priorem sibi locum vindicare potest, is toti vicinia suae minas facit et quaerit esse formidini... Rex salutem suam ex aliorum principum discordia pendere ratus...“ (FRA. 20. 367).

¹ Albrecht Branibor. již 25/4 1459 v Chebu v zápise o svatební smlouvě Albrechta Sas. s dcerou Jiříkovou Zdeňkou praví o Jiříkovi: „der sein hohe vernufft nicht klein gebrauchet vnde zu sone vnd friede der richtigung genaiget hat“ (Siegl, Eger. Jhb. 1910. 103); sr. i výše jeho výrok o jeho „vernunftig hohe verstantnis, das ym got geben hat“. Takovému uznání se neubráníl při téže příležitosti při smlouvách chebských ani Eschenloer: „Nec potuit Georgius meliori non [!] uti industria quam sic emisse jus regni Bohemie, quod habens Wilhelmus in Georgium effudit“ (SS. rr. Sil. VII. 45). Tím spíše dovedl po té

Zajímavá je, že se způsobem, jak veřejné mínění německé přijímalo úmluvy chebské, souhlasil i papež Pius, jemuž tak rychlé vyjasnění vztahů Jiříkových ke knížatům německým bylo nemilým překvapením. Proto tvrdě pokáral Wettiny za tuto ukvapenost k muži, podezřelému z kacírství, jehož povýšení na trůn není ještě věcí právně rozhodnutou. Než dostalo se mu za to od Viléma odpovědi, která byla s to jeho náhle vzplanuvší horlivost zase ochladiti a jej přesvědčiti, že počín německý i jemu ukazuje cestu a že nelze zachovati zdrželivou taktiku, jaké se přidržel při nedávném jednání s Janem z Rabštejna i se Slezáky. Vilém, jehož odpověď zatím známe jen z části, zajisté Piovi vysvětlil podobným způsobem, jako svým poddaným, nutnost smluv chebských. Jinak mohl papeži vytknouti, že sám věří nepřiznivým pověstem, šířeným od jeho i bratrových nepřátel a na jejich základě vydává Wettiny obecnému posměchu, ačkoli si oni nijak nezaslouží, aby se od nich kurie odvracela: a nějaké stížnosti proti nim jsou tím méně oprávněny, jde-li o Jiříka, neboť sotva lze míti za kacíře toho, jenž byl nedávno od papeže pozdraven jako král i milý syn¹.

S úmluvami vedle kurie byl zajisté nespokojen i král francouzský Karel. Nebylo-li tu přímo nic vyjednáno o Lucembursku, mohl výsledek sjezdu chebského, uznání Jiříkovo za krále, býti rušivou překážkou nedávné smlouvy Karlovy s Vilémem, která ovšem byla ještě uzavřena za situace jiné, kdy možnost války s Jiříkem nebyla tak příliš vzdálena: bylo nebezpečí, že nejen Jiřík obnoví nárok na Lucembursko, nýbrž že i Filip Burgundský z odporu proti smlouvě Karlově s Vilémem bude jej v tom podporovati.

Filip ještě předtím, v únoru 1459, pokusil se znovu svým po-

stránci Jiříka oceniti Heimburk, jenž sice v listu ke Karvajalovi 8/9 1465 také užívá při poměru Jiříkově k císaři slova „lest“ pro obě strany („[G.] sibi providet astutissime, et jam contra astuciam [imperatoris] certat calliditas“), avšak Jiřík mu je „callidissimus omnium hominum, quos terra sustinet“; není mu rovna, „qui principum mores et ingenia pari astu calleret totaque principum consiliarios sibi conciliaasset; quisquis enim illius regis familiaritate potitur, is ab omnibus prudens judicatur, tamquam prudentissimi regis iudicio approbatus“ (FRA. 20. 368–69).

¹ Pouhý obsah, sotva úplný a bez určitého udání pramene, podává Droysen II. 1. 219–20.

selstvem u krále Karla na zámku Montbazonu o smírné vyrovnání sporu lucemburského a bylo opět patrné, jaké obtíže při tom vznikají jeho smíšením s věcmi jinými, většími, jako byl poměr Karlův k Anglii i k dofénovi Ludvíkovi, chráněnci Filipovu: za vším pak bylo možno vytušiti hluboký, vnitřní rozpor mezi Francouzi a Burgundy, který při každé příležitosti propukal pohoršlivými výstupy na té i na oné straně, takže se již zjevně rýsovaly praktické důsledky roztržky, blízký konflikt vojenský. V odpovědích králových vůle k tomu již rozhodně pronikala svalováním vši viny na Filipa, jenž prý, ač nebylo o Lucemburk nepřátelství mezi ním a králem Ladislavem vyhlášeno, přece bezdůvodně všemu Karlovu jednání s Ladislavem, vysvětlitelnému starými smlouvami česko-francouzskými i příbuzenstvím, vytýkal úmysly nepřátelské a tak i pojímal plán svatby Ladislavovy s Magdalenou: kdyby byl Filip chtěl, mohl býti spor o Lucembursko přátelsky vyrovnán a mohlo z toho vzejítí mnoho dobrého i na prospěch víry¹.

To bylo pozadí, příznivé úkolu, s jakým současně přijelo na dvůr královský v Montbazonu poselstvo Viléma Saského v čele s Dr. Knorrem. Tím se vysvětluje, proč byly s ochotným uznáním přijaty Knorrový výklady o ženském právu v Čechách i následkem toho o nároku Anny Saské jako nejbližší dědičky českého trůnu na Lucembursko. Ježto by pak Vilémovi, chystajícímu se k válce proti uchvatiteli trůnu Jiříkovi, bylo těžko, ne-li nemožno, vojsko své rozdělití a současně kromě Jiříka bojovati i s Filipem, vyvrcholil Knorre 3. března svou řeč před králem žádostí k němu, jenž je nyní jediným jeho útočištěm, aby, jako dosud, podržel Lucembursko ve své obraně i dále, i po velikonocích, až se Vilém v království uváže, a aby mu přispěl též svou pomocí v boji proti Jiříkovi: Karel, jenž prý jediným slovem může Filipovi, svému poddanému, pokoj nakázati, získá si tím přízeň papeže i knížat, v Němcích i v Itálii s Wettiny sprízněnými, „od moře

¹ Beaucourt VI. 211–25 i Leroux 299–300 i 308. Poslové burgundští byli slyšení 9/2 a král jim odpověděl 7/3 a 11/3. Podrážděná nálada Filipova i celého jeho okolí proti Francouzům byla patrna i ze současného jeho jednání v Bruselu s členem parlamentu pařížského Blanchetem (v únoru 1459: Beaucourt VI. 210–211).

“k moři“, a způsobí, že Češi se již budou moci bez překážky vypraviti proti Turkům¹.

Ochota králova se však týkala nikoli požadavků Knorrem vyslovených, nýbrž toho, co zatím nebylo vysloveno, ač to bylo na dvoře výmarském předpokládáno jako vlastní účel francouzského jednání: postoupení Lucemburska. Karel, vzpíraje se dalšímu prodlužování nevděčné úlohy pouhého ochránce, chtěl je koupiti, ač ne bez odporu některých svých rádců, tušících, jaké to bude mítí se strany burgundské následky², a Vilém, jenž se ve své pří o český trůn stále dovolával titulů právních, nezdráhal se po druhé svůj nárok na Lucembursko prodati, bez ohledu na dřívější smlouvy s Filipem Burgundským i na to, že na jejich základě již i některé sumy dostal, jen když se v osobě krále Karla našel nový vhodný kupec. Proto již 16/3 14 59 mohl svým zástupcům dáti král plnou moc, na jejímž základě o čtyři dny později v Toursu, v klášteře sv. Martina, byla uzavřena konečná smlouva³.

Z celkové sumy 50.000 skudů mělo se 10.000 zaplatiti, jakmile se král uváže ve vévodství, a ostatek do dvou let od příštího 1. května v Koblenci. Zatím po první splátce měl Vilém odevzdati králi opisy všech dokladů listinných, později po vyplacení ostatku sumy smluvené i opisy ověřené. Stojí-li vévodství za více, než obnáší suma ta, přece se jí Vilém spokojuje nejen s ohledem na příbuzenství královo s Annou, na starší spolky, které mezi jejich předky byly uzavřeny, i na to, že král Viléma s Annou i jejich snahy bude mítí v tím větší přízni, nýbrž i se zřetelem

¹ Řeč Knorrova u Ludewiga IX. 708 a d.

² Werveke, *Definit. Erwerbun* 18. Většina rádců však pro koupi byla, při čemž jim prý byl důvodem ohled na to, že se tak Francie dostane v bezprostřední sousedství s Německem a že bude tu možno zříditi panství pro mladšího syna králova.

³ Plnomoc z 16/3 1459 (ne 1458) v Montbazonu u Würth-Paqueta 31. 129–31; z osob zmocněnců poznáváme zároveň, kdo byli v radě královské pro koupi: byl to kardinál Richard Olivier de Longueil, biskup v Coutances, komoří Jan d'Estoutville a rada finanční M. Jan Doriolle. Smlouva z 20/3 1459 je *tamtéž* 31. 40–45. Sr. i *Ludewig IX. 720–25 a 714–20, Bertholet. Hist. eccles. et civile du duché de Lux. VII.*, str. XCIII–IX, *Verkooren IV. 375–77 č. 1839–40* i *Werveke 19–21.*

na při o české království¹. S tím zajisté byl též v souvislosti slib, že Vilém i Anna, kdyby někdo na krále svými nároky na Lucembursko doléhal, prokáží jeho právo originály příslušných listin a v případě, kdyby král při ztratil, vrátí mu zaplacené již peníze bez odporu. Není pochyby, že se při tom kromě Filipa Burgundského myslelo na Jiříka, jenž mohl znovu jménem koruny české nárok obnoviti a o němž se zajisté i při jednání předcházejícím dosti mluvilo. Pro každý však případ – ani smír s Burgundskem nebyl ještě vyloučen – král Karel si vymíňoval dvoutletou lhůtu, v níž se ještě mohl koupě zřící na pololetní výpověď a zaplacené již sumy zpět dostati.

Smlouva tourská byla hned potom provázena příslušnými důsledky: Vilém i Anna oznámili stavům lucemburským, že svá práva přenesli na krále Karla², a tento, užívaje hned titulu vévodského, s podporou zástupců saských ujal se držby vévodské³ i zaplatil 31. května první splátku⁴. Po návratu Knorrové a jeho druhů, zase v průvodu Lenoncourtově (uprostřed června 1459), ratifikoval Vilém smlouvu⁵, avšak k plánu spolku s Francií, který měl býti ne podřadným doplňkem smlouvy o Lucembursko, byl již zdržlivější než dříve, rozpačitě odpovídaje, že bude k tomu třeba kolika sjezdů s knížaty, o něž při tom jde. Dříve sice s díkem

¹ „presertim ad causam dicti Bohemiae regni“. U Viléma smlouva uvádí tento důvod k prodeji: „attentis distancia locorum oneribusque et chargiis super ipsis ducato et comitatibus extantibus et pretensis.“

² Listy Viléma i Anny 17/4 1459 z Eckersberga u Würtha-Paqueta 31. 45 a 49 (i 23. 216).

³ 21/4 1459 i král prohlásil, že přijal Lucembursko, a potvrdil výsady stavům, kteří až dotud zůstali věrni straně saské (tamtéž 31. 49). 23/5 v Thionvillu Lenoncourt, jenž předtím byl spolu s Mikulášem de Breuil u Viléma (král je k němu poslal 24/4: Beaucourt VI. 268), bere v přísahu Adama z Dalštejna (Werweke 23).

⁴ V Koblenci (Würth-Paquet 31. 50–51) příjem potvrzují Petr Knorre, Jan Schenk i Jan Seifrid, kteří až dotud zůstali ve Francii.

⁵ Když šlo o doklady, Vilém s pochopitelnou opatrností oznámil, že o jednání s Burgundskem, které prý však nedospělo ke konci, ani není řádných transumptů, takže třeba vydati jen prosté opisy: ostatně bude se dále v archivu hledati (Werweke 24). Ratifikace je z 23/6 1459: Würth-Paquet 31. 51–53. 30/6 se v Erfurtě vydávají vidimusy různých dokladů (Verkooren IV. 354–55 č. 1847).

králi Karlovi za jeho ochranu Lucemburska hned spojoval optimistické poznámky o vyhlídkách, otvírajících se Francii, slibuje princí Karlovi, o němž se s radostí dovídal, že asi bude v Lucembursku pánem, všecku pomoc, až jen bude přijat mezi knížata německá¹; nyní však, zajisté ne bez ohledu na proměnu, způsobenou smlouvami chebskými, ježto podle dřívějších úmyslů jedním z těch, proti nimž by se byl spolek s Francií obracel, byl i Jiřík, bylo třeba vyhnouti se všem dalším závazkům, které by mohly jak upravený poměr k Jiříkovi ohroziti, tak zaplésti Viléma dodatečně o Lucembursko s Filipem Burgundským přece jen do konfliktu, zatím co již v Němcích nastávala říšská válka proti Ludvíkovi Bavorskému, v níž byl právě Vilém vedle Albrechta Braniborského od císaře ustanoven za hejtmana. Šlo jen o to, zachovati si finanční výtěžky ze smluv s Francií, jimiž se Vilém nemohl příliš chlubit a pro něž mohl se strany burgundské pro dřívější své styky s Filipem čekati stížnosti velmi nepříjemné a těžko vyvratitelné. A to bylo tím těžší, že kromě toho, jak již dotčeno, bylo možno se nadíti i reklamací Jiříkových, i když se zatím ještě za smírné nálady v Chebu neozvaly. Tak vyhlídka na to, že smlouva tourská bude zcela splněna, třebas ji i Karel VII. 11. srpna ratifikoval², byly dosti pochybné. Král Karel byl sice velmi nespokojen se smírem Vilémovým s Jiříkem, avšak nějakým prohlášením Vilémovým, které mu donesl Lenoncourt, byl opět uklidněn, snad poukazem na to, že v Chebu otázka lucemburská vlastně ani na pořad nepřišla. Bylo to asi již po červencové výpovědi norimberské, která zdánlivě usmířila hrozivý spor s Ludvíkem Bavorským a pod jejímž dojmem se změnilo i stanovisko Vilémovo k plánu spolku s Francií: na konci r. 1459 Lenoncourt z Koblence mohl králi přinésti od Viléma i od Albrechta Braniborského ujištění, že chtějí býti jeho spojenci proti Filipovi³. Než situace se brzo opět v Němcích obrátila proti tomuto plánu, když se ukázalo, že ze smluv norimberských nic není: ostatně

¹ Beaucourt VI. 268 (podle Vilémova nedatovaného listu).

² Würth-Paquet 31. 54.

³ Beaucourt VI. 291–92. O prohlášení Vilémově se zmiňuje Lenoncourt ve svém listě k Vilémovi z 29/9 1459. Snad náleží v souvislost již s jednáním o Vilémovu ratifikaci smlouvy tourské.

snad na povolnost Vilémovu i Albrechtovu dříve působila snaha, znemožniti dohodu mezi králem a Fridrichem Falckým, jenž také s králem tehdy jednal a jenž straně sasko-braniborské zůstával nepřitelem hlavním.

Filip Burgundský se již od počátku roku, třeba nepřestával s králem Karlem jednati, připravoval k válce a tyto přípravy po smlouvě tourské nabyly ráznějšího tempa, takže vypuknutí nepřátelství proti Francii zdálo se již býti v květnu otázkou chvíle. Přes to však i nové posláni Toisona d'Or ke králi na počátku června, ač se již zdálo býti zápalnou jiskrou, minulo bez hroživých následků. Ale nepřineslo ani uklidnění¹. Někdy pak na podzim, nepochybně již po dotčeném uklidňujícím prohlášení Vilémově králi Karlovi, nastalo zajímavé vmíšení české do sporu listem, kterým Jiřík žádal Filipa za vydání Lucemburska, pokračuje tak v politice Ladislavově, avšak jiným způsobem: jestliže poslední pokusy Ladislavovy, a to ne bez souhlasu Jiříkova, počítaly s pomocí francouzskou, po zmíněném již odmítnutí podnětu Jiříkova ve Francii r. 1458 k obnově smluv přátelských musil se Jiřík obrátiti k Filipovi, a ten pod dojmem smluv chebských, uznávajících Jiříka za krále, které přicházely tak vhod burgundskému odporu proti Francii, pochopitelně užil toho, aby odmítl snahy Karlovy po ovládnutí Lucemburska. Tak se obracely důsledky smluv chebských proti Vilémově politice lucemburské, a když na konci prosince 1459 přišlo francouzské poselstvo v čele s kardinálem Richardem do Brusselu, Filip neváhal přímo popříti právo Karlovo na Lucembursko, ježto prý je nezczitelnou částí koruny české, nad níž nyní vládne Jiřík. Proti Vilémovi Filip namítal, že sám o něm neví, že by si činil nárok na dědictví po Ladislavovi, zvláště když Jiříka uznal za krále, jak ostatně učinil i císař. Vilém prý neměl práva Lucembursko prodávati a smlouva o to, k níž král svolil pod vlivem některých rádců, kteří nepřejí Filipovi, je neplatná: bylo by k ní potřeba potvrzení císařského. Čechové zajisté by sotva byli souhlasili s tímto důvodem Filipovým, zato tím větší by byl jejich souhlas s jeho výkladem dalším, že král Karel, kdyby trval na svém a chtěl Lucembursko

¹ Tamtéž 264–65 i 271.

podržeti, musil by si vyžádati i svolení Jiříkovo: kdyby již měl od krále českého listy zástavní, teprve pak by mohl žádati Filipa, aby mu Lucembursko postoupil, ovšem po výplatě sum, které mu na něm náleží a v nichž on je jako řádnou zástavu drží. Po takových výkladech mělo jen ráz zdvořilosti, který chtěl Filip i v této situaci zachovati, vyslovil-li na konec naději, že Karel svolí k přátelskému vyrovnání¹.

Jak však toto bylo vzdáleno, ukazovalo současné jednání o dofénovi Ludvíkovi. Napětí mezi oběma stranami bylo příliš veliké, aby se král urovnáním sporu lucemburského vzdal nejen příležitosti k rozšíření panství francouzského, nýbrž i vítaného podnětu proti Filipovi, jehož bylo kdykoli možno užítí. Na druhé straně však české protesty byly králi záminkou, proč vyplacení ostatku sumy kupní Vilémovi bylo odkládáno. Tak si vysvětlíme, že sice válka proti Burgunsku, které bylo ve přátelských stycích i s jinými odpůrci Karlovými, v Itálii se Sforzou, jako na severu s Eduardem IV. Anglickým, byla na konec přece zmařena nemocí a posléze smrtí Karla VII. (22. července 1461), že však ani s Vilémem nebylo konečného vyrovnání. Protože pak nastoupení Ludvíka XI. znamenalo úplný obrat v politice francouzské proti Burgunsku a tím i změnu v poměru k Lucembursku, nezbývalo Vilémovi, leč aby po marných pokusech, dojíti na dvoře francouzském splnění smluv tourských, obrátil se přece jen k vlastnímu rozhodujícímu činiteli v otázce lucemburské, k Filipovi; s ním uprostřed srpna 1462 byla ujednána nová smlouva, v níž Filip za podobných podmínek, jaké byly smlouveny r. 1459, vstoupil na místo krále francouzského².

Jestliže tato vleklá a mrzutá jednání na západě na konec přece vedla Viléma k výsledku uspokojivému, na východě bylo třeba akci o kandidaturu na český trůn uzavřítí jednáním ne méně nepříjemným, z něhož však Vilém již žádného prospěchu míti nemohl; šlo tu o splnění závazků chebských, že se Vilém s bratrem i s Albrechtem Braniborským přičiní, aby i Slezcí Jiříka za pána uznali. Vhodnou příležitost k tomu podával nový

¹ Tamtéž 279.

² Bližší výklad o tom však již patří v jinou souvislost. Sr. k tomu W e r v e k e 25 a d. i Beaucourt VI. 292 a d.

sjezd v Chotěbuzi, který ovšem byl na samý počátek května ještě smluven za účelem opačným.

Vilém tam spolu s Albrechtem poslali své zástupce, Brauna a Jana z Rabensteina. Nežli však tito do Chotěbuze dojeli, stihla je na cestě 3. května zpráva, že účastníci sjezdu nechťi již na ně čekati, jak je Vilém požádal, přeje si, aby sjezd dva dny poshověl. A když poslové, kteří narychlo do Chotěbuze vypravili nový vzkaz, přijeli na půl druhé míle od města, setkali se se zástupcem Fridricha Saského Janem z Tuchern, který jim oznámil, že další jízda je zbytečná, protože se sjezd již rozešel¹.

Do Chotěbuze na sjezd přijeli v určený čas zvláště Jindřich Hřohovský, oba bratří zahanští Baltazar a Jan, zastupci lehničtí i poslové kapituly a rady vratislavské. Jan z Tuchern 3. května zastihl sjezd v rozčileně náladě, která se stupňovala, když jim podal zprávu o výsledcích sjezdu chebského. Slezáci většinou byli uraženi tím, že přes to, že jejich sjezd byl určen dříve, Vilém za jejich zády jel do Chebu a zde se smluvil s Jiříkem, nemaje bez nich jednati². Slezáci po zprávách, které Jiřík zajisté o sjezdu chebském neopominul hned po Slezsku rozeslati³, cítili se od Viléma zrazení a vedle jiných „podivných“ řečí tvrdili, že se nyní musí obrátiti jinam; kam tím mířili, naznačovala již přímo pověst, že Slezáci jsou hotovi raději umřítí než Jiříka uznati a že chtějí se přidati ke Kazimírovi Polskému. Dále již čekati nechtěli a usnesše se jenom, že vše oznámí svým přátelům, rozejeli se.

¹ Nedatovaná zpráva Braunova Vilémovi v Drážd. III. 58 a. 3/5 byli poslové v Hrumce, 4/5 se sjeli s Tuchernem ve vsi Jana z Kōkeritz „Wieko“. Byli posláni od obou knížat z Weissenstadtu, patrně při návratu z Chebu (o tom se Vilém též zmiňuje v nedatovaném listu k Albrechtovi: tamtéž I. 220 a). Vilém v listu z 15/5 1459 k Jiříkovi praví, že byl zatím s Albrechtem Branib. na jiných ještě sjezdech a že se právě 15/5 teprve do Výmaru vrátil (FRA. 20. 184).

² Táž zpráva Braunova. Proti tomu, že by jedna strana neměla bez druhé jednati, Vilém se ohrazuje v pozdější instrukci Braunovi při jeho jízdě do Slez: žádal prý za to při předešlém sjezdu chotěbuzském, ale nebylo to přijato (tamtéž II. 38 b–38 a; sr. i veřejné jeho ohlášení z 16/5 1459 ve SS. rr. Sil. VII. 44).

³ Sr., jak Vratislavští psali do Říma, ovšem až 9/8 1459, jak Jiřík „gloriatu utique se magnis Alamanie principibus quodam nexu affinitatis, unionis et pacis accessisse“ (SS. rr. Sil. VIII. 31). Do Slezska psal však Jiřík jistě již dříve, podobně asi, jako byl vzpomenutý již list do Šestiměstí (9/5 1459: FRA. 20. 181–83).

Jaká byla ve Slezsku nálada, Vilémovi ukázal posel Baltazara Zahaňského Hanuš Hayleit, který k němu ještě před polovinou května přijel¹. Baltazar, jenž se pro Viléma ve Slezsku nejvíce exponoval, takže, jak sám pravil, Čechům se stal osobou nejenáviděnější, byl zajisté nejspíše oprávněn, aby odstoupivšímu kandidátovi trůnu za druhé Slezáky vyslovil své trpké stesky. Znovu Viléma ujišťoval, jak ho Slezáci milovali a že by jej byli měli raději za krále než koho jiného, jen kdyby jim to bylo možno „s bohem, se ctí a s právem“. Jak míní Vilém svůj úmysl prostředkovací, o němž jim v Chotěbuzi Tuchern pověděl? Baltazar doufal, že to Vilém zařídí tak, aby oni mohli „nepohnutě“ a bez českých útisků setrvati „při svém poctivém předsevzetí“, jak by i jemu samému bylo ke cti, dokud nebudou od papeže poučeni, jak se mají podle svaté církve zachovati. Pochopitelně Baltazar při tom myslel především na sebe a svého bratra Jana a jeho určitý návrh v té příčině nejlépe naznačoval, jak zoufale v podstatě Slezáci situaci pojímali, nedoufajíce již vlastně ani v Římě v záchranu. Baltazar byl by sobě a bratrovi rád zjednal příměří, „kdyby to nemohlo býti déle“, na pět nebo šest let, „aby tak mohli své veliké věrnosti požití“. Jestliže pak toto výmínečné postavení, o němž bylo však již předem možno pochybovati, že by došlo Jiříkova souhlasu, hleděl Baltazar rozšířiti i na Jindřicha Hlohovského, žádal tím vlastně na Vilémovi další nemalou odměnu, která by velmi zesílila jeho mocenské postavení: Baltazar tak doufal, že by se za to zestaralý Jindřich odvděčil jemu i jeho bratrům tím, že by je učinil dědici svého území, zatím co podobnou odměnu čekali bratří Konrádové Olešničtí, z nichž Konrád Černý chtěl Jindřichovi možnost, seděti v klidu, vymoci u krále Jiřího pomocí Bolka Opolského, s nímž byl v tom za jeden muž.

Jindřich však měl u krále ještě jiného vlivného přímluvčího, který patrně také měl podobné úmysly jako Zahaňští a Olešničtí, svého zetě Jana z Rožmberka. Že chce jeho pomoci u krále použiti, naznačil Jindřich na sjezdu lubínském 19. května, kde se

¹ Jeho pověření z 8/5 1459 je v Drážď. II. 63 a i s instrukcí (62 a) a s listem Baltazarovým Vilémovi též z 8/5 (65 a).

zároveň vzdal hejtmanství slezské ligy. To bylo dosti výmluvné znamení, že na další odpor proti Jiříkovi nelze pomýšleti ani na další trvání slezské ligy. Tato přestala trvati, protože nepochybně i většina jejich členů s Jindřichem souhlasila, a Vratislavští s Baltazarem Zahaňským zůstali zcela osamoceni: tón tu udávali Svidničtí, kteří sem přijeli ve větším počtu než kdy jindy a prohlásili, že chtějí Jiříka přijmouti a že se již dalších sjezdů nemíní účastniti. Byl to opravdu „poslední sjezd“, jak Eschenloer ve své kronice, ne bez elegického přízvuku, nadepsal příslušnou kapitolku, a odtud již šlo jen o to, jak se jednotliví členové bývalé ligy s Jiříkem dohodnou¹. Po sjezdu chebském a chotěbuzském, jak dobře Eschenloer vytkl, nemohlo býti důsledku jiného. A jestliže Vratislavští s knížetem Baltazarem nechtěli ho zatím ještě uznati, byli k tomu přece zakrátko po trapných zkušenostech přinuceni.

Právě, když již v Lubíně tento rozklad nastával, přišel do Slez Braun, kterého tam Vilém Saský, také již naposled, v této záležitosti vypravil². I Vilémova obrana při tom, stejně jako dřívější posláni Baltazarovo k němu, nutně se měnila ve výtky straně druhé, která byle tak činěna odpovědnou za špatný výsledek celé akce. Jako již ve zmíněném výše veřejném prohlášení, i zde

¹ Eschenloer, SS. VII. 40–41 a Gesch. I. 40. Kronikář tu přidává truchlivou charakteristiku sjezdů slezských za odporu proti Jiříkovi: „quanto enim magis rem tenentis conveniebant Slesite, tanto remocius distabant, quantoque amplius hanc rem tractabant, tanto perniciousius [! : perniciosius] discrepabant“.

² 17/5 1459 pověřil Vilém Brauna k Vratislavským (SS. rr. Sil. VIII. 24). Jeho instrukce (nedatov.) k Baltazarovi Zahaň. je v Drážď. II. 36a–40a. K posláni Braunovu, zdá se, vztahuje se i návrh řeči, kterou měl tento postup Vilémův ospravedlniti (tamtéž I. 10a–b, koncept, a 11a–b, čistopis), přes to, že její koncept je stylisován v singuláru, který pak v čistopise se změnil v plurál: ukazovalo by to snad k tomu, že místo jednoho posla mělo býti posláno poslu více, avšak že na konec přece jen zůstalo při poslu jednom, Braunovi. O tom víme pak opravdu, že byl ve Slezsku: zmiňují se o něm nejen Vilém v listu k Albrechtovi Branibor. po 15/5 1459 (I. 220a: poslal prý Brauna k Baltazarovi, Vratislavským i „[zu] den andern“), nýbrž i sami Vratislavští 29/5 ve svém listu Vilémovi (II. 67a) a Baltazar Zahaň. 30/5 hraběti Jindřichovi ze Schwarzburka (II. 69a) i v stejném listu z téhož dne Zikmundovi z Gleichenu (I. 188a); sám Hans Braun pak píše o svém jednání Jiříkovi (II. 166a) a podává Vilémovi zprávu o jednání s Baltazarem (nedat.: III. 62a). Poselstvo ze Slez se vrátilo 5/6 (list Vilémův Jiříkovi z 19.6: I. 287a).

vlastní příčinou nezdaru Vilém udával nerozhodnost Slezáků, takže on nemohl ve Slezsku najít „žádný pevný základ“¹: proto mu též jeho poddaní radili, aby se nevydával v záhubná nebezpečí, leč bude-li přijat za dědice, a proto také jeho smlouva chebská není nic neslušného. I nabízel se Vilém k prostředkování mezi Slezáky a Jiříkem, jehož již předtím za tím účelem požádal za lhůtu do 24. června, aby zatím mohl svolati sjezd do Žitavy².

Jiřík, ačkoli již byl odhodlán, že se nedá žádnými odklady zdržeti a že proti neposlušným rázně zakročí³, přece Vilémovi, jenž se již k němu choval jako přítel⁴, vyhověl, ač prý toho Slezáci nezasluhují a ač to nesmí býti na ujmu jeho právu⁵. Zato však ze Slez dostával Vilém odpovědi, které se již zdály předem možnost sjezdu zamýšleného vylučovati, ačkoli během druhé poloviny května proskakovaly zprávy, že 27. května bude v Žitavě sjezd, kde se knížata a města rozhodnou o svém poměru ke králi⁶. Jestliže z hlavních představitelů odporu Vratislavští odpovídali, že sami bez ostatních stavů nemohou nic rozhodného říci, a tak sjezdu samého nezasahovali, Baltazar Zahaňský přímo odmítal podání Vilémovo ostatním knížatům oznámiti: překvapující odpověď, kterou jeho posel předtím od Viléma dostal, že vévoda nevidí důvodu, proč by Slezáci, chtějí-li mír míti, nepřijali Jiříka za krále, když papež, císař i všickni kurfiřti jej mají za kře-

¹ „keinen ganczen grundt“.

² List Jiříkovi z 15/5 1459, tedy před vysláním Braunovým, je v Drážd. I. 289 a (sr. i FRA. 20. 183–84). Hned potom si Vilém Albrechtovi Branibor. stěžoval, že ho mrzí, že oba jejich poslové hned nenapsali Jiříkovi o výsledku sjezdu chotěbuzského (Drážd. I. 220a): ti se ovšem rozpakovali sami to bez Viléma učiniti, jakož i psáti Baltazarovi o sjezdu chebském, jak si původně Vilém přál (zpráva Braunova: tamtéž 58b).

³ List z 9/5 1459 ve FRA. 20. 183.

⁴ 15/5 Vilém, chtěje táhnouti na pomoc Albrechtovi Branibor., prosil jej, aby mu do Chebu k 29/6 poslal dva zdatné „wagenfurer“ (Drážd. I. 290 a i II. 71 a).

⁵ 22/5 1459: tamtéž I. 288 a.

⁶ Přípisek k nedatované instrukci Vilémově (čistopisu) tamtéž 12 a. 28/5 1459 v listu Jiříkově Janovi z Rožmberka se dovídáme, že Jindřich Hlohovský se chtěl ve Zhořelci nebo v Žitavě s panem Janem sjeti: Jiřík si přál, aby Jan tam pospíšil a tchána přiměl učiniti mu, co mu sluší jako králi (AČ. V. 276). Jan králi odpověděl, že se s Jindřichem sjede v Žitavě 28/6 (tamtéž 276–77).

stana – naznačovala mu dobře celý ráz jeho zamýšleného prostřednictví, že tu nešlo leč o prosté uznání Jiříkovo. Než Baltazar, jenž beztoho musil od ostatních členů bývalé ligy přeslechnouti leckteré nepřijemné slovo a jenž se již nechtěl pro Viléma dále marně exponovati, přece ještě zcela neztrácel naději, že by i nyní bylo možno smlouvy chebské proměnit. Snažil se sice prostřednictvím Braunovým i jiných vlivných osob v okolí Vilémově vzbuditi i v poslední chvíli mocný dojem důrazem na čest, která jej i jiná knížata nutí trvati při svých slibech a zápisech¹; avšak oporou; na kterou se spoléhal, přiznáváje důvěrně, že by s radostí viděl, kdyby mohla býti smlouva chebská nějak proměněna – byly zprávy slezských posílů z Říma²: ty mu podávaly záruku, že papež se na Jiříka jinak dívá, než pověst tomu chtěla, a že tak ještě bude zvrát možný. O vratkosti i této opory se měl Baltazar brzo přesvědčiti.

Jednání o sjezd mezi Slezáky a králem bylo posledním svazkem, který ještě Viléma se Slezskem spojoval. A bylo charakteristickým symbolem marnosti celé kandidatury Vilémovy, že ani tento pokus nebyl provázen zdarem, snad ne bez uspokojení Viléma samého, jemuž jednání to by nebylo příjemné: stačilo mu k omluvě, že se o sjezd přičiňoval a že tak vyhověl závazku chebskému i své povinnosti k Slezákům. Jindřich Hlohovský, na něhož se Vratislavští obrátili, sjezd svolati již nechtěl, ježto již složil hejtmanství ligy: neutajil při tom stručné, avšak břitké kritiky o sjezdech předcházejících, rychle za sebou a bez výsledku míjejících, s nimiž on sám měl mnoho práce i výloh, od nikoho mu přes všechny sliby nenahrazených³. A to byl vlastně trpký epilog: za ním sice ještě následovalo několik listů mezi Vratislaví, Vilémem i Jiříkem, sjezdu

¹ Žádal po Braunovi Viléma, ať mu oznámí, „wy ers dach machin solde, das her mochte mit eren vnd in aller gearblicher wyse in den sachin besten etc“ (zpráva Braunova: III 62 a). Ujišťoval, „her sye ein armer furste vnd sye lichteclich czu vorterbin, yhe doch mosse er ihe in den sachin das groszte ansein vnd meynt vyl besser, her lyde am gute den an ern vnd gelympffe“. A v této souvislosti Baltazar činí narážku, jak i v době Ladislavově odnesl svou věrnost řádu Německému, když podle královského zákazu nesměl, pokud byl v Prusích, žádného léna přijmouti; sr. i Čes. děj. III. 2. 898¹.

² Jejich opisý dal Braunovi.

³ List Vratislavským 29/5 1459: SS. rr. Sil. IX. 307.

se dotýkajících¹, avšak k sjezdu samému již nedošlo. Král však nemínil již dále shovívati, jak až dosud činil, dbaje pokoje i s ohledem na dobrou vůli Vilémovu: „jsmeť povinni sobě i koruně naší, neposlušným, kteří ještě v našich knížetstvích slezských svévolně si vedou, déle nepřihlížeti, nepovolovati a jim na pamětnou dáti, ač bychom raději toho byli ušetřeni, aby se předešlo zhoubě a škodám“. I žádal Viléma, aby se již i on dále k nim choval jako k věrolomným.

Jak se ve Vratislavi, která stále ještě zůstávala ohniskem odporu, změnilo smýšlení o Vilémovi, výrazně zde vyznačilo zneuctění jeho znaku, „čehož – jak si kníže Vratislavským stěžuje – bychom byli měli býti slušně ušetřeni, ježto jsme si toho nezasloužili“². Jestliže i těm ze Slezáků, kteří dosud na rozcestí váhali, nový list papežův z 9. června, který svým vyslovením nelibosti nad jejich různicemi s králem byl i u kurie neklamným důsledkem smluv chebských³, naznačoval určitou cestu, vedoucí k Jiříkovi – u Vratislavských i tehdy nabyt převahy hlas vášně, takže jejich další odpor tvoří hlučné pokračování saské kandidatury, s níž však již nemá nic společného.

¹ Vratislavští ještě 9/6 myslili na sjezd (list Vilémovi: Drážd. I. 286 a) a Vilém jim znovu odpovídal, že se o sjezd přičiní, jak jen mu souhlas Slezáků oznámí (19/6: SS. rr. Sil. VIII. 24–25), a psal Jiříkovi, žádaje jej za nové shovění (Drážd. I. 287 a); odpověď Jiříkova z 24/6 (I. 283 a).

² List z 19/6.

³ SS. rr. Sil. VII. 46.

